

Magtubu to Jé lê bay jé to Luk li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Magtubu to Jé lê bay jé na, na magtubu to jôgijn wôô to Luk li. Bô to tumô a to na Kwôlo Dôri hen na, ôbi na kôl na kwôli anga Jésu na li kirijna ôbi na baj sa terare a nà mera. Ayin tôri sa ayê wo Emen ayri hôrîjî derômaran a (Sapitre 1: 11) men, merê wo ôbi mô perê bay tôri a hen ba, yi gay nijn. Wôsa bay gili naj tirji na iyônj ré nijn.

Na hen iyônj a, magtubu Jé lê bay jé ré kôl wô dé tô dajnare to bay ayê bôô hen. Jésu mô perêrji a naj tini to li jé bô bay ayê bôô a hen. Ôbi kôl kwôli dajnare to bay ayê bôô ka na Jubjnê hen (naj *ôbi jé Piyêr) Jérusalêm a men, bijné ka na Jubjnê ré ka Antiyôk a men, Kworênt a men, Pilip a a men. Kwôli kergare toj ulê béré to *ôbi jé Pol men, gusin to dajnare hende to kôrbi hende to hen men, kwôli janê wo bay ayê bôô bay ka hen jan kwôlê woji bi wo hen naj néé wo Tini Kelma men hen.

Luk dêjse magtubu kwône dema, ré lij magtubu to Jé lê bay jé hen tô. Perê magtubu hende to ôbi dêjse hen na, tori toj yiri to ôbi li sa pôn pôn hen. Kirijna ôbi kôl kwôli kergare toji to bay hena Trowas wô erê Pilip a hen na, ôbi ôm nini nini gel wo ôbi ré ya men (Sapitre 16:10-40), kergare toji hende to hen ôrij naj ci kwôy bijn Jérusalêm, aj na ya hende to hen a, bay ré

bu Pol (Sapitre 20: 5 - 21: 18) men, hena wo bay hena Sésaré wô erê Rôm aji Pol li elê wôô ya hen, dema bay ré jô kwôlê sari a tô (Sapitre 27-28).

Anja tumô ba, Luk kôl kwôli soderé wo diré soderé magtubu tori hende to hen tôj (Sapitre 1:8) men, kwôli dé tô dajare to bay ayê bôô Jérusalêm a cêgi ayê wo Emen ay Jésu hôriñ derômaran a hen (Sapitre 1:1 - 8: 3) men, kwôli béré Kwôlo Dôri wo ôm gôriñ sa iyére (Sapitre 8: 4 - 12: 25) men, ôm perê bijé ka kibi cér Méditerrané men, ôm kwôy bij Rôm iyére to dami to bô emê wo sa terare a nà (Sapitre 13 - 28: 31).

Béré Kwôlo Dôri bi wo hen, ôm naj kirij kirij sa terare a nà ná sa kibi derê kwôlê wo bay jé men, kwôli kelêrji tumô bijé a a men. Kwôli Jésu wo bay dô bij bijé kêm hen na, (Jubnê men, bijé ka na Jubnê ré hen men) na, Jésu bi wo na mô sa iyé Palistin a hen. Tunu toj hendi bô bôrê yége sa Jésu bij tôri kwôy kwôy men, sa kwôli kelêri men, sa jé léri a men.

Kwôli anja kôlij bô magtubu to Jé lê bay jé a nà ná, na kwôli anja églis to naj elê bi wo kêm hen ré lê: Ulê béré Kwôlo Dôri wo Jésu Krist bij gawrê sa terare a na kêm.

*Jésu kôl kwôli Tunu toj hendi bô bôrê to Ibari
ré joj*
(Lk 1: 1-4)

¹ Dami wujê Téwpil, bô magtubu tipê to tumô to na en li hen na, na en kôl kwôli anja Jésu na li men, kwôlo ôbi na gelij bijé a men. Kwôli are

bay ka en kôlem kwôliji hen na, na kirija ôbi na ayinj tô je wori hen.

²⁻³ Kwôy wulê wo Emen ayri hôrij derômaranj a. Pa dema Emen ré ayri hôrij derômaranj a tô na, cêgi temayri a na, na bay jé bay ka ôbi na tôrji hen a, ôbi ré si sarji a tumô têê kwône naj yiri na iyônj kwôy wulê tôle pôrbu aŋ gelji wo ré na dôbi a ré jé sé kampê hen men, kôlji kwôli *emê iyére to Emen a men. Ôbi na gelij bay jé ka ôbi na tôrji hen, tôô tori hende to hen naj néé wo Tunu toj hendi bô bôrê.

*Jésu kôlji kwôli Tunu toj hendi bô bôrê to
Emen ré joj biji*

⁴ Wulê wo pôni ôbi mô ôm emê naj ci, menba, ôbi kôlji iyônj ba: «Merênge Jérusalêm a nà kwôy ken gem aŋga Iban na genge diré bénge aŋ na en kelênge kwôliji hen, diba, ken ô aŋê ré tô.

⁵ Wôsa Ja ba, na liŋ bjiné batêm na naj kam njnba, era baa tumô a hen na, na naj Tunu toj hendi bô bôrê a Emen ré lênge kenbay batêm njn.»

Jésu d'ay ô derômaraj a

⁶ Kirija bay tô Jésu môrji naj di baa ya tô menba, bay engereri iyônj ba: «Kelma, na wulê bi wo hen a jeré hô bijn kam *Israyêl kenare toji hôrij hen ba?»

⁷ Menba, ôbi uwôlji sara kôl iyônj ba: «Kwôlo gengin sa wulê naj tayi kwôlo ken engeren hen na, dôlênge kenbay ré, njnba, na Iban a gengé naj bô geyé wori.

8 Nijba, kenbay ba, ka sa uné néé kirija Tunu toj hendi bô bôrê a herbo sarnge a dema kené yé bay derê kwôlen Jérusalêm a men, Judé a men, Samari men, gôrijn kirij kêm sa terare a nà a men tô.»

9 Kirija ôbi kôlji hen iyônj kô nijn menba, Emen biri dday tirji a hen bô kirij ka geri a ô derômarañ a.

10 Kirija bay ñebu bô derômarañ dëp kirij ka Jésu ôrijn ya hen baa ya tô, menba, gawrê wôô ka tôbe bargay ka bôri soji ñibiji kwarji a.

11 Aj kôlji iyônj ba: «Ken gawrê ka Galilé, wô mi a kené ñebe bô derômarañ hen iyônj ba? Jésu bi wo Emen biri dday ô derômarañ a aj ken ñebu bô hen na, herari kôba, a yé môj ôbi wo ken gili ôrijn derômarañ a hen iyônj téj téj.»

Bay dô gawra pôn gasijn hôlmê Judas

12 Bay tô Jésu hena sa Keram wo Olibiyé heraji Jérusalêm a, hena ya erê Jérusalêm a na, na kilomêtèr pôn.

13 Kirija bay hena sa keram heraji uwo menba, bay ñay bô iyére to tayi to bay dayrijn ya gañ gañ hen. Kamañ ka ñay ô bô iyére hende to hen a na: Piyér, Ja, *Jak, André, Pilip, Tomas, Bartélémi, Matiyé, Jak kema Alpé, Simô woj kema iyére hen naj Jud woj kema Jak hen.

14 Bay kôlijn kajniji aj danji ta ta wô uwôlê Emen naj bôô pôn aj yébé ka pôni men, si Mari toj yoo Jésu men, yénêri a men naj ci ya men.

15 Wulê sem cêgê menba, bay ayê bôô arew naj tôre wôô danji menba, Piyér hena ñebu ta perêrji a wô kelê kwôlê.

16 Ôbi kôl iyôŋ ba: «Yênêŋ, kwôlo magtubu to Emen na kôl aŋ Tini na yêge sari ca tumô yen bij Dabid aŋ ôbi na kôl kwôli Judas wo ré sa derê tumô bay beré Jésu hen na, ariri ré liŋ nij.

17 Judas Iskariyôt bi wo hen na, na na kwoni aŋ na uwonj jé môŋ kwo nini li hen iyôŋ men.»

18 (Na naj lari kwôbe bi wo ôbi na uwônj hen a ôbi na ré kelij yagê menba, na sa kurij aŋ bôri waj aŋ kwornéri begijn kêm aŋ.)

19 Bijné ka Jérusalêm kêm toy kwôli aŋga sa sa Juda a hen. Na ôbi á, bay ré uwôge yagê bi wo Hakeldama hen, bôri na «yagê woj kwôbe.»)

20 «Ôbi a, bay ré li bô magtubu tonj kurônj kôl iyôŋ ba:

«Bi bô iyére tori yi seŋge
men, bi kwôni mô bô ré men.»
Men, hô liŋ kôl iyôŋ ba:

«Bi kwôni wo dsaŋgi ré gaseri kini jé wori a a
men.»

21-22 Bi kwôni wo dsaŋgi era sa jôgij naj na sa derê kwôli jê sé wo Kelma Jésu. Bi na kwôni wo na ô naj na wulê kêm wo Kelma Jésu na ô naj na naj kirij kirij hen, ayin tôri sa batêm to Ja na liri a kwôy wulê wo Emen ayri perêrna ôrij derômaraj a hen.»

23 Menba, bay tô bijné wôô dî tumôrji a bay a na si Josêp wo bijné uwôgeri Barsabas men, Justus men hen men, Matiyas a men.

24 Menba, bay ayê bôô kêm uwôl Emen kôl iyôŋ ba: «Kelma, jôbi wo ju hôŋ bô gawrê pôn pôn

kêm hen na, geléni kwôni wo ju dôri perê kamanj
bay ka wôô hen,

²⁵ bi ré yi *ôbi jé hôlmê Judas wo na ay jé wori
dén ajan ôrijn kirijn kajn ménê ka na yi gengijn sari
hen.»

²⁶ Menba, bay pool hiniji ta ajan bay ay pôn perê
menba, na Matiyas a bay ré ayri jôgijn nañ bay
jé ka môj kibi pôn hen.

2

Emen jop nañ Tunu top hendi bô bôrê bijn bijné kari

¹ Kirinja sa lê geserê *Pantékwôt nêm menba,
bay tô Jésu dajji kirijn pôn.

² Kirijn bay ka hen na, néé ani ema si ta môj kal
wo dami iyôñ, ajan so wôn bô iyére to bay môrijn
ya hen berêj ta.

³ Menba, ani gelijñ môj kôli tare iyôñ ajan userijñ
mô sarji a pôn pôn kêm.

⁴ Menba, kirijn bay ka hen na, Tunu toj hendi
bô bôrê wôn bôrji ajan li ajan i i kôba iyêl kibi kwôlê
wo dângi wo Tunu hende to hen a biri a ré iyêl.

⁵ Wulê bi wo hen na, Jubjnê kajn bay lê tôô
Emen ka hena sa iyére to gay gay to sa terare
a nà môrji Jérusalêm a ya men.

⁶ Kirinja bay toy tôô bay tô Jésu ka iyêl hen iyôñ
menba, bijné dayrinj nañ kwônêrji ajan tiniji ge kay,
wôsa i i kôba toy kwôlê wo bay ayê bôô kôl hen
nañ kibi kwôlê wori, kwôlê wori.

⁷ Kirinja bay toy hen iyôñ menba, tiniji ge kay
yôd ajan bay kôl iyôñ ba: «Bijné bay ka kêm ka iyêl
hen, na ka Galilé ré ba?»

⁸ Menba, na iyen a i i ba, ré toy kibi kwôlê wori kwôlê wori kibriji a hen iyôŋ dî ba?

⁹ Wôsa nabay kêm ka nana d'be nà ná, nana ka tôrna gay gay, ka hena Partiya a men, Médiya a men, Elam men, Mésopotami a men, Judé a men, Kapadôs a men, Pônt a men, Asi a men,

¹⁰ Priji a men, Pampili a men, Ejipt a men, bô emê wo Libi to ña naj Sirêñ hen men, ka na Rômêñê ka mô nà a men.

¹¹ Kamañ ka Krêt a naj Arabnê kôba, ya naj naa men, perêrna hen kôba, Jubjnê kaj d'jen d'jen ya men, ka ay bôrji kôba, ya men, menba, na iyen a nana toy kwôlo bay kôl gengij sa anja dôri ka Emen li hen naj kibi kwôlê wona, kwôlê wona dî ba?»

¹² Bay kêm tiniji ge kay aji bay hôñ kwôlê woj kelê ré, menba, bay ñamnij perêrji a kôl iyôŋ ba: «Na mi a gelin hen iyôŋ ba?»

¹³ Menba, ka pôni ayrêji kôl iyôŋ ba: «Na care a kwoyréji hen.»

Derê kwôlê wo Piyér

¹⁴ Piyér ôbi tô Jésu perê ka môj kibi pôn ka baa hen, hena d'be ta aji uwôlji sara naj tôri to dami kaj a ta kôl iyôŋ ba: «Kenbay yêñêrni Jubjnê naj kenbay kêm ka ken mô Jérusalêm a hen, are bay ka yi hen na, dôbêñge marñge dô ken toyin kwôlo na kelê hen aji bi ken hôñ tôrji dô.

¹⁵ Mega wo ñiné ka pôni perêrñge a kôl iyôŋ ba: «Bijné bay ka hen ré kwoy na kwoyé hen na», bay kwoy na kwoyé ré, wôsa tare baa jal tô.

16 Nijba, tiri wori ba, na kwôlo *ôbi kibi Emen Jowêl na kôl hen a ariri ré yi kemnêj hen. Ôbi na kôl iyôŋ ba:

17 ‹Nôbi Emen, en kelêŋge kirija sa terare baa
    da wo ta kerê njin na,
geléŋge anja na lê a na:
Na bé Tunun erê sa gawrê kêm.

Aj kamneŋge kaj impê naj kaj yébé a yé bay
    keben men,
kam manê kaŋge a henêji tu kwôlê wo Emen bô
    pelal wo a jôrji a hen men,
Surjnê kaŋge kôba, a henêji tu kwôlê wo Emen
    bô wônê woji a men.

18 Na tiri wulê bi wo hen na, na bê Tunun sa
    manê kajê
kaj impê naj kaj yébé a, aj bay a yé bay keben.

19 Men, na lê angaŋ gjinê derômaraŋ a men, anja
    dê kirij sa terare a nà,

kwôbe nap tare nap gusô tare a men a so yé ya.

20 Tare a bilij hendé culum men, geserê kôba, a
    bilij kwôbe a men,

cêgi are bay ka hen dema Wulê woj hini emê
    nap kwo dami wo Kelma wona ré sa tô.

21 Wulê bi wo hen na, i i wo bi bôri sa Kelma
    Emen a ba, a upé gelê. »

22 Menba, Piyêr kôl iyôŋ ba: «Kenbay ñiné ka
*Israyêl, dôbêŋge marnge dô ken toyin kwôlo
na kelêŋge hen. Jésu wo Najarêt na gawra wo
Emen geléŋge néé wori nap angaŋ gjinê nap kaj
gelé ka dê sa kirij ka ôbi li perérŋe a mega bi
wo ken gelip hen iyôŋ.

23 Gawra bi wo hen naji bô geyé men, naji gengé wo Emen na genge a men na, bay biri bénge aj ken diri naji geré wo bay henê Emen né, aji bay bééri sa gurô tagelê.

24 Nijba, Emen biri ji si kampê aj dôri kibi gusiji to temare a, wôsa néé wo temare nêm beréri tôj né.

25 Ôbi a, kelma Dabid na ré kôlij kwôli kôl iyôj ba:

<En gel Kelma tumôn a kwôy kwôy,
wôsa ôbi ñebe sa kôben woj gusurô bi ené kurij
né

26 men, yen dôren men, en kebe kurôj naji yi
derê wôsa
kurôjgi yen a sa merê ta gengin sa anja Emen
a sa lê ben.

27 Wôsa já dén aji perê temay bijé a ré,
men, já dé mana wom wo yi naji jengêri hen,
uyê ré men,

28 na ju gelen geré gelê men, já ben yi derê kirijna
na ñebij tumôm a a men.» »

29 Menba, Piyêr kôl iyôj ba: «Yênê, dénge
na kelênge kwôlo gengin sa môyrena Dabid, ôbi
ma, aji bay emni nà aji sa kampêri yi kemnêj
iyére tona na.

30 Nijba, ôbi nà ná ôbi kibi Emen men, ôbi na
hôn anja Emen na genge diré biri hen a men.
Emen na ay tôri biri mega wo kuñgari woj bôri
a ré sa merê sa gagay kenare a.

31 Ôbi na gel tumô anja Emen ré sa lê hen, na
ôbi a, ôbi na ré kôl kwôli jê sé wo *Krist, kwo

Emen dôri hen perê bijné ka may a ap ôbi na kôl iyôŋ ba: <Emen na díri ap perê temay bijné ré men, kurôŋgi yiri na uyê kampjê ré a men.›

³² Jésu bi wo hen na, Emen biri ji si kampjê, nibay kêm nini gel naŋ tirni men, nini dô kwôli a mén.

³³ Men, Emen hôrjin naŋ dî derômaran a ap mô sa kôbri woj gusurô a. Haw hen mega wo Emen na ayij tóri hen iyôŋ na, ôbi biri Tunu toj hendi bô bôrê ap ôbi wusérere sarni a mega wo ken toy men, gel men, hen iyôŋ.

³⁴ Kelma Dabid wo na day derômaran a ré hen, kôba, na kôl iyôŋ ba:

<Kelma Emen na kôlijn Kelmaren iyôŋ ba: mô sa kôben woj gusurô a,

³⁵ kwôy wo na bij bay barem a yé aŋgajn sêlê têm.›

³⁶ Ap bi bijné ka sa iyé Israyêl a kêm hôñ dô mega wo Jésu bi wo ken béeři hen na, ré na ôbi a Emen ré biri yi Kelma men, Krist, kwo Emen dôri hen men hen.»

Bijné dubu subu bi bôrji sa Jésu a

³⁷ Kirijnjna bijné toy kwôlê bi wo Piyêr kôl hen iyôŋ menba, bay hôñ aŋga ca lê ré nij, menba, bay engerin si Piyêr naŋ bay jé ka dâŋgi iyôŋ ba: «Nija lê iyeŋ nij ba, yêñêrni?»

³⁸ Piyêr uwôlji sara iyôŋ ba: «Déŋge jé lêrenge wo cay hen baa ap ken li batêm naŋ hini Jésu Krist ap bi Emen dîŋ bôri jal sa têrjñ tonge a men ôbi a bêŋge Tunu toj hendi bô bôrê a men.

39 Wôsa Tunu toj hendi bô bôrê to Emen na genge hen na, gengin na sarnge kenbay naj kamneŋge men, gengin sa ka sa terare to kelangi a ka kwôni ka Kelma wona Emen a uwôgaji hen a men.»

40 Piyér hô dôrji kwôlo dangi gay gay wô bôyinji men, dôbinji ibiyare bôrji a aj kôlji iyôŋ ba: «Bêŋge bôrŋe sa gelê wo Jésu a dîba, ken uwôŋ anga bay têrjì ka haw hen a uŋé hen né.»

41 Bijné ka bi bôrji sa kwôlo Piyér kôl hen na, bay liji batêm, aj wulê bi wo hen na, bay uwôŋ bijné dubu subu bi sarji a a.

Binare to bay ayê bôô ka tumô

42 Bay ayê bôô ay yirji bijn bay jé ré gelji are men, bay bijn perêrji a men, ômji emê pôn men, uwôlji Emen pôn a men.

43 Bijné kêm tiniji ge kay men, harê liji a men wôsa angaŋ gjinê ka gay gay ka Emen bijn bay jé li hen.

44 Bijné kêm ka bi bôrji sa Jésu a hen na, bijni perêrji a men, angajji kôba bay day kiniji pôn a men.

45 Ta ta bay keléŋ ari uŋérji aj dî larirji céŋji naj doy anga kwôni ôrij ôrij.

46 Bay dan sa pôn pôn derô haba wo *iyéy Emen a naj bôô pôn men, ômji emê iyé kwo hen a, kwo hen a men, ômji naj yi derê men, bay uwôyrê yirji ré a men.

47 Bay heram Emen men, bijné kêm kôba, geyji a men. Aj sa pôn pôn Kelma bi bijné ka ôbi gôlij naj ci hen sarji a sarji a.

3

Bay berare ôbi merayê derô haba wo iyéy Emen

a

¹ Sa to pôni a si Piyér naj Ja ôrji *iyéy Emen a nap tare to yébé ayij sa tônne hen, wô uwôlê Emen.

² Kibi geré wo bay uwôgeri «kibi geré wo li kalmare» hen na, gawra wo pôni wo meray bô yori a yen bay ayari ca sa dé kibi geré bi wo hen a. Sa pôn pôn bay ayri sa dî kibi geré bi wo hen a wô uwôlijin bijné ka ô men, hera men, derô haba wo iyéy Emen a hen gursu.

³ Kirinja ôbi gel si Piyér naj Ja wo ca sé bô iyéy Emen a menba, ôbi masiji bi bay ré biri ani.

⁴ Menba, si Piyér naj Ja bôri d'éjì aji Piyér kôli iyôn ba: «Berêni ju gel!»

⁵ Ôbi bôrji aj kôl yañ ba, bay ré ca biri na ani.

⁶ Nijnba, Piyér kôli iyôn ba: «En ôrij naj gursu ré, ninba, anga en ôrij kôben a hen na, na ben: naj néé wo Jésu Krist wo Najarêt, hena ju ô ta!»

⁷ Menba, ôbi bu kôbri woj gusurô aji biri hena ta. Kirij bay ka hen na, têri naj tô gworjiéri iyéderê hôrij.

⁸ Ôbi nengere debu ta naj têri aji ô ta. Aji ô naj ci derô haba wo iyéy Emen nejrérê men, heramij Emen men.

⁹ Aji bijné kêm gili wo ô ta men, heram Emen men.

¹⁰ Bay gili hôñ menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi a na miirê kibi geré wo bay uwôgeri <kibi geré wo li kalmare> hen uwôdelê are na ré ba?» Aji tiniji ge kay wôsa anga ré sa sari a hen.

*Kwôlo Piyér kôlij bijné derô haba wo iyéy
Emen a*

¹¹ Mega wo gawra bi wo hen dî tô si Piyér naj Ja bul ré hen iyôn na, tini bijné kêm ge kay ajan bay era sôm sôm si ligirji a tô pal wo bay uwôgeri kwo Salomôn hen.

¹² Kirinja Piyér gel hen iyôn menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kam *Israyêl, wô mi a tunuŋge ré ge kay sa anja li are hen ba? Wô mi a kené berêni mega ré na néé woni ley, derê woni tu Emen ley, a niné berarîn gawra bi wo hen ba?

¹³ Emen wo *Abraham wo Isak naj kwo Jakwôb, Emen wo balêrna a ulê hini emê sa mana wori Jésu wo na ken ayri bi bay na diri ajan kirinja *Pilat na gey ulêri ta menba,

¹⁴ na ken kaj kwo yi naj jengêri men, kwoj dôri men hen, ajan na ôbi deré temare a na kené gey bi bay ré uwôli ta dî hen.

¹⁵ Ajan Kelma ôbi tô gelê, a na kené bi bay diri dî. Nijba, Emen biri ji si kamnjê perê bijné ka ma a ajan nini gel naj tirni.

¹⁶ Ajan na wô wo nini bi bôrni sa Jésu a ajan néé wo hini bi wo hen ré bijn gawra bi wo ken gili ajan hôni hen néé a ré cebijnta hen. Na tiri na sa kibi bê bôô sa Jésu a woj tiri hen, aja gawra bi wo hen ré berarîn yôd turñge a hen.»

¹⁷ «Iyôn ba, yênen, en hôñ wo ré na henêri ré, ajan kenbay naj kilmérñge na kené lijn are bay ka hen hen.

¹⁸ Emen ba, na kôl ca tumô naj tô bay kibri kêm wo *Mési wo ôbi na genge diré jop hen, ré gelin gusij, ajan na ôbi a yé hen.

19 Belénge hal woŋge aŋ ken hera upé Emen, aŋ bi ôbi mô têrij tonŋe aŋ.

20 Menba, Kelma a bénge wulê wop derê bul kirija ôbi a jop nap *Krist Jésu wo ôbi na dôri ca tumô gengijn sarnge hen.

21 Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, Jésu Krist a merê derômaraj a kwôy wo derômaraj nap sa terare a hô janij nap gerérji mega wo Emen na kôl kwôli ca tumô, nap tôô bay kibri ka yi nap jenjérji hen.

22 Ôbi a *Moyis na ré kôl iyôŋ ba: <Kelma woŋge Emen a derê gawra pôn perérnge a hen, liŋ ôbi kibri wo a yé môŋ nôbi iyôŋ. Ka toyé kwôlo kêm wo ôbi a kelêŋge hen.

23 Kwôni wo kaj toyé kwôlê kibri a ba, bay a dagêri perê bijé ka Emen aŋ, bay a diri.›

24 Bay kibi Emen kêm ayip tôri sa Samiyêl a kwôy san sa bay jebé tôri a na, kôlji kwôli wulê bi wo nana mô bô a haw hen.

25 Aŋga Emen na genge nap tôô bay kibri hen na, na wô sarnge kenbay. Iyôŋ ba, bijare to Emen na bij napj môtérnge hen na, na yi wô sarnge men, ôbi na kôlij Abraham iyôŋ ba: <Na terê keben sa tô môŋ wo bijé kêm ka sa terare a nà wô sa kibi kwôŋgêm.›

26 Na wô sarnge kenbay tumô, aŋa Emen né dô mana wori jéri wô terê kibri sarnge a men, wô lê bi kené bul hal woŋge a men hen.»

4

Si Piyér nap Ja tumô danare to surnê a

3:23 3: 23 Détéronôm 18: 15,18,19   **3:25 3: 25** Dé tô are 22:

¹ Kirijn si Piyér naj Ja dôrijn bijné kwôlê baa ya tô menba, bay bê kwôbe naj dami wo bay gemé *iyéy Emen naj *Sadusipnêne soji.

² Bay li hen iyôŋ wôsa bôrji tarji wô gelé wo Piyér naj Ja gelij bijné are men, kwôli jê sé wo Jésu ji si kamjnê perê bijné ka ma a hen a men. Aan gel wo bijné kôba, ré jê sé kamjnê hen iyôŋ men.

³ Mega, kirijn kô nij hen iyôŋ na, bay pôrji biji dangay a gemijn kirijn ka wôli.

⁴ Perê bijné bay ka toy kwôlo si Piyér naj Ja hen na, kwône ay bôrji aŋ bay ayê bôô kêm nêm imjnê dubu bay iyôŋ.

⁵ Kirijn kirijn wôl menba, bay sa Jubnê naj surjnê naj *bay derê tô tôô to Emen dajji Jérusalêm a.

⁶ Kirijn bay ka hen na, Aan *dami wo damné kaj bay bê kwôbe men, Kayib men, Ja men, Aleksander naj balê dami wo damné kaj bay bê kwôbe kêm kôba, môrji ya.

⁷ Bay bi bay eran naj si Piyér naj Ja sa dîbiji ta tumôrji a, aŋ bay engeriji kwôlê iyôŋ ba: «Anja ken li hen na, ken li na iyeŋ iyeŋ pôn ba? Men, na naj néé wo i men, hini i men, aja kené lij are bay ka hen ba?»

⁸ Tunu toj hendi bô bôrê wôn bô Piyér aŋ ôbi kôlji iyôŋ ba:

⁹ «Bay sa bijné naj surjnê, kemnêŋ ken engeréni wô derê wo nini li naj ôbi merayê hen men, niné li iyeŋ a ôbi ré berare hen ba men.

¹⁰ Kenbay men, bijné ka *Israyêl kêm toyéŋge dô, na naj hini Jésu Krist wo Najarêt wo ken bêéri aŋ Emen biri ji si kamjnê perê bijné ka ma

a hen, na wô sari ana gawra wo d̄ebu tumôrnge
a hen ré berarij hen.

¹¹ Na ôbi, a magtubu to Emen ré kôl gengij
sari kôl iyôŋ ba:

«Keram wo kenbay bay d̄é iyére ken kajn hen,
ôbi a hô yé kwop d̄é tô iyére hende to hen hen.»

¹² Na ligiri ôbi a pôn nêŋ a kené ujné kini gelê
diba, kini gelê wo d̄aŋgi naj, wôsa sa terare a
nà kêm na, Emen na bi hini kwôni wo d̄aŋgi wo
ré gôlinj naj bijé ba, naj.»

¹³ Kirjna bay gel wo si Piyêr naj Ja iyêl naj
ibiyare hen iyôŋ menba, tiniji ge kay wô wo bay
ré na bijé ka beray mera ka ré dôyrê are gaj né
a men menba, bay hôñ wo bay ré na bay erê naj
Jésu.

¹⁴ Nijba, kirjna bay gel gawra bi wo berare hen
d̄ebu kwarji a menba, bay hôñ kwôlê woj kelê
ré nij.

¹⁵ Menba, bay biji bay sép kini dajpare to
*Sanédrêñ a aj bay iyêlinji perêrji a.

¹⁶ Bay kôl iyôŋ ba: «Na lijn bijé bay ka hen
na mi ba? Wôsa bay li ginê wo dami tu bijé ka
Jérusalêm a gel kêm diba, na nêmê narê bij né.

¹⁷ Nijba, bi kwôli ginê bi wo hen ré ôm erê
tumô tumô ré na, na karêŋgeji gwom bi bay ré
dôrijn kwôni kwôlê wôni naj hini Jésu ré nij pa
pa.»

¹⁸ Bay hô uwôgaji heraj aj kôlji iyôŋ ba: «Nini
jô bi kené iyêl men, kené gelijn kwôni ani a men
naj hini Jésu.»

19 Menba, si Piyér naj Ja uwôlji sara iyôŋ ba: «Kenbay ken erem ken gel, na ba, toyé kwôlê kebreŋge a na lê aŋgan derôre laba, bijn Emen kwôlê a na lê aŋgan derôre dî ba?

20 Kwoni nibay ba, aŋga nini gel naj tirni men, nini toy naj marni a men hen na, njia wômê kwôlijî tôŋ né.»

21 Bay hô karêji gwom damanj a, ajn biji ta wôsa bay uwôjî kwôlê wôni wo nêm perêji ré. Wôsa bijné kêm ay kibi Emen wô aŋga li are hen.

22 Gawra bi wo berare naj gijnê hen na, eléri dê tôre pôrbu.

Uwôlê Emen wo bay ayê bôô

23 Kirinja bay biji ta menba, si Piyér naj Ja hôrji upé megérji bay ayê bôô an dôrji kwôlo kêm wo damné kan bay bê kwôbe naj surpê kelaji hen.

24 Kirinja bay toy kwôlo si Piyér naj Ja dôrji hen iyôŋ menba, bay bi kibrijî pôn anj uwôl Emen kôl iyôŋ ba:

«Kelma, na jôbi a dê derômaranj naj sa terare men, cér naj aŋga kêm ka yi ya hen,

25 na jôbi a bé naj geré wo Tunu topj hendi bô bôrê aŋa ré bi kwôlê bi wo hen kibi mana wom Dabid wo na môyrini hen, anj ôbi na kôl iyôŋ ba: <Wô mi a bijné ka sa terare a nà ré karê maŋê hen iyôŋ ba?

Men, wô mi a bijné ré lêrê aŋgan déjn iyôŋ bay ka hen ba?

26 Kilmé ka sa terare a na jan yirji men, bijné kêm ka ôrij naj néé bijn tôrji wô liŋ kumbul naj Kelma Emen men,

naj kwo ôbi dôri hen a men.»

²⁷ Wôsa na hen iyôŋ a, si *Hérôd naj Pos *Pilat ré dajji sa iyére hende to nà naj bijé ka sa terare a nà a men, bijé ka Israyêl a a men wô lê kumbul naj Jésu mana wom wo ju dôri dîri yi gay hen.

²⁸ Na hen iyôŋ a, bay ré liŋ are kêm ka na ju genge ca tumô naj néé wom hen men, naj bô geyé wom a men hen.»

²⁹ «Haw hen na, Kelma dôbe mam ju toyin gwom to bay karêni hen, aŋ ju bij manê kam ré kôl kwôlê wom naj ibiyare.

³⁰ Jé kôm aŋ bi berarê bijé men, ginê naj angaj gelé ka gay gay liŋ naj hini mana wom Jésu wo yi naj jeŋgéri hen.»

³¹ Kirija bay uwôl Emen hen iyôŋ kô niŋ menba, terare yebagin kirij bay ka bay môrij ya hen, aŋ Tunu toŋ hendi bô bôrê wiinê bôrji aŋ bay dô kwôlo Emen naj ibiyare.

Bijnare to bay ayê bôô

³² Bijné kêm ka ay bôrji hen na, bôrji naj ermé woji na pôn men, kwôni wo kôl ari upéri a ré nà iyôŋ ba, naj men, bay kêm day ari upérji na pôn.

³³ Bay jé dô kwôli jê sé wo Kelma Jésu kamjê naj néé wo dami aŋ terê kibi wo Emen baa naj ci kêm.

³⁴ Kwôni pôn iyôŋ perérji a wo na ôbi nimré ba, naj, wôsa ka ôrij naj kirij men, iyére men ley na, bay keléŋ aŋ eraŋ naj lari are bay ka bay keléŋ hen.

³⁵ Aj sa bijn bay jé. Aj i i ba, bay biri gengijn sa doy aŋga ôbi ôrijn.

³⁶ Menba, Josêp wo bay jé uwôgeri Barnabas (hini Barnabas bi wo hen na, bôri na «ôbi dôbê ibiyare bô kirij a») ôrijn naj yagê wori ya. Ôbi na tô môj wo *Lébit wo yêŋ Sipre a.

³⁷ Ôbi kelén yagê wori bi wo hen, aj eraj naj lariri sa bijn bay jé.

5

Kwôlo gengijn sa si Ananiyas naj Sapira

¹ Nijba, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas bay naj tamni Sapira. Bay keléj yagê woji.

² Menba, ôbi dera kwa lari na dê dô tôj aj tamni hôñ men aŋ eraj naj tôri wo baa hen sa bijn bay jé.

³ Menba, Piyêr kôli iyôŋ ba: «Ananiyas, wô mi a Sidan ré ô bôm a aŋ ju kôlij Tunu toj hendi bô bôrê kwôlê woj benare hen iyôŋ ba? Wôsa ju dera kwa lari yagê bi wo hen dê dô tôj.

⁴ Yagê bi na kwom ré ba? Hena na jeré gey kôba, na já dê keléri aŋ baa ré ba? A hena na jeré kelén kôba, lariri na na kwom ré ba? Wô mi a ermé kwôlo hen iyôŋ ré yi bôm a ba? Na gawrê a jeré liji benare hen né, nijba, na Emen.»

⁵ Kirija Ananiyas toy kwôlê bi wo hen iyôŋ menba, ôbi kurij aŋ ma. Bijné kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, tiniji ge kay.

⁶ Kam manê sa ay temayri ô haarê aŋ ôrijn ô emé.

⁷ Tare subu cêgê menba, tamni Sapira ô ira tô si Piyêr a. Añga sa sa kurôre a hen na, hende hôñ né kwôy tô.

⁸ Menba, Piyêr engerere iyôñ ba: «Na lari yagê kêm wo ken kelén bi ré ba?» Menba, hende uwôli sara iyôñ ba: «Ew, na lariri bi kêm.»

⁹ Piyêr hô kôle iyôñ ba: «Ken li iyeñ a kené bij kebreñge wô sébé Tini Kelma hen iyôñ ba? Toy tê ka uwo emo kurôrê hen ema kibi geré hen ya, bay a ôrij naj mu men.»

¹⁰ Kirijn bay ka hen menba, hende kurijn aji ma tumô Piyêr a. Kirinja manê bay ka hen soji ira menba, bay uwôñ temayre aji ay ôrij emé kwa kurôrê a.

¹¹ Kirijn bay ka hen na, bay ayê bôô kêm naj bijé kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, harê wo dami liji.

Anjan ginê ka gay gay ka bay jé li

¹² Bay jé li anjan gelé naj kaj ginê kwône tu bijé a. Bay ayê bôô kêm kôlinj kajniji aji dajji tô pal wo Salomôn a.

¹³ Kwôni wo dângi wo gey daj naj ci ba, naj. Men né, bijé kêm dô kwôliji wo dôri ta men.

¹⁴ Aji bijé naj kwônérji impê men, yébé men bi bôrji sa Kelma aji danji naj ci.

¹⁵ Bijé soorij naj bay ômpare tô geré, ka pôni sa kwoy a men, ka pôni sa jaare a men, aji bi kirinja Piyêr ré sa ba, tini ré ô si sa kwo pôni ganj.

¹⁶ Kwônê bijé henaji sa kam iyére to kwa Jérusalém a hen eraj bay ômpare men, ka tunu to habij dôyrêji men, aji bay kêm berare.

Bay pô bay jé pa dema bay ré biji ta

¹⁷ Kirinja *dami wo damné kaj bay bê kwôbe naj bay tôri kaj *Sadusijnêjê gel hen iyôŋ menba, terbéré liji menba, bay genge wo ciré lê ani.

¹⁸ Bay pô bay jé ô biji dañgay tô kwônê bijné a.

¹⁹ Nijba, derô yoyre menba, mana wo Kelma sa bôl kibi iyéy dañgay aŋ biji si nô aŋ kôlji iyôŋ ba:

²⁰ «Erêŋge ken ô d̄ebé *iyéy Emen a aŋ ken uwôlijn bijné béré kwôlê kêm woj gelê bi wo hen.»

²¹ Bay toy kwôlê kibri a aŋ kirinja kirijn peraŋ soŋ soŋ menba, bay ô derô haba wo iyéy Emen a aŋ gelin bijné are. Dami wo damné kaj bay bê kwôbe naj bay tôri uwôgeji dañpare to surnjê ka kam *Israyêl kêm menba, bay jé wogé bay jé bô dañgay a.

²² Nijba, kirinja asgarjê saji bijn iyéy dañgay menba, bay uwonji ré menba, bay buloŋi hera sa dôrjîn bay jériji hen kôl iyôŋ ba:

²³ «Nini uwôj kibi geré ligip men, bay geméri hen kôba môrji ya a men, nijba, kirinja nini bôl kermiji menba, nini uwôj kwôni ira ré.»

²⁴ Kirinja dami wo bay gemé iyéy Emen naj damné kaj bay bê kwôbe hen toy hen iyôŋ menba, bay hôŋ kwôlê woj kelê sa anga sa sa bay jé a hen né aŋ bay engere mi a ré lê are hen iyôŋ ba.

²⁵ Menba, kirijn bay ka hen na, kwôni era sa kôlji iyôŋ ba: «Gel, bijné ka ken biji dañgay a hen d̄ebiji derô haba wo iyéy Emen a gelin bijné are yan.»

26 Menba, dami wo bay gemé iyéy Emen ô naj bijné kari ôrji perê bay jé heraj. Bay liji ani ré wôsa bay hare wô wo bijné ma ré gôbijji naj jerew.

27 Bay eraj naj ci sa gelij dajnare to surjê menba, dami wo damné kan bay bê kwôbe engeriji kwôlê.

28 Ôbi kôlji iyônj ba: «Nini jerênge yôd bi kené gelij bijné are naji hini gawra bi wo hen, menba, ken li aj bijné ka Jérusalêm kêm toy kwôlê wonje bi wo hen men, ken gey lê bi kwôbri gawra bi wo hen ré hera sarni a men.»

29 Menba, Piyêr naj bay jé uwôlji sara iyônj ba: «Bij Emen kwôlê dô dê bij gawrê kwôlê.

30 Jésu bi wo na ken bi bay na béeiri a sa gurô aj ma hen na, Emen wo môjnêrna na biri ji si kamjnê.

31 Na ôbi aja Emen né ayri dîri mô sa kôbri woj gusurô a mega Kelma men, ôbi gôlij naj bijné men, aj bi kam Israyêl ré uwônjîn geré biliж hal wojî aj Emen né dîj bôri jal sa têriji toji a.

32 Nibay nini dô kwôli are bay ka hen, nibay nap Tunu top hendi bô bôrê to Emen bij bijné ka biri kwôlê hen.»

33 Kirina bay dajnare toy kwôlê bi wo hen iyônj menba, bôrji tarji aj bay gey ciré deré bay jé.

34 Nijba, gawra wo pôni bay uwôgeri Gamaliyêl, ôbi na *Parisijê men, na ôbi gelé tôô wo dami wo bijné kêm biri kwôlê. Ôbi hena perérji aj kôl bay ré bij bay jé ré siji nô sem.

35 Menba, ôbi kôlij surjê ka daj hen iyônj ba: «Kenbay kam Israyêl, erménge dô sa aنجa ken

gey lê nan bijné ka hen.

³⁶ Wulê wo na di jô hen na, nana gel Tédas wo kôl dîré na kwôni wo dami aj li bijné arew pôrbu ô tôri a. Bay diri, menba, bay tôri bay ka hen kôba, usuripji a men, aj ani ka baa ba, naj.

³⁷ Cêgeri wori ba, nana gel Judas wo Galilé bô wulê woj sajima hen, ôbi kôba, day bijné tôri a aj bay diri menba, bay tôri bay ka hen kêm usuripji.

³⁸ Iyôn ba, en kelênge, dêngje turñge tô bijné ka hen a ré nij, dengjiji ô. Hena ermé woji naj je lêreji bi wo hen ré na kwo gawrê na, ôbi a najê sa kibri mera.

³⁹ A hena ré na kwo Emen na, kena nêmê mênê ré kwôy. Berêngje dô ré ba, ka lê kumbul naj Emen!»

Menba, bay gey kwôlê wori bi wo hen,

⁴⁰ menba, bay hô uwôga bay jé heraj aj bay bi bay sêji aj bay karji gwom bi bay ré uwôge hini Jésu cêgê ré niji aj bay biji ta.

⁴¹ Bay jé soji kini dapare to surjê a naj yi derê wôsa Emen ré bôrji môj gawrê ka nêm, aja ré bi ciré gelij gusij wô hini Jésu hen.

⁴² Naj wulê wulê derô haba wo iyéy Emen a men, bô iyé bijné a men a na, bay gelij bijné are men, bay uwôl bérê Kwôlo Dôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

6

Bay tô bijné jurgem bi ré li naj bay jé

¹ Wulê bi wo hen na, bay tô Jésu kwône erê tumô tumô menba, kwôlê yi perê Jubnê ka iyêl

kibi grêk hen naj ka yêñ sa terare toji a, wôsa ka iyêl kibi grêk hen kôl sa cé are ka naj wulê wulê hen na, bay ré lij mamê kaji dô ré.

² Bay je ka môj kibi wôô hen uwôge danare to dami to bay ayê bôô kêm aj kôlji iyôñ ba: «Dé wo nibay niné dî ulê béré kwôlo Emen baa aj ô wô cé emê ré.

³ Iyôñ ba, yêñêrni, wogéñge gawrê jurgem perêrnge a hen ka bay kôl kwôliji dô men, ka Tunu toj hendi bô bôrê bôrji a men, kaj bay tu melêñê a men, aj nija biji je bi wo hen kôbri a.

⁴ Aj nibay ba, nija erê wô uwôlê Emen men, gelin bijé are men.»

⁵ Bijé kêm gey kwôlê woji bi wo hen: bay dô Etiyên, na kwôni wo ayê bôô wori dô men, Tunu toj hendi bô bôrê kôba wôn bôri a men, Pilip men, Prokôr men, Nikanôr men, Timôn men, Parménas naj Nikwolas wo na kwôni wo Antiyôk wo na Jub ré nijba, na bi bôri sa tôô toji a hen a men.

⁶ Bay eraj naj ci sa gelin bay jé, aj bay uwôl Emen wô sarji men, bay uwôl kôbriji sarji a a men.

⁷ Kwôlo Emen ô tumô tumô men, bijé ka bi bôrji sara hen kôba kwône damañ a Jérusalêm a men, bay bê kwôbe kwône bi bôrji sa Jésu a men.

Bay bu Etiyên

⁸ Terê kibi naj néé wo Emen baa naj Etiyên aj ôbi li anjan ginê men, kaj gelé damné damné a men tu bijé bay gel.

⁹ Kirjna bay gel hen iyôñ menba, bijé ka pôni bô *iyéy danare to bay uwôgere iyéy danare to

limé ka mô sarji senge to na Jubjnê ka Sirêna naj ka Alêksandri daj ya hen, naj ka Silisi a naj ka Asi a men an bay kêm narij kwôlê naj di.

¹⁰ Nijba, bay nêm dfebé geraj tumôri a ré, wôsa ôbi iyôl naj tu melênê wo Tunu a biri hen.

¹¹ Menba, bay têbe bijné ajan ré kôl iyôl ba: «Nini toy wo ôbi kôl kwôlo habij gengin sa *Moyis men, sa Emen a men.»

¹² Bay sôge tô bijné men, surnê naj *bay derê tô tôô to Emen. Bay era sa bu Etiyên erej ôrij naj dî tumô sanédrêna.

¹³ Kirij bay ka hen na, bay eraj naj gawrê ka pôni sa pôy kwôlê woj benare dîri sari a kôl iyôl ba: «Gawra bi wo hen, dî kelê kwôlo habij gengin sa *iyéy Emen tonâ to yi naj jengêre hen baa ré men, gengin sa tôô to Moyis hen baa ré a men.

¹⁴ Men, nini toy ôbi kôl iyôl ba: <Jésu wo Najarêt bi wo hen ré ménê iyéy Emen men, ré hô janê hara wo Moyis na ay béna hen a men.›

¹⁵ Bijné kêm ka mô kini dajare to surnê hende to hen, hen na, tirji na sari a ajan bay gel tiri yi môj to *mana wo derômaraj a iyôl.

7

Derê kwôlê wo Etiyên

¹ *Dami wo damné kaj bay bê kwôbe engereri iyôl ba: «Kwôlo bay kôl kêm hen na, na tiri ba?»

² Menba, Etiyên uwôli sara iyôl ba: «Balên naj yênen, toyéngé, Emen ôbi hini emê si sa möyrena *Abraham a kirija ôbi na môtij Mésopotami a pa dema ré ô môtij Haran a tô.

³ Aj Emen na kôli iyôn ba: <Déjn sa iyére tom men, balêm men, aj ju ô sa iyére to na gelem hen.›

⁴ Menba, Abraham d'én sa iyé Kaldé, aj ôrij môrij Haran a. Kirij bay ka hen cêgi temare to ibari a menba, Emen biri era sa mô sa iyére to ken môrij ya haw hen.

⁵ Nijnba, sa iyére hende to hen na, kirij kani dê iyôn kôba, ôbi jô biri ré, kaj dîj têri ya kôba, naj nijnba, Emen ay tôri cfiré biri ôbi men, kwôngêri men, kirij bay ka hen, bi wo Abraham kemari na naj hen kôba.

⁶ Aj Emen kôli iyôn ba: <Kwôngêm a merê sa iyére to cfangi a men, bay a liji lemnare men, bay a gelin tirji gusij kwôy elê arew pôrbu.›

⁷ Nijnba, bijné ka sa iyére hende to gelji gusij hen na, nôbi Emen na jerê kwôlê sarji a, aj cêgeri wori menba, na bijn bijné kanê a séj sa iyére hende to hen a, aj bay a teben sa iyé Kanan hende to nà.›

⁸ Menba, Emen kôlij Abraham iyôn ba: <Anja gel bijnare hende to hen na, ôbi a na walê ken.› Na ôbi á, kirijna Abraham ré yê Isak li sa marge menba, wali ken. Isak lijn Jakwôb hen iyôn men, Jakwôb kôba, lijn kamni ka môj kibi wôô kaj môjêrna hen iyôn men.›

⁹ «Kam Jakwôb li terbére naj yêniyi Josêp aj bay biri kelép bi bay ré ôrij naj dî lê lemnare Ejipt a. Nijnba, Emen ba, naj dî.›

¹⁰ Men, Emen dôri kibi gusij to kêm a aj biri tu melênê men, biri dé tu Parawôn kelma wo Ejipt a. Kelma wo Ejipt bi wo hen biri ôm Ejipt men, biri bô sa bô iyére tori a men.

¹¹ Kirij bay ka hen na, kurôŋ wo dami kurij sa iyé Ejipt a kêm men, sa iyé Kanan a men, gusijn to dami li bijné aŋ mōnjérna uwôŋ ani kaj emê ré kwôy.

¹² Kirijna bay toy wo kaw ré yi Ejipt a ya na, Jakwôb já kamni ka na mōnjérna hen ôrji têê pôn.

¹³ Têê wôô wori wo bay hera menba, Josêp li aŋ yénêri gili hôñ aŋ na wulê bi wo hen dema Parawôn ré hôñ balê Josêp tô.

¹⁴ Josêp já wogé ibari Jakwôb naŋ balêri kêm aŋ bay kêm na bijné tôre jurgem kibi bay.

¹⁵ Jakwôb era sa mô Ejipt a, ôbi ma kirij bay ka hen, mōnjérna kôba, môrji na ya men, maji na ya a meñ.

¹⁶ Bay pôrji ôrij Sisêm a ô emé bô kampê ka Abraham na kel kôbi kam Hemôr Sisêm a hen.»

¹⁷ «Kirijna wulê wo aŋga Emen na ayin tôri bijn Abraham hen baa da wo a liŋ menba, bijné yêñ yirji Ejipt aŋ bay kwône tumô tumô.

¹⁸ Kwôy wulê wo kelma wo dâŋgi wo hôñ Josêp ré hen ayin kenare sa Ejipt a.

¹⁹ Kelma bi wo hen lam balêrna men, liji habrê, aŋ ôbi biji bay dêp kamniji ka bay yê haw hen bi ré ma aŋ.

²⁰ Na wulê bi wo hen aŋa *Moyis ré yêñ ya. Ôbi na kema wo li manare men, dê tu Emen a men. Bay aberi geserê subu bô iyé ibari a.

²¹ Menba, kirijna bay diri aŋ menba, mōni Parawôn ayri ô gemé mega kemare woŋ bôre iyôŋ.

²² Bay gelij Moyis tu melênê wo Ejipt kêm aŋ ôbi na kwôni wo dami sa kwôli keléri a men, sa já lêri a a men.»

²³ «Kirijna ôbi li elê tôre pôrbu menba, ôbi erem erê upé yénéri Israyêlpê.

²⁴ Ôbi gel yêni wo Ejiptinê wo pôni geli gusijn menba, ôbi ô jerê sari aji ôbi di Ejiptinê bi wo hen duu.

²⁵ Ôbi kôl yan ba, yénéri ré henê mega wo ré na Emen a ré da gôlijn naj ci naj geré wori hen, nijba, bay hône.

²⁶ Wulê wo dangi ôbi hô gel yénéri wôô sênji menba, ôbi waji aji gey bi bay ré hô bijn hôrijn aji ôbi kôlji iyônj ba: <Milnén, kena yénê a menba, wô mi a kené lij yernge habij hen iyônj ba?>

²⁷ Menba, kwo gelin tu yêni gusijn hen nôgeri wolé aji kôli iyônj ba: <I a dém jeré na kelma woni men, ôbi jerê kwôlê sarni a a men ba?

²⁸ Ju gey deren mega wo henanju dirij Ejiptinê wo pôni hen iyônj men ba?»

²⁹ Kirijna Moyis toy hen iyônj menba, ge ô uwôbê sa iyé Madjna a, ôbi yê kam impê wôô kirij bay ka hen.»

³⁰ «Kirijna elê tôre pôrbu nêm menba, *mana wo derômarañ a si sari a derô gwôlê da naj keram wo Sinay a perê germé kaj tare a.

³¹ Kirijna Moyis gel hen iyônj menba, tini ge kay aji ôbi uso da dîré gelé, menba, ôbi toy tô Kelma ôm kôl iyônj ba:

³² <Ena Emen wo môjnêm Abraham, Isak naj Jakwôb.› Moyis wuré aji gey ayê tiri gelin ré nij.

³³ Menba, Kelma kôli iyônj ba: <Tô garbê têm a aji wôsa kirij ka ju dîbij ya hen na, na terare to yi naj jengêre.

³⁴ Na tiri, en gel gusijn to bay gelin bijé kajê

Ejipt a hen men, en toy nôrê woji a men, ap en herbo wô dôrji bô lemnare a. Era, haw hen, na jém Ejipt a.» »

³⁵ «Moyis bi wo bay na kajni kôl iyôŋ ba: <I a dém kelma ôbi jerê kwôlê sarni a ba hen> na ôbi a, Emen né díri mega kelma men, ôbi derêji bô lemnare a naj néé wo mana wo derômaran a wo na sijn sari a bô germé kaj tare a hen.

³⁶ Na ôbi a sijn naj ci Ejipt a lij angaj gipê naj kaj gelé sa iyé Ejipt a men, bô cér wo sêyi a men, derô gwôlê a men kwôy elê tôle pôrbu.

³⁷ Na Moyis bi a na kôlij Israyêlnê iyôŋ ba: <Emen a derê ôbi kibri pôn perê yênernge a hen, lij ôbi kibri mega nôbi iyôŋ.>

³⁸ Kirjna kam *Israyêl na daj derô gwôlê hen na, na na ôbi a na derê tô kwôlê perê môniêrna naj mana wo derômaran a wo iyêli sa keram wo Sinay a. Na ôbi a eŋgé kwôlê woj gelê bi wo hen heraj béna hen.»

³⁹ «Nijba, môniêrna na gey biri kwôlê ré men, bay kajni ap ermé woji hô yi na si Ejipt a dî.

⁴⁰ Bay kôlij Arôn iyôŋ ba: <Lêni kamrê ka ô tumôrni a nija gelé dîba Moyis bi wo derani soj Ejipt a hen na, ôbi belij na mi kôba nini hône.‑

⁴¹ Wulê bi wo hen na, bay iyege kema kelba mega kamrê kaji iyôŋ ap bay li sarga biji men, bay ay kibi ari lê kaji bay ka hen nap yi derê a men.

⁴² Emen ay tiri ap sarji men, dîji bay ay kibi têbêŋne to derômaran a. Bay kibi Emen kôl kwôlij kôl iyôŋ ba:

<Kam Israyêl, kirjna na ken duu lari lij sarga bô elê wo tôle pôrbu wo na ken li derô gwôlê

a hen ba,
nà ná nôbi a na kené li ben hen ba?
⁴³ Na nôbi a na kené li ben hen né, njiba, ken ay
iyéy gergé to emen woj Môlôk
nañ anga ken gengijn emen wonge woj têbêñne
wo ken uwôgeri Répan hen,
kamrê bay ka ken li ap ken ay kibriji.
Na ôbi á, ené perêñge ôrij kelanç nañ Babilôn a
sôñ.» »

⁴⁴ «Derô gwôlê a na, môñêrna na ôrij nañ iyéy
gergé to magtubu ton bijnare yi bô. Iyéy gergé
hende to hen, na dñj na mega to Emen na gelij
Moyis ré dñj hen iyôñ. Wôsa ôbi kôlij Moyis ré
li gilij nañ to kwo ré gel hen iyôñ têj têj.

⁴⁵ Iyéy gergé hende to hen na, bay bijn
môñêrna kaj bay jibérji ap bay ay ôrij kôbriji a
kirija Josuwé na dôrij tumôrji ap bay na bôyij
kumbul sa iyére to bijné ka dñangi a ka Emen na
dageji tumôrji a hen. Bay gem iyéy gergé hende
to hen kwôy saj sa emê kenare to kelma Dabid
a.

⁴⁶ Na kelma Dabid bi a dé tu Emen ap ôbi
engereri tôô bi dîré dë iyére bijn Emen wo
Jakwôb.

⁴⁷ Nijba, na kemari Salomôn a lê *iyéy Emen
hende to hen biri.»

⁴⁸ «Nijba, Emen wo derômaranç a mô na bô
iyére to kôbi gawra a lê ré. Mega *ôbi kibi Emen
kôl iyôñ ba:

⁴⁹ «Kelma kôl iyôñ ba: Derômaranç na gagay
kenare tijê men, sa terare na kini bê têñ
ya men.

Na iyére to iyeŋgi a kené lê ben ba?
 Men kirij ka yôŋ a ené erê merê ya wô dôrij bul
 ba?

50 Men, are bay ka kêm hen na nôbi a lê ré ba?»

51 «Ay! Kenbay gawrê kaj bay sa iyérê hen, bôrnge deŋgel môn bô bijé ka bi bôrji sa Emen a ré iyôŋ men, ken lugu marŋge ta sa kwôlo Emen kôl hen men, ken c̄ebij Tunu top hendi bô bôrê iyére kwôy kwôy men, ken gelij naŋ mônérŋe a men.

52 Ôbi kibi Emen wo yôŋ a mônérŋe na ré gili gusij ré ba? Tumô bay na duu ka na uwôl béré sa wo ôbi lê anŋan derôre wo pôŋ nêŋ hen, na ôbi a kené ay sari aj diri.

53 Kenbay ka Emen na bénge tôŋ nap geré wo *manê ka derômaraj a njnba, na ken bi kwôlê sa tôŋ hende to hen a ré.»

Bay gôbe Etiyén duu

54 Kirija surnjé ka mô kini danare hen toy kwôlê bi wo Etiyén kôl hen menba, tirji sérê sari a men, bay gederé kajniji kaj bô tarê sari a a men.

55 Njnbâ, Tunu top hendi bô bôrê wôn bôri aj ôbi bô kirij si derômaraj menba, gel damnare to Emen men, ôbi gel Jésu c̄ebu sa kôbi Emen woŋ gusurô a men.

56 Ôbi kôl iyôŋ ba: «Toyéŋge, en gel derômaraj bôlij ap en gel *Kema Gawra c̄ebe sa kôbi Emen woŋ gusurô a.»

57 Menba, bay karê gura wo dami ligij marji ta aj bay bi kibrijî pôŋ carij sari a,

⁵⁸ biri ôrij wolé kelaŋ naj iyére aŋ bay gôbri duu. Biné ka cfebu ya gel hen na, ôrij naj bargay kaji ô bê a tumô kema mana wo bay uwôgeri Sôl hen bi ré gem.

⁵⁹ Kirijn bay gôbri ca deré hen iyôn menba, Etiyên uwôl Emen kôl iyôn ba: «Kelma Jésu, enge tunun.»

⁶⁰ Menba, ôbi jubu gubari tòn aŋ jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Kelma, dî bôm jal sa têrij toji a.»

Kirijn ôbi kôl hen iyôn menba, kibri wôm men.

8

¹ Aŋ Sôl dege naj bijné ka duu Etiyên hen.

Sôl gelij tu bay ayê bôô gusij aŋ bay userij

Wulê bi wo hen na, bay ay tô gelij bay ayê bôô gusij to habij hen Jérusalêm a. Wulê bi wo hen na, bay ayê bôô kêm userinji ge si sa kam iyére men, si Judé men, Samari a men, aŋ na bay jé a baji Jérusalêm a mera.

² Biné kaj bay tibé Emen kaj bay bôô pôn sôm Etiyên dô aŋ emni.

³ Sôl ba, mase wô ménê bay ayê bôô. Ôbi ô naj bô iyére iyére pô imjnê naj yébé biji daŋgay a.

⁴ Bay ayê bôô ka userinj hen na, ôrji naj kirijn kirijn wô uwôlê béré Kwôlo Dôri wo Emen.

Pilip uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen Samari a

⁵ Ôbi a, Pilip ré ô sa iyére to dami a bô emê wo Samari a ô ulê béré Kwôlo Dôri wo *Krist, kwo Emen dôri hen bijn bijné.

6 Bijné kêm dôbe marji toyin kwôlo Pilip kôl hen. Bay toy kwôli bi wo hen men, bay gel aŋgaj ginê ka ôbi li hen a men.

7 Tunu to habijn kwône séjn bô bijné aj karê gura wo dami men, bay merayê kwône kôba, berare a men.

8 Bijné kêm sa ira li yi derê wo dami.

9 Sa iyére hende to hen na, gawra wo bay uwôgeri Simô mô ya, ôbi na beli, ôbi li aŋga tini bijné ka Samari ge kay kwôy kwôy. Ôbi li yiri môt kwôni wo dami iyônj.

10 Aj bijné kêm kamrê ré, ka iyérpjê ré dôbe marji toyin kwôlê wori. Aj bay kôl iyônj ba: «Gawra wo hen na, na néé wo Emen wo bay kôl ré na néé wo dami hen.»

11 Menba, bay biri kwôlê damaŋ wôsa ca yen ôbi li tiniji ge kay naj aŋgaj beli kari bay ka hen.

12 Nijnba, kirinja bay bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo Pilip uwôlji gengin sa *emê iyére to Emen men, gengin sa hini Jésu Krist a men na, bay li batêm imjnê ré naj yébé ré.

13 Simô bi wo hen kôba, ay bôri aj li batêm aj di tô Pilip bul ré kwôy. Kirinja ôbi gel aŋgaj gjinê men, kaj gelé ka lîn hen menba, tini ge kay.

14 Kirinja bay jé ka baa Jérusalêm a hen toy wo bijné ka Samari ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen iyônj menba, bay jé si Piyêr naj Ja ô ujnéji.

15 Kirinja bay ô bijn Samari menba, bay uwôl Emen wô bay ayê bôô bi ôbi ré biji Tunu toj hendi bô bôrê.

16 Wôsa kwôni iyôŋ perêrji a hen wo Tunu toj hendi bô bôrê herbe sari a baa naj tô, bay li na batêm naj hini Kelma Jésu mera.

17 Si Piyér naj Ja uwôlji kôbriji a sa bay ayê bôô ka Samari a aŋ bay uwôŋ Tunu toj hendi bô bôrê.

18 Menba, kirinja Simô gel wo bay jé ré uwôl kôbriji sa bay ayê bôô a dema ôbi ré uwôŋ Tunu toj hendi bô bôrê tô hen iyôŋ menba, ôbi kôl dîré bij si Piyér naj Ja gursu.

19 Aŋ ôbi kôlji iyôŋ ba: «Benge néé bi wo hen men, aŋ bijé ka en uwôl kôben sarji a ba, bi uwôŋ Tunu toj hendi bô bôrê men.»

20 Menba, Piyér uwôli sara iyôŋ ba: «Kenbay naj gursu tom hende to hen ken mène kêm, wôsa ju erem mega jeré kelé naj gursu aŋga Emen bi seŋge hen.

21 Aŋgam kani nan nan ni bô jé woni a, wôsa bôm yi na pôn tumô Emen a ré.

22 Di tô bô habrê wom bi wo hen baa aŋ ju engerijp Kelma hena ré iyeŋ ba, ré dî bôri jal sam a wô ermé wo habij bi wo sa sam a hen.

23 Wôsa en bôrem hen na, terbére wôn bôm aŋ ju na lema wo têrijp tom hende to hen.»

24 Menba, Simô kôlij si Piyér naj Ja iyôŋ ba: «Kenbay ken uwôl Kelma wô san aŋ bi are bay ka ken kôlij kwôliji hen na, ré sa san a ré.»

25 Kirinja si Piyér naj Ja dô kwôli hen iyôŋ men, bay uwôl bérê kwôlo wo Kelma a men, menba, bay bilji hô Jérusalêm a. Tô geré a na, bay uwôl bérê Kwôlo Dôri naj kirij kirij sa kam iyére to bô emê wo Samari a.

Si Pilip naj dami wo Etiyopi danji

²⁶ Mana wo Kelma kôlij Pilip iyôŋ ba: «Já erê si kini kuripare tare iyôŋ tô geré wo hena Jérusalêm ô Gaja hen. Geré bi wo hen na, na derô gwôlê a.»

²⁷ Menba, Pilip hena lew ô. Kirij bay ka hen dami wo Etiyopi wo li jé gemé lari bô emê wo Kandasé tôlômne to Etiyopi. Ôbi uwo tô tibé Emen Jérusalêm a.

²⁸ Ôbi bul hô ij menba, mô bô pus a aj dôŋse magtubu to ôbi kibi Emen *Esay.

²⁹ Tunu kôlij Pilip iyôŋ ba: «Uso ña, ju ñebu kwa pus bi wo hen a.»

³⁰ Menba, ôbi ge ô menba, toy dami wo Etiyopi bi wo hen wo dêŋse magtubu to *ôbi kibi Emen Esay, menba, ôbi kôli iyôŋ ba: «Ju hôñ bô magtubu to ju dêŋse hen ham ba?»

³¹ Menba, ôbi uwôli sara iyôŋ ba: «Hena kwôni ré dô tôre ben ré ba, na lê iyeŋ a ené henê ba?» Menba, ôbi kôlij Pilip ré ñay mô kwari a.

³² Kwôlo Emen wo ôbi dêŋse bi a na:
 «Ôbi bôl kibri ré
 mega demaŋne to bay bu ôrij ca erê deré iyôŋ.
 Mega kema gemga wo wôm kôbi ôbi karê gusuriri a hen iyôŋ.

³³ Bay uwôli tayre sari a nijnba, kwôni wo ré jô sari ba, naj men,
 na i a derê kwôli kwôŋgêri ba?
 Wôsa bay mène gelê wori sa terare a nà.»

³⁴ Menba, dami wo Etiyopi bi wo hen engerij Pilip iyôŋ ba: «En uwôlem, kôlen na kwôli i a,

ôbi kibi Emen ôbi bi wo hen ré kôl kwôli hen iyôŋ ba? Na kwôli ôbi gaŋ laba, na kwôli kwôni wo dâŋgi diba?»

³⁵ Nan kwôlê bi wo magtubu to Emen kôl hen na, Pilip ßerîn tô kôbri aŋ uwôlij béré Kwôlo Dôri wo Jésu.

³⁶ Bay era era menba, bay saji kibi kam ka pôni a menba, dami wo Etiyopi bi wo hen kôlij Pilip iyôŋ ba: «Gel, kam a yé na, na mi a jerê bi ené li batêm ba?»

[
³⁷ Menba, Pilip kôli iyôŋ ba: «Hena jeré bi bôm pôn sara ba, já lê batêm.» Menba, dami bi wo hen uwôli sara iyôŋ ba: «En bi bôn sara mega wo Jésu Krist ré na Kema Emen.»]

³⁸ Ôbi bi bay cebij nap pus tôŋ, aŋ bay nap Pilip herbiji ôrji bô kam a menba, Pilip liri batêm.

³⁹ Kirinj bay so bô kam a menba, Tini Kelma ay Pilip ôrij aŋ dami wo Etiyopi bi wo hen gili ré nij yôd, menba, ôbi bu geré wori nap yi derê ô.

⁴⁰ Tunu ôrij nap Pilip ô uwôli Ajôt a aŋ ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri nap sa iyére iyére to ôbi ôrij ya hen kwôy wo ôbi sa bij Sésaré.

9

Sôl ay bôri

(Jé lê bay jé 22: 6-16, 26: 12-18)

¹ Kirinj bay ka hen na, ermé wo Sôl ba, yi na sa ménê bay tô Kelma men, sa derérji a a men, ôbi ô uŋé *dami wo damné kaj bay bê kwôbe,

² ap engereri bi ôbi ré biri magtubu to ré dô tumôri ap dîré ôrij wô *iyéy dajare to Damas a. Hena dîré uwôjij bijné ka ay geré wo Kelma, imjnê ley yébé ley ba, dîré peraji harê heraj Jérusalêm a.

³ Ôbi bu geré ô menba, kirijn ôbi baa da naj Damas menba, kirijn bay ka hen na, kirijn ka perangi hena derômaraŋ a sa têli naj peranĝérji.

⁴ Kirijn ôbi kurij tōj menba, ôbi toy tōô kwôni kôli iyôj ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusij iyôj ba?»

⁵ Ôbi engere iyôj ba: «Ju na i ba, Kelma.»

Menba, tô hende to hen uwôli sara iyôj ba: «Ena Jésu, na nôbi a jeré gelen gusij hen.

⁶ Nijba, hena ta, ju ô derô ira aji bay a gelem anja já lê.»

⁷ Bijné ka ô naj dî hen debiji tōj, nijba, bay bôl kibriji kôlij kwôlê wôni ré men, bay toy tōô gawra, nijba, bay gel kwôni ré men.

⁸ Sôl hena terare a, bôl tiri hari, nijba, ôbi gel kirijn né, aji bay bu na kôbri dema ré ôrij naj derô ira Damas a.

⁹ Aji sa subu ôbi nêm gelé kirijn né men, ôbi ôm ani ré men, yi ani ré a men.

¹⁰ Ôbi tô Jésu wo pôni bay uwôgeri Ananiyas mô Damas a ya. Kelma si sari a bô pelal a aji uwôgeri «Ananiyas!» menba, ôbi yuge ôm iyôj ba: «En nà Kelma!»

¹¹ Menba, Kelma kôli iyôj ba: «Hena ta, ju ô tô geré wo bay uwôgeri kwo debu <derôre> a hen aji ju engere gawra wo bay uwôgeri Sôl wo Tars

iyé Judas a, ôbi mô uwôl Emen kirij bay ka hen ya.

¹² Sôl gel bô pelal a gawra wo bay uwôgeri Ananiyas wo so ira aji uwôl kôbri a sari a bi ôbi ré hô gel kirij hôrijn.»

¹³ Ananiyas uwôli sara iyônj ba: «Kelma, en toy bijné kwône kôl kwôli gawra bi wo hen men, habrê kêm wo ôbi lij bijné kam ka Jérusalêm a hen a men.

¹⁴ Men, damné kaj bay bê kwôbe biri tôô bi ré eraj nà, sa pôrij bijné kêm ka ré uwôge henem hen aji ré harêji a men.»

¹⁵ Menba, Kelma kôli iyônj ba: «Ô, wôsa gawra bi wo hen en dôri mega aنجaj ulê bérê henen naj kirij kirij bij bijné ka iyére to dângi a men, bij kilmé kaji men, bij kam *Israyêl a men.

¹⁶ Nôbi naj yen na gili gusijn to ôbi a gelij wô henen.»

¹⁷ Menba, Ananiyas hena ô. Ôbi bij bô iyére hende to hen aji uwôl kôbri a sa Sôl a, aji kôl iyônj ba: «Yênen Sôl, na Kelma Jésu bi wo so sam a tô geré bi wo jeré eraj hen, na ôbi a joon bi jeré hô gel kirij hôrijn men, bi Tunu top hendi bô bôrê ré wôn bôm a men.»

¹⁸ Kirij bay ka hen menba, ani kani gelij môt palmê kuyê iyônj herij tiri a aji ôbi gel kirij men, hena ta, aji bay liri batêm a men.

¹⁹ Kirija bay biri aنجaj emê ôm menba, ôbi uwôjn néri hôrijn.

Sôl dô kwôlo Emen Damas a

Sôl wôl sem naj bay tô Jésu ka Damas a.

²⁰ Menba, kirij bay ka hen ôbi ô ulê bérê bô iyéy danare mega wo Jésu ré na Kema Emen.

21 Bipé kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen na, tiniji ge kay sari a aj bay engere iyôn ba: «Na gawra bi wo hen, a na lij bipé ka uwôge hini Jésu bi wo hen habré Jérusalêm a na ré ba? Men, na ôbi na era dôd nà wô perêji harê ôrij bij damné kaj bay bê kwôbe hen ré ba?»

22 Nijba, ôbi uwôjn néri tumô tumô sa derê kwôlê wori aj Jubnê ka Damas uwôjn kwôlê woj kelê ré, kirija ôbi gelji wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

23 Wôl gaj cêgê menba, Jubnê bay ka hen bijji bi ciré deréri.

24 Nijba, Sôl toy kwôli deréri bi wo hen. Bay mô gem kibi iyére hende to hen yoyre naj tu tare bi ciré deréri.

25 Nijba, bô yoyre a menba, bay tôri ayri bô gway a herbe nô si sa gweñ.

Sôl ô Jérusalêm a

26 Kirija ôbi sa bij Jérusalêm a menba, ôbi ô ujné megêri bay tô Jésu nijba, bay kêm hare wôsa bay kôl iyôn ba: «Ôbi ré na ôbi tô Jésu bi pa pa hari ba.»

27 Barnabas ôrij naj dî ligi bay jé aj dôrji kwôli gelé wo Sôl ré gelo Kelma tô geré men, kwôlo Kelma kôli a men. Ôbi dôrji kwôli derê kwôlo ôbi dô naj ibiyare naj hini Jésu a Damas a hen men.

28 Wulê bi wo hen na, ôbi mô naj ci men, ô men hera naj ci a men bô Jérusalêm a men, dô kwôlê naj ibiyare a men naj hini Kelma.

29 Ôbi iyêl naj Jubnê ka iyêl kibi grêk hen men, narij kwôlê naj ci a men, ninba, bay woge geré wô deréri.

30 Kirinja yêneri toy hen iyôn menba, bay ôrij naj dî Sésaré a ajan biri ô Tars a.

31 Bay ayê bôô ka sa iyé Judé men, ka Galilé naj ka Samari a kêm mörji nan bô jalê men, halij yirji men, harinji Tini Kelma a men, bay kwône erê tumô tumô naj néé wo Tunu toj hendi bô bôrê.

Ené ôbi merayê

32 Piyér ô gôr kirijn sa ira menba, ôbi sa bijn ujné bay ayê bôô ka Lida a.

33 Kirijn bay ka hen na, ôbi uwôj gawra wo bay uwôgeri Ené wo yi sa kalañ a. Ôbi meray li elê marge.

34 Piyér kôli iyôn ba: «Ené, Jésu Krist berarem. Hena ta, ju jan kalañ kam naj kôm!» Kirijn bay ka hen na, ôbi hena ta.

35 Kirinja bijné ka Lida naj ka tu wolé wo Sarôn a gili hen iyôn menba, bay kêm bi bôrji sa Kelma.

Tabita béér

36 Sa iyé Jopé a na, hende ayê bôô to pôni bay uwôgere Tabita mô ya. Hene bi wo hen naj kibi grêk ba na Dôrkas ajan bôri na: Cénire. Hende na hendi lê aña dôri kwôy kwôy men, hendi bu baliyare naj bay nimiré a men.

37 Wulê bi wo hen na, hende ômijî ajan ma. Bay pule ajan ô ulêre bô iyére to ta a.

38 Bay tô Jésu ka Jopé toy wo Piyér ré na Lida a ya. Lida na da naj Jopé menba, bay jé bijné wôô

ô kôli iyôŋ ba: «Era lew ujnéni dîba, ju mera sem né.»

³⁹ Piyér hena kerêd ô naj ci. Kirinja ôbi sa bijn menba, bay ôrijn naj dî bô iyére to ta hende to hen, kirijn bay ka hen na, yébé kaj mamê usoji ligiri a naj sômê men, bay gili bargay ka hende na sôŋre kirinja hende na baj naj ci tô hen a men.

⁴⁰ Piyér bi bay si nô kêm aŋ jubu gubari tōŋ aŋ uwôl Emen menba, bul si ligi temare aŋ kôl iyôŋ ba: «Tabita, hena ta.» Hende bôl ture aŋ kirinja hende gel Piyér menba, hena mô ta.

⁴¹ Ôbi bu kôbre buru hena ta, aŋ uwôga bay ayê bôô naj mamê aŋ gelji hendi temare hende to hen.

⁴² Bijné ka Jopé kêm toy kwôli are bay ka hen, aŋ bay kwône ay bôrji bijn Kelma.

⁴³ Piyér wôl gaŋ Jopé a iyé gawra wo bay uwôgeri Simô woŋ ôbi uwôŋsê ariŋ hen.

10

Pelal jô Kwôrney a Sésaré

¹ Sa iyé Sésaré a na, gawra wo bay uwôgeri Kwôrney mô ya, ôbi na dami wo asgarpê ka Rômênenê ka bay uwôgeji ré na Itali hen.

² Gawra bi wo hen, na ôbi lê tôô Emen aŋ, bay naj bijné ka bô iyére tori ayji kibi Emen kwôy kwôy men, ôbi li naj Jubjnê kaj bay nimré damaŋ men, ôbi uwôl Emen ta ta a men.

³ Wulê wo pôni naj tare to yébé ayij sa tôjnne hen menba, ôbi gel aŋ hôñ mana wo Emen na iyôŋ naj yiri bô pelal a wo so iyére tori a aŋ kôli iyôŋ ba: «Kwôrney.»

⁴ Ôbi bô mana wo Emen bi wo hen d'éj naj harê aj ôbi kôli iyôn ba: «Kelma, na mi ba?» Menba, mana wo Emen bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Uwôlê Emen wom naj lê wo ju li naj bay nimiré hen na, dôrij Emen aj ôbi gôrbij sam né.

⁵ Jé bijné kam haw hen, ô Jopé ô kelaj gawra wo bay uwôgeri Simô wo jelêri na Piyêr hen ré era.

⁶ Ôbi yi iyé megari Simô woj ôbi uwônsê arij wo iyére tori da naj kibi cér a hen.»

⁷ Kirija mana wo Emen bi wo ré iyêli hen ô nij menba, Kwôrney uwôga manê kari wôô naj asgar wo pôni woj ôbi jé wori woj ôbi lê tôô Emen hen.

⁸ Ôbi dôrji kwôli anja ré li are hen kêm menba, jéji Jopé.

Pelal jô Piyêr a Jopé

⁹ Kirija kirij wôl aj bay ay geré ô aj baji da naj Jopé menba, Piyêr d'ay sa iyére toj dur dur a wô uwôlê Emen naj tay dînne.

¹⁰ Kurôn liri aj ôbi gey aنجaj emê. Kirija bay la emê ciré biri menba, pelal jôri.

¹¹ Ôbi gel derômaraj bôlij aj ani kani ka gelij naj kibi bargay ka dami ka bay bu jeňlare wo pôrbu hen iyôn sa herbe kwôy sa terare a.

¹² Bô bargay ka dami bay ka hen a na, tanare to têre pôrbu kêm bô naj tu ka gay gay ka erge hen men, naj tu ciré ka gay gay kêm a men.

¹³ Menba, tôô kwôni kôli iyôn ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm aj ju ôm.»

¹⁴ Piyér uwôli sara iyôŋ ba: «En gey ré Kelma, en ôm ani kani ka jôrijn naj ka *kagemi sa pôn né.»

¹⁵ Tôô kwôni bi wo hen hô kôli iyôŋ ba: «Anja Emen liŋ ka séli ba, jôbi já kelê ré na ka *kagemi ba?»

¹⁶ Are bay ka hen sa hen iyôŋ têê subu aŋ, cêgê menba, bargay ka dami bay ka hen hô ayin hôrijn derômaran a.

¹⁷ Piyér erem na ba, pelal wo ré jôri na ba, bôri ré na iyen pôn ba? Menba, kirij bay ka hen na, bay jé ka Kwôrney ka ré wogeji iyé Simô hen, saji kibi geré men.

¹⁸ Bay uwôge bay iyére aŋ engeriji iyôŋ ba: «Na iyére to nà a Simô woj Piyér ré yi ya hen ba?»

¹⁹ Piyér erem sa pelal wo ré jôri a hen baa ya tô, menba, Tunu kôli iyôŋ ba: «Gel, imŋê subu wogem.»

²⁰ Hena ta, ju ô naj ci dîba, ju erem sem né, wôsa na nôbi a joji hen.»

²¹ Piyér herbo uwôŋ bijné bay ka hen aŋ kôlji iyôŋ ba: «Na nôbi wo ken woge bi a nà. Ken era gelen wô mi ba?»

²² Menba, bay uwôli sara iyôŋ ba: «Na Kwôrney dami wo asgarnê a jéni. Ôbi na kwôni woj derôre men, ôbi ay kibi Emen men, Jubjê kêm kôba, geyri a men. *Mana wo derômaran a kôli ôbi ré uwôgam jeré era iyére tori a bi ôbi ré toy kwôlo jeré kelêri.»

²³ Piyér biji bay era ira aŋ wôl naj dî. Kirija kirij wôl menba, ôbi ô naj ci, yênenêri bay ayê bôô ka pôni ka Jopé biri ôrijn.

²⁴ Daŋ tô hen menba, bay bijn Sésaré. Kwôrney mô gemji najn balêri men, milnéri kajn d'éjn ka ôbi jé uwôgaji hen a men.

²⁵ Kirjna Piyér da sé ira menba, Kwôrney jô kwini aj di kwini tôŋ tumôri a kwôy terare a najn bê kwôlê wo dami.

²⁶ Nijnba, Piyér biri ta, aj kôli iyôŋ ba: «Hena ta! Wôsa nôbi kôba, ena gawra môŋ jôbi hen iyôŋ men.»

²⁷ Ôbi iyêl naj dî aj ô ira, kirij ka bijné ka kwôni dajn ya hen,

²⁸ menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Ken hôñ mega wo kwôni wojn Jub najn hara wori na, ré erê najn kwôni wo sa iyére to dângi a ré men, erê iyére tori a ré a men. Nijnba, Emen gelen mega wo ené bô kwôni môŋ aŋga kagemi ré men, wo ré nêm bi kwôni ré ô naj dî ré iyôŋ né a men.

²⁹ Na iyôŋ a, kirjna kené jé uwôgan menba, en kurij era mera diba, en meremnê ré hen. Iyôŋ ba, en gey henê tô uwôgê wo ken jé uwôgan hen.»

³⁰ Menba, Kwôrney uwôli sara iyôŋ ba: «Kemnêŋ li sa subu nijn najn tare to yébé ayij sa tôŋne mega megare na iyôŋ hen na, en uwôl Emen iyére tipê. Menba, kirij bay ka hen na, gawra wo pôni najn bargay ka eñné so d'ebu tumôn a.

³¹ Aj kôlen iyôŋ ba: «Kwôrney, Emen toy uwôlê wom men, bôri gôrbij sa lê wo ju li najn bay nimré hen né a men.

³² Jé bijné ô Jopé ô uwôga Simô wo jeléri na Piyér wo yi iyé Simô ôbi uwôŋsê arij wo mô kibi cér a hen ré era.»

³³ Kirijn bay ka hen menba, en jé bijné wogem ajn naj bô derê wom a jeré eraj ujnéni hen. Haw hen nibay kêm nini mô na tumô Emen a wô toyé kwôlê kêm wo Kelma kelam jeré sa kelêni hen.»

Piyér ô iyé Kwôrney a

³⁴ Menba, Piyér ay kwôlê kôl iyôŋ ba: «Haw hen en hôñ dô bêñ bêñ njip wo Emen na, ré dô tu kwôni ré,

³⁵ an gawra wo yôŋ yôŋ wo sa iyére to yôŋ yôŋ wo biri kwôlê men, li aŋgaj̄ derôre a men hen na, ré dé tiri.

³⁶ Ken hôñ béré kwôlo ôbi na jén bij kam *Israyêl hen. Béré bi wo hen gengijn sa Kwôlo Dôri woj bô jalê naj geré wo Jésu Krist wo na Kelma wo bijné kêm hen.

³⁷ Cêgi derê kwôlê wo Ja naj batêm to ôbi na lij bijné a men hen na, ken hôñ kwôli are bay ka li are ayij tôrji Galilé a kwôy sa iyé Judé a hen.

³⁸ Ken hôñ iyen a Emen ré dô Jésu wo Najarêt bi wo hen men, bé wo ôbi biri néé naj geré wo Tunu top hendi bô bôrê men. Men, ken hôñ iyen a ôbi ré ô gôr sa iyére lij bijné derê men, berarj̄ bijné kêm ka mô bô lemnare to Sidan a a men hen, wôsa Emen baa naj dî.

³⁹ Aj nibay ka pôni nini gel ari léri bay ka kêm hen naj tirni sa iyé Jubnjê men, Jérusalêm a men. Ôbi bi wo bay na béeéri sa gurô tagelê aj diri hen.

⁴⁰ Li sa wôô, subu tori menba, Emen biri ji si kampê men, biri gel yiri,

⁴¹ bij bijné kêm né njiba, ka ôbi na tôrji tumô mega bay derê kwôli are bay ka hen iyôŋ. Na

nibay ka na nini ôm men, yi men, naj dî cêgi jê sé wo Emen biri ji si perê bijné ka ma a hen.

⁴² Ajn ôbi kelêni niné uwôl béré aj gelij bijné mega wo ré na Emen a ré dîri mega ôbi jerê kwôlê iyônj sa bijné ka mô gej men, ka ma a a men,

⁴³ Na ôbi á, bay kibi Emen kêm na ré kôl kwôli kôl iyônj ba: <Emen dî bôri jal naj néé wo hini sa têrinj to kwôni wo yôj yôj wo bi bôri sari a.› »

Bijné ka na Jubjnê ré hen uwôj Tunu ton hendi bô bôrê men

⁴⁴ Piyér kôl kwôli are bay ka hen baa ya tô menba, Tunu ton hendi bô bôrê herbe sa bijné kêm ka mô toy kwôli bi wo hen.

⁴⁵ Jubjnê ka baa Piyér eraj hen kirija bay gel wo Tunu ton hendi bô bôrê to Emen a bé herij sa bijné ka sa iyére to dângi a men hen iyônj menba, tiniji ge kay.

⁴⁶ Bay toy bijné bay ka hen iyêl kibi yê wo dângi men, heramiji dampnare to Emen men. Menba, Piyér kôl iyônj ba:

⁴⁷ «Naa jerê bi bijné bay ka hen ré li batêm naj kam haw hen wo bay uwôj Tunu ton hendi bô bôrê môt nabay iyônj men hen ba?»

⁴⁸ Menba, ôbi ay tôô bi bay ré liji batêm naj hini Jésu Krist menba, bay kôli ré wôl sem naj ci.

11

Piyér dô kwôli aŋga ré li are iyé Kwôrney a hen bij bay ayê bôô ka Jérusalêm a

¹ Bay jé nap bay ayê bôô ka Judé toy wo bijné ka na Jubjnê ré hen ka pôni kôba, ré toy kwôlo Emen men.

² Kirijn Piyér hera Jérusalêm a menba, yénêri Jub kaj bay ayê bôô nayri kôl iyônj ba:

³ «Ju ô iyé bijné ka na Jubjnê ré hen men, ju ôm are nap ci a men!»

⁴ Menba, ôbi dôrji tô kwôlê bi wo hen pôn pôn nan geréri geréri kôl iyônj ba:

⁵ «En mô Jopé a uwôl Emen menba, en gel bô pelal a ani kani gelijp nap kibi bargay ka dami iyônj herbo derômarañ a tônj nap kibrijî pôrba kwôy ña kwan a.

⁶ En kôbe bôrji menba, en gel tanare to têre pôrba men, to noni men, ka erge men, ciré men.

⁷ Menba, en toy tôô kwôni kôlen iyônj ba: <Piyér, hena ta, ju duu tanare hende to kêm hen ju ôm.>

⁸ En uwôli sara iyônj ba: <En gey ré kwôy Kelma. Wôsa kirij ka en yén na, ani kani ka jôrij nap ka *kagemi si keben a ré.>

⁹ Tôô kwôni hô ôm derômarañ a kôl iyônj ba: <Anja Emen kôl ré na ka séli ba, jôbi já kelê ré na ka kagemi ré. »

¹⁰ «Are bay ka hen, sa hen iyônj têê subu menba, are bay ka kêm hen hô pôrijp hôrijp ta derômarañ a.

¹¹ Kirij bay ka hen menba, gawrê subu saji kibi iyére to en môrijn ya hen, bay joji na Sésaré.

¹² Tunu kôlen ené hena ô nap ci diba, ené gaanê ré. Yénêrna bay ayê bôô ka jii ka en erañ nap ci nà a bén ôrijp Sésaré a. Menba, nini ô ira kêm iyé Kwôrney a.

13 Ôbi derêni kwôli *mana wo derômarañ a wo dîré gili bô iyére tori a aj ré kôli iyôn ba: <Jé gawrê ô Jopé ô uwôga Simô woj Piyér.

14 Ajn kwôli aŋga ôbi a dôrem hen na, a bem gelê naj bijné kêm ka bô iyére tom a.›

15 Kirijna ena belê keben tô menba, Tunu toj hendi bô bôrê herij sarji a mega wo na herij sarna tumô hen iyôn men.

16 Menba, en erem sa kwôlo Kelma na kôl kôl iyôn ba: <Ja na liŋ bijné batêm naj kam nijba, kenbay ba, Emen a lêŋge batêm naj Tunu toj hendi bô bôrê.›

17 Hena Emen né bu baliyare naj ci mega wo ôbi na bu naj na wôsa bê bôô wona sa Kelma Jésu Krist a hen iyôn ba, ena i a ené jôrijn Emen lê aŋgari ba?»

18 Kirijna bay toy hen iyôn menba, bay hô dî bôrji jal ajn ayji kibi Emen kôl iyôn ba: «Emen bijn bijné ka na Jubjnê ré hen kôba, geré bi ré bul hal woji ajn ré uwônjin gelê woj tiri hen men.»

Dé tô églis ka Antiyôk

19 Bay tô Jésu ka na userij wô sa gusin to bay gelji cêgi temare to Etiyên a hen na, ôrji kwôy bijn Pinisi, Sipre naj Antiyôk, bay uwôl bérê bijn na Jubjnê mera.

20 Nijba, ka perêrji a ka na ka Sipre a men, Sirêñ a men, hen kirijna sa bijn Antiyôk menba, bay uwôl bérê Kwôlo Dôri wo Kelma Jésu bijn bijné ka na Jubjnê ré hen men.

21 Néé wo Kelma baa naj ci ajn bijné ka ay bôrji bijn Kelma kwône erê tumô tumô.

²² Kwôlê bi wo hen era sa kurij maa bay ayê bôô ka Jérusalêm a aj bay jé Barnabas Antiyôk a.

²³ Kirija ôbi sa aj gel terê kibi wo Emen tô sa bijné hen iyôŋ na, yiri dôri damaŋ aj ôbi kôlji bay ré dî bôrji pôn lêŋnij tô Kelma.

²⁴ Barnabas bi wo hen, na kwôni wo li aŋgaj derôre men, Tunu toŋ hendi bô bôrê wôn bôri men, ayê bôô wori dô a men. Aj bijné kwône bi bôrji sa Kelma.

²⁵ Menba, Barnabas ô Tars a wô wogé Sôl.

²⁶ Kirija ôbi uwonni menba, heraj nap dî Antiyôk a. Bay mô bém elê pôn naj bay ayê bôô ka Antiyôk a. Bay gelij kwônê bijné are. Na Antiyôk a a bay ré ay tô dê hini woŋ Krétijnê hen sa bay tô Jésu a.

²⁷ Wulê bi wo hen na, bay kibi Emen hena Jérusalêm a era Antiyôk.

²⁸ Kwo pôni perêrji a bay uwôgeri Agabus Tunu gili mega kurôŋ wo dami ré lê sa terare a nà. (Aj kurôŋ bi wo hen li sa terare a nà tiri a men wulê wo Kulod na ômij kenare hen.)

²⁹ Bay tô Jésu gengiji ciré lê nap yênerji ka Judé naj ari ujné ka Emen né biji.

³⁰ Bay wôge are bay ka hen aj jéŋ si Barnabas naj Sôl ôrij bijn surjê ka bay ayê bôô ka Judé.

12

Bay duu Jak men, bay bu Piyér a men

¹ Wulê bi wo hen na, kelma *Hérôd ay tô gelij tu bay ayê bôô ka Jérusalêm a gusinj.

² Ôbi bi bay duu *Jak woj yêni Ja hen naj yebere.

³ Aŋ kirijna ôbi bô wo yi Jubjnê ré dôrji hen iyôŋ menba, ôbi bi bay bu Piyér. Wulê bi wo hen na, na sa lê geserê mapa wo wubere naj bô a hen.

⁴ Hérôd bi bay bu Piyér ô uwôli daŋgay a aŋ bijn asgarnê pôrbu, pôrbu gwogelérji pôrbu dêbu gemni. Aŋ cêgi *Pak a dema ciré jerê kwôlê sari a tumô bjnjé tô.

⁵ Piyér yi daŋgay a menba, bay ayê bôô uwôl Emen yôôd naj bôô pôn wô sari.

⁶ Bô yoyre hende to kiya Hérôd ña jôrijn kwôlê sari a hen na, bay harêri naj musure aŋ ôbi yi kum derô asgarnê wôô men, bay gemé kibi geré dêbu gem men.

⁷ Nijba, kirij bay ka hen na, mana wo Kelma so menba, iyéy daŋgay perange. Mana wo Kelma bi wo hen di kwa bô Piyér aŋ eŋni aŋ kôli iyôŋ ba: «Hena ta, lew.» Kirij bay ka hen na, musure beserij kôbri a.

⁸ Aŋ mana bi wo hen kôli iyôŋ ba: «Ha tô bôm men, ha gaŋgi garbê kam a men.» Ôbi li hen iyôŋ hende to hen menba, mana bi wo hen hô kôli iyôŋ ba: «Dôbe bargay kam kaj kelanê aŋ ju era tòn a nà.»

⁹ Piyér so tôri a nijba, ôbi bô môŋ ré na pelal a ré jôri hen dîba, ré na aŋgan tiri ré.

¹⁰ Bay saa asgarnê ka gem kibi geré hen kini wôô kara, menba, saji kibi geré woj musure a wo si kini derô iyére hen, menba, kibi geré bi wo hen bôlij sa kibri tumôrji a mera. Kirijna bay si

nô nin menba, bay ô sem tô geré menba, mana wo Kelma bi wo hen déj Piyér.

¹¹ Tini uwo yiri a aj ôbi kôl iyôŋ ba: «Haw hen, en hôñ nin, na tiri, na Kelma a jo mana wori sa dôren kibi néé wo Hérôd a men, kibi habrê kêm wo Jubnjé genge ré sa san a hen a men.»

¹² Kirinja ôbi hôñ aŋga ré li are hen iyôŋ nin menba, ôbi ô iyé Mari toŋ yoo Ja wo bay uwôgeri Mark hen, bijné kwône mô uwôl Emen ya.

¹³ Kirinja ôbi di kibi geré menba, hende jé to pôni bay uwôgere Rodé so era wô belê kermij.

¹⁴ Hende toy tôô Piyér hôñ aj wo ré bôl kibi kermij biri na, yi derê lere aj hende ge ô kelê Piyér ré d̄ebu kibi geré yan ya.

¹⁵ Bay kôle iyôŋ ba: «Mu gal.» Nijba, hende kôlji wo ré na tiri. Aj bay kôl iyôŋ ba: «Na *mana wo derômaraŋ a woj ôbi geméri.»

¹⁶ Piyér hô di kibi kermij menba, bay sa bôl menba, na ôbi menba, tiniji ge kay.

¹⁷ Ôbi liji kôbri bay ré wôm tôŋ menba, ôbi dôrji kwôli derê wo Kelma ré dôri bô dan̄gay a aj ôbi kôlji iyôŋ ba: «Erêŋge ken ô kôlin Jak* nap bay ayê bôô kêm.» Menba, ôbi si bu geré ô kirin ka d̄an̄gi a.

¹⁸ Kirinja kirin wôl menba, harê li asgarjê damaŋ aj bay engere aŋga ré sa sa Piyér a hen.

¹⁹ Hérôd bi bay wogerî nijba, bay uwopni ré. Menba, ôbi bi bay engerij asgarpê ka na gem kibi geré hen kwôlê aj ôbi kôl bay ré derji. Menba, Hérôd hena Judé era Sésaré aj uwôl ya nêm kwôlê.

---

* **12:17 12: 17** Na Jak woj yêni Kelma.

Temay kelma Hérôd

²⁰ Hérôd ôrij naj kwôlê naj bijné ka Tir a men, ka Sidôn a a men. Bay way ciré jé bijné yiri a, wôsa bay hôñ wo tô kibri wo bay uwôgeri Blastus hen ré gey bi dîré lê naj ci bi bay ré jan kwôlê woji bi wo hen naj bô jalê. Wôsa are kêm ka bay ôrij doyriji hen na, hena na sa iyére tori a.

²¹ Menba, wulê wo bay genge hen na, Hérôd tôbe bargay kari kaj kenare aji mô sa gagay kenare a aji dôrji kwôlê tu wolé.

²² Menba, bijné kôl iyôñ ba: «Na emen a kelê kwôlê hen diba, na gawra ré.»

²³ Kirij bay ka hen na, mana wo Kelma di Hérôd wôsa ôbi ay dampnare to Emen lij tori, menba, wôñne ômni aji ôbi ma.

²⁴ Nijba, kwôlo Emen ba, ôm ôrij naj kwini tumô tumô.

²⁵ Kirija si Barnabas naj Sôl liji jé wo bay joji Jérusalêm a hen kô nij na, bay bul hô Antiyôk a, bay heraj naj Ja woj Mark hen kôbriji a.

13

Bay tô si Barnabas naj Sôl aji jéji ô ulê béré kwôlo Emen

¹ Perê bay ayê bôô ka Antiyôk a na, bay kibi Emen ya men, bay gelé are kôba ya a men, hiniji a na: Barnabas, Siménôn wo ba uwôgeri gawra wo hendi hen men, Lusiyus wo Sirên men, Manayen wo na melaj *Hérôd woj kelma kirija ôbi na baj kema hen men, Sôl men.

² Wulê wo pôni kirija bay tebe Kelma jôrij bôrji kurôñ menba, Tunu toj hendi bô bôrê kôl

iyôn ba: «Terênge si Barnabas naj Sôl ken diji gay ben wô jé wo en uwôgeji kwôli hen.»

³ Kirjna bay jôrji bôrji kurôn men, uwôl Emen a men kô nij menba, bay uwôl kôbriji sarji a aj diji ô.

Si Barnabas naj Sôl ôrji sa iyé Sipre a

⁴ Kirjna si Barnabas naj Sôl bô wo Tunu top hendi bô bôrê a ré jéji ulê bérê hen iyôn na, bay henaji Antiyôk eraji Sélesi a wô ayêji bato ôrij iyére to derô cér to bay uwôgere Sipre hen.

⁵ Kirjna bay sa bijn Salmin Sipre a menba, bay uwôl bérê kwôlo Emen bô *iyéy dajare to Jubjnê. Bay ôrij naj Ja Mark kôbriji a bi ré li naj ci.

⁶ Kirjna bay ô naj kirijn kirijn sa iyére to derô cér a hen kwôy san Papôs a menba, bay uwôjn ôbi beli wo li yiri môj *ôbi kibi Emen iyôn, ôbi na Jub, hini ôm Bar-Jésu, aj naj kibi grêk ba na Elimas.

⁷ Ôbi na melajn Sêrgiyus Pawlus ôbi emê sa iyére to derô cér a hen, Sêrgiyus bi wo hen na, na ôbi tu melênê, ôbi jé uwôga si Barnabas naj Sôl wôsa ôbi ôrij doy toyé bérê kwôlo Emen.

⁸ Nijnba, Elimas won beli hen jibji sêd aj woge wô jôrji kelma ré bi bôri sa Jésu a.

⁹ Menba, Tunu top hendi bô bôrê wôn bô Sôl wo na Pol hen aj ôbi bôri

¹⁰ aj kôli iyôn ba: «Jôbi na, gwosore naj habrê wôn bôm, kema Sidan, ôbi bayi aṅga dôri, dî ménê geré aṅga Kelma genge hen baa.

¹¹ Ju toy, haw hen Kelma a dêm aj tum a dôbê hendé aj já gelé berarê tare ré sem.»

Kirijn bay ka hen na, tiri dôbe hendu aj ôbi mô bô dilemne a aj ôbi bul si na si na woge kwôni bi ré bu kôbri.

¹² Kirinja kelma gel are bay ka hen iyônj menba, ôbi ay bôri wôsa ari gelé ka gengijn sa Kelma dô tini.

Si Pol naj Barnabas gey erê Antiyôk bô emê wo Pisidi a

¹³ Pol naj megêri d'ayji bato Papôs a wô erê Pêrgé bô emê wo Pampili a. Menba, Ja Mark diji ya hen aj bul hô Jérusalêm a.

¹⁴ Bay hena Pêrgé ayji geré kwôy saj bij Antiyôk bô emê wo Pisidi a. Naj *sa merê ta a menba, bay ô bô iyéy danare a an môrji tôj.

¹⁵ Kirinja bay dêñse magtubu tôô naj to bay kibi Emen menba, bay sa iyéy danare hende to hen, jé kôlji iyônj ba: «Yênêrni, hena kwôlê woj dôbê ibiyare wôni ya a kené gey kôlij bijné ba, ken kôl.»

¹⁶ Menba, Pol hena li kôbri bi bay ré wôm tôj aj kôl iyônj ba: «Kam *Israyêl naj kenbay ka ba hen ka ken tebe Emen hen, toyéñge.

¹⁷ Emen wo bijné ka Israyêl na tô môjnérna. Men, ôbi biji bay yêñ kwône sa iyé Ejipt a, aj naj néé wori na, ôbi dôrji sijj aj a men.

¹⁸ Ôbi uwôl bôri sarji a derô gwôlê li elê tôre pôrba.

¹⁹ Ôbi bi bay mène tô yê bijné jurgem bô emê wo Kanan a na, ôbi bijj bijné kari sa iyére toji bay lij toji.

20 Are bay ka kêm hen li elê arew pôrbu nap tôre bay. Cêgeri wori menba, ôbi biji bay jerê kwôlê kwôy saj sa Samiyêl ôbi kibi Emen a.

21 Menba, bay gey ôbi ré biji kelma menba, Emen biji Sawul kema Kis môj wo Bêngamin ôbi ôm kenare li elê tôre pôrbu.

22 Kirija Emen kaj Sawul na, ôbi biji Dabid mega Kelma woji. Na wô sari ôbi a na ré kôl kwôli kôl iyôj ba:

<Dabid kema Jésé na
na kwôni wo en diini,
ôbi a lê are kêm ka bôn gey hen.>

23 Kunja Dabid wo pôni na Jésu wo Emen dîri mega ôbi gôlij nap kam Israyêl wo ôbi na ay tôri diré biji hen.

24 Pa dema Jésu ré saj tô na, Ja na uwôl bérê biji kam Israyêl kêm ré dî tô têrij toji aj ré liji batêm.

25 Kirija ôbi duu kibi jé wori nij menba, kôl iyôj ba: <Ken kôl ené na i ba? Ena kwo ken mô gemni hen ré tô. Nijba, gel ôbi era cêgena hen ya, en nêm beseré gañgi garbê kaj têri ré. »

26 «Yênê, kenbay kaj kwôngê *Abraham nap bijé kêm ka sa iyére to dangi a ka mô tebe Emen hen kôba, kwôli gelê bi wo hen na, Emen gengijn na sarna nabay tumô.

27 Bijé ka Jérusalêm nap kilmérji hôô Jésu ré na i ba ré, aja bay ré dî kwôli temare bu sari hen. Bay dêñse magtubu to bay kibi Emen nap sa merê ta a kwôy kwôy nijba, bay hôô bôre ré.

Aj ulê wo bay uwôl kwôlê sa Jésu hen na, bay li na anga magtubu to bay kibi Emen na kôl hen.

²⁸ Bay uwôj kwôlê wôni wo nêm temayri ré, nijnba, bay kôlijn *Pilat ré bi bay ré diri.

²⁹ Aj kirija bay li are kêm ka magtubu to Emen na kôl gengijn sari hen nij na, bay tôri derari sa gurô tagelê ô emé.

³⁰ Nijnba, Emen biri ji si kampê.

³¹ Aj wulê kwône ôbi si sa ka na bari henaj Galilé eraj Jérusalêm a hen, bay a na bay kelê kwôli haw hen bijn kam Israyêl.

³² Nibay kôba, nini ulênge béré Kwôlo Dôri bi wo hen na kaj tôô to Emen na ay bijn môjêrna hen.

³³ Ôbi li ariri béna nabay kwôngêri, kirija ôbi bijn Jésu ji si mega wo na lij bô kurôj wo jôgijn wôô bô magtubu kurôj a kôl iyôj ba:

<Jôbi a na Keman

aj kemnêj nôbi ena Ibam.>

³⁴ Emen na kôl dîré bijn Jésu ré jê sé kampê dîba, ré hô ma a ré nij. Na ôbi á, ôbi na ré kôl iyôj ba:

<Na bénge anga yi naj jengêrji naj kaj tiri ka nôbi

na en genge ené bijn Dabid hen.>

³⁵ Na ôbi á, ôbi ré kôl bô magtubu to dângi a kôl iyôj ba:

<Já dé mana wom wo yi naj jengêri hen uyê kampê ré.>

36 Ken hôñ, bô wulê bi wo hen na, Dabid na li bô geyé wo Emen. Añ kirija, ôbi ma añ bay ayri ô emé kwa môñêri a añ ôbi uyê.

37 Nijnba, kwo Emen biri ji si kamjnê hen na, uyê ré.

38-39 Yêñen, henêñge mega wo ré na sa kibi Jésu aña béré dé bôô jalê sa têrij a ré uwôlijn hen. Men, na na sa kibri aña i i wo ré bi bôri sari a ba, têrij tori kêm to tôô to *Moyis na nêm derê sarñge a ré hen réé dôrjî.

40 Berêñge dô wô kwôlo bay kibi Emen na kôl hen na, bi arirji sa sarñge a ré. Bay na kôl kwôliji kôl iyôñ ba:

41 ‹Toyéñge kenbay kaj bay uwôyrê yi kaj bay kelê kwôlo habij gengij sa kwôlo Emen kôl hen.

Na lê are ka gelé, are bay ka na lê hen na,
hena kwôni ré derêñge kwôliji kôba, ka bê bôrnge sara ré.

Kirija ken ba gep tô hen na,
are bay ka hen a lê añ tununge geré kayê aña ka erê aña.› »

42 Kirija si Pol nap Barnabas soji nô bô *iyéy dajare a menba, bay uwôlji bi bay ré hô dôrji kwôlê bi wo hen hôrij sa merê to cêgê.

43 Cêgi dajare a menba, Jubnjê kwône nap bijé ka bi bôrji sa tôô to Jubnjê hen ôrji tô si Pol nap Barnabas aña si Pol nap Barnabas iyêl nap ci men, bay dôbji ibiyare bôrji a men bi bay ré lêñnê tô bô derê wo Emen a men.

*Jubnê ka Antiyôk kanji béré Kwôlo Dôri wo Si
Pol naj Barnabas uwôlji hen*

⁴⁴ Nâj sa merê ta to dângi a menba, bijné ka derô ira kêm era wô toyé Kwôlo Kelma.

⁴⁵ Kirinja Jubnê gel wo bijné era kwône hen iyôŋ menba, terbéré liji aŋ bay gage kwôlo si Pol aŋ bay tiréri.

⁴⁶ Si Pol naj Barnabas kôlji naj ibiyare kôl iyôŋ ba: «Béré kwôlo Emen bi wo hen, ré uwôlij bénge na kenbay tumô. Ninba, mega wo ken kaj kwôlê bi wo hen aŋ ken bô yernge mega wo kené nêm uŋé gelê wo naji kwini ré hen iyôŋ nij na, nijna erê uŋé bijné ka iyére to dângi a.

⁴⁷ Wôsa Kelma ay tôô bénî kôl iyôŋ ba:
 <En dém môŋ kirijn ka peraŋgi iyôŋ bijn tô yê bijné
 ka sa terare a nà,
 wô ulê béré kwôlê woj gelê bijn bijné kêm gôrijn
 kirijn sa terare a nà.»

⁴⁸ Kirinja bijné ka iyére to dângi hende to hen toy hen iyôŋ menba, bay li yi derê men, ay kibi kwôlo Kelma men, aŋ ka gelê wo naji kwini na yi wô sarji hen na, ayji bôrji kêm.

⁴⁹ Béré kwôlo Kelma ôm naj kirijn kirijn sa ira kêm.

⁵⁰ Menba, Jubnê gwôse yébé ka tebe Emen ka balérji na ka damné hen naj damné bi bay kôl bay ré lij si Pol naj Barnabas habrê men, bay ré dageji sa iyére toji a a men.

⁵¹ Si Pol naj Barnabas yebageji beni têrji sarji a aŋ dîŋ yirji ô Ikônîyôm a.

⁵² Bay tô Jésu ka Antiyôk a yirji dôrji men, Tunu top hendi bô bôrê wôn bôrji a men.

14

Si Pol naj Barnabas ôrji Ikwoniyôm a

¹ Ikôniyôm a kôba, si Pol naj Barnabas ôrji *iyéy dajare to Jubnê aŋ dôrji kwôlê aŋ li wo, Jubnê nan bijé ka na Jubnê ré hen a kwône ay bôrji.

² Nijba, Jubnê ka kaj kwôlê wojí bi wo hen na, gwôseji bijé ka na Jubnê ré hen, ré lij bay ayê bôô habrê.

³ Si Pol naj Barnabas wôl gaj Ikôniyôm a men, bay uwôl béré kwôlo Emen naj ibiyare men, wôsa bay bi bôrji sa Kelma menba, ôbi biji néé bay lij angaj giné naj kaj gelé. Aŋ gel wo béré kwôlê wojí bô derê bi wo bay ré uwôl hen na, ré na tiri.

⁴ Aŋ li wo bijé ka Ikôniyôm a bay ka hen karijn kirijn wôô: ka pôni ô tô Jubnê men, ka pôni ô tô bay jé men.

⁵ Jubnê naj ka na Jub ré hen naj kilmérji genge ciré gelin si Pol naj Barnabas gusinj men, ciré gôbêji deré a men.

⁶ Kirija si Pol naj Barnabas toy hen iyôŋ menba, bay ge si sa iyé Listre a men, Dêrb a men ka bô emê wo Likaniya naj sa iyére to mérji hen.

⁷ Aŋ bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen ya.

Si Pol naj Barnabas ôrji Listre a men, Dêrb a a men

⁸ Listre a na, gawra wo pôni na ôbi merayê mô ya, wôsa têri meray wôô bem naj kampêri yen, aŋ nêm debé ta ré.

9 Wulê wo pôni ôbi toy Pol dô kwôlê. Menba, Pol bôri déjn tiri a, ajan bô wo ôbi bi bôri sa Emen a mega wo ré berarêri.

10 Menba, Pol kôli naj tôri to dami kôl iyônj ba: «Hena, ju c'ebu ta naj têm!» Ôbi hena neñgere ajan ô ta.

11 Kirina kwônê bijné gel anga Pol li hen iyônj menba, bay kôl naj kibi kwôlê woj Likawnijê kôl iyônj ba: «Kamrê bul yirji gawrê ajan herbiji sarna.»

12 Menba, bay uwôge Barnabas «Jês»* men, Pol «Hêrmê»† men, wôsa Pol a na ôbi kibriji.

13 Ôbi tibé kamrê Jês ka iyéyrerji dîj cêd kibi kalmê hen, bi bay ôrij naj kelbê ka bay elageji naj bée gurô bi ré li manare hen, nô wolé naj iyére, wôsa ôbi gey bi bijné ré li sarga bij si Pol naj Barnabas.

14 Kirina bay jé Barnabas naj Pol toy hen iyônj menba, bay yégerê bargay kaji ajan gerji ô ligi bijné karijn gura kôl iyônj ba:

15 «Milnérni, wô mi a kené li hen iyônj ba? Nibay kôba niné gawrê mega kenbay hen iyônj men. Béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl bénge hen na, na wo kené dîj tô kamrê kaj d'éjn iyônj bay ka hen ajan, ajan kené bul ujné Emen woj ôbi merê tu gejn men, ôbi d'é derômaraj naj sa terare men, cér naj anga kêm ka yi ya hen a men.

16 Wulê wo na tumô hen na, Emen na dî bijné i i ba, na ay geré wori geré wori,

* **14:12 14: 12** Na hini emen wo dami wo Grêkpê. † **14:12 14: 12** Na hini emen wo Grêkpê woj ôbi jé wo emen wo kwôni wo Grêkpê tebe hen.

¹⁷ nijnba, ôbi na gelji yiri naj bô derê wori kwôy kwôy wôsa ôbi bi emen uwônge men, kaw naj geserêri geserêri a men. Na tiri ôbi a bénge emê naj kwônêri men, bi yi derê wôn bôrñge a men.»

¹⁸ Kwôlê bi wo Pol dôrji hen kôba, bay naj Barnabas li kôbriji a kôbriji a dema bay ré jôrijn bijé bi ré li sarga biji tô.

¹⁹ Cêgi are bay ka hen na, Jubnjê ka hena Antiyôk bô emê wo Pisidi a naj Ikôniyôm eraji sa gwôse bijé aji bay gôbe Pol naj keram kuu aji wuréri ô ulê wolé naj iyére aji bay kôl yañ ba ôbi ré ma ninj.

²⁰ Nijnba, kirijna bay ayê bôô daj sari a menba, ôbi hena ta, aji hô derô ira. Kirijn wôl menba, bay ôrji naj Barnabas Dêrb a.

Si Pol naj Barnabas buloji hera Antiyôk a bô emê wo Siri a

²¹ Kirijna si Pol naj Barnabas uwôl bérê Kwôlo Dôri Dêrb a aji bijé kwône bi bôrji sa Jésu hen iyônj menba, bay bulo hera si Listre, Ikôniyôm a naj Antiyôk bô emê Pisidi a.

²² Aji kirijna kêm ka bay ô ya hen na, bay dôbjî ibiyare bô bay ayê bôô a bi bay ré lêgnê tô ayê bôô woji a men, bay kôlji iyônj ba: «Naa gelij gusij gaj dem aja nana sé bô *emê iyére to Emen a tô.»

²³ Bô églis a pôn pôn na, bay tô surjnê biji men, uwôlji Emen men, jôrijn bôrji kurôj a men, aji bay biji kôbi Kelma wo bay bi bôrji sari a hen.

²⁴ Kirijna bay ka hen na, bay so si bô emê wo Pisidi a aji saji bij Pampili.

25 Bay uwôl béré kwôlo Emen Pêrgé a aj ôrji Ataliya a.

26 Kirij bay ka hen na, bay day bô bato wô herê Antiyôk bô emê wo Siri a kirij ka bay na henaj ya hen men, na kirij bay ka hen a a bay na ré díji naj bô derê wo Emen wô jé wo bay la hen men hen.

27 Kirinja bay bij menba, bay day bay ayê bôô aj dôrji kwôli are kêm ka Emen ré li naj geré woji hen men, wô belê wo ôbi ré bôl kibi geré bij bijné ka na Jubjnê ré hen bi bay kôba ré bi bôrji sari a men hen.

28 Menba, bay wôl gaj naj bay ayê bôô.

15

Kwôlê yi Antiyôk a gengin sa walê kej

1 Bijné ka pôni hena Judé era Antiyôk a. Bay gelin bay ayê bôô are aj kôlji iyôŋ ba: «Hena kené wal kej môtj wo tôô to *Moyis kôl hen iyôŋ ré ba, ka ujné gelê ré.»

2 Si Pol naj Barnabas narij naj ci sa kwôlê woji bi wo hen a. Bay narij kwôlê damaŋ sara. Bay genge bi Pol, Barnabas naj bay ayê bôô ka pôni ka Antiyôk ré ôrji Jérusalêm a ô ujné bay jé naj surjê wô sa kwôlê bi wo hen.

Dapare to dami to Jérusalêm

3 Bay ayê bôô ka Antiyôk a díji geré. Si Pol naj megêri siji si Pinisi naj Samari aj dôrji kwôli bilé wo bijné ka sa iyére to dângi a bul uwôŋ Emen hen menba, yi bay ayê bôô bay ka hen dôrji damaŋ.

⁴ Kirijn bay bijn Jérusalêm a menba, bay ayê bôô naj bay jé naj surjnê berji a yirji a menba, si Pol naj megêri dôrji kwôli aنجa Emen né li naj geré woji hen.

⁵ Parisijnenê ka pôni ka ay bôrji hen na, kôlji iyôŋ ba: «Kôlijnge bijné ka na Jubjnê ré hen ré wal ken men, ré bi kwôlê sa tôô to Moyis a a men.»

⁶ Bay jé naj surjnê danji wô kebê kwôlê bi wo hen gelé.

⁷ Kirijn bay narijn kwôlê uwoy gaj hen iyôŋ menba, Piyêr hena aŋ kôl iyôŋ ba:

«Yênêñ, ken hôñ, Emen na dôren perêrnge a na ca yeŋ bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bijn bijné ka na Jubjnê ré hen bi bay ré toy aŋ ré bijn bôrji sara.

⁸ Emen bi wo hôñ bô gawrê hen na, ôbi gel wo diré geyji aŋ biji Tunu top hendi bô bôrê mega wo na béna nabay hen iyôŋ men.

⁹ Diba ôbi dô tirji dê iyôŋ gay naj na ré, na naj ayê bôô woji a ôbi ré biji yip bijné ka séli hen.

¹⁰ Iyôŋ nij ba, wô mi a kené cubu tu Emen ayiŋ aŋga néy bay ka mònêrna na nêm ayê ré men, nabay kôba nana nêm ayê ré men hen dé sa bay ayê bôô ba?

¹¹ Nana bi bôrna mega wo nana ujné gelê naj bô derê wo Kelma Jésu môj wo bay kôba, uwônjin gelê hen iyôŋ men.»

¹² Kirijn Piyêr dô kwôlê bi wo hen iyôŋ menba, bay wôm sidiŋ, menba, bay toy si Pol naj Barnabas dôrji kwôli gipê naj aŋgaj gelé ka Emen né biji ciré li perê bijné ka na Jubjnê ré hen.

¹³ Kirinja bay iyêl kô nijn menba, *Jak kôl kwôlê kôl iyônj ba: «Yênê, toyéngé kwôlo na kelê hen.

¹⁴ Simô kelêna haw, na wô terê wo Emen na ré tô bijné kari tumô perê bijné ka na Jubnjê ré hen.

¹⁵ Kwôli are bay ka hen na, bij naj kwôlo bay kibi Emen na kôl kôl iyônj ba:

¹⁶ ‹Cêgi are bay ka hen menba, na hô hera d'é iyé Dabid to tij hen ta.

Hôlmêre wo baa hen na, na herê d'ére hôriñ men, na hô janêre ta derê a men.

¹⁷ Kirinj bay ka hen na, tô bijné ka sa terare a ka baa hen a wogéji Kelma.

Na tiri, tô yê bijné kêm ka na en uwôgeji ré yi kapê hen.

¹⁸ Gel, na kwôlo Kelma kôl bi a na, ôbi na bi are bay ka hen hôniñ ca yen.›

¹⁹ Na ôbi á, ené gey bi nana dayrê anja néy dî sa bijné ka na Jubnjê ré ka bul ujné Emen hen né.

²⁰ Na lêngé magtubu biji mera kôlji bi bay ré ôm tanare to bay tibij kamrê hen ré men, bay ré yinj yinare ton térij ré men, tanare to kwôbe bijn tôj né hen né men, kwôbe ré a men.

²¹ Ca wo balê yen na, bijné dênsérê tôô to Moyis *sa merê ta a kwôy kwôy bô *iyéy dajare a, naj sa iyére iyére.» Jak kôl kwôlê bi wo hen iyônj wôsa tôô to Moyis to jô are bay ka hen na, bijné hôñ ca yen.

Magtubu to bay bay jén bij bay ayê bôô ka na Jubnjê ré hen

²² Menba, bay jé naj surjê naj bay ayê bôô kêm bijji bi ciré tô gawrê perérji a hen, jéji

Antiyôk a naj si Pol naj Barnabas. Bay tô si Jud woj Barsabas naj Silas bay na bijné ka bay ayê bôô kêm biji kwôlê men, geyji men.

²³ Bay biji magtubu hende to hen kôl iyôŋ ba:

«Bay jé naj surjnê naj bay ayê bôô kêm lij bay ayê bôô ka na Jubjnê ré ka Antiyôk men, ka Siri a naj ka Silisi a dosé.

²⁴ Nini toy mega wo yénérni ka pôni ré ô dôyrêŋge men, ré mène ermé wonge a men, naj kwôli kelérji, njnba, na nibay a jeji ré.

²⁵ Na ôbi á, niné kôlij kajnini wô terê bijné aŋ jeji yerŋge a naj yénérni si Pol naj Barnabas,

²⁶ ka ay yirji uwôl aŋ wô sa hini Kelma Jésu Krist hen.

²⁷ Nini jé si Jud nan Silas bi ré ô kelêŋge naj kibriji a, kwôlo nini li bô magtubu a hen.

²⁸ Wôsa Tunu toj hendi bô bôrê men, nibay men, nini genge bi niné déŋge ani kani ka néy sa ka ré lij hen a ré njn.

²⁹ Aŋga nini kôl kwôlijji bô magtubu hende to hen a na: Emê tanare to bay tibijn kamrê ré men, emê kwôbe ré men, lari ka bay gwôse tôrji hen né men, yip yinpare toj têrijn hen né a men. Hena kené pô yerŋge aŋ yi are bay ka hen a na, ken li dô. Dosé toj yéninpare.»

³⁰ Bay dî bay jé kaji bay ka hen geré ôrji, aŋ bay sa bij Antiyôk a aŋ bay day bay ayê bôô kêm aŋ biji magtubu hende to hen.

³¹ Kirijn bay dêŋse na, yirji dôrji daman wô ibiyare to magtubu hende to hen dôbjî bôrji a hen.

³² Mega wo si Jud naj Silas kôba, na bay kibi Emen men hen iyôŋ na, bay dôrji kwôlê daman dôbijin ibiyare bôrji a men, gerinji a men.

³³ Bay wôl nap ci sem menba, bay dîji geré hô upé ka na joji hen naj derêri. [

³⁴ Nijba, Silas genge diré baa tôŋ aŋ na Jud pini a herê Jérusalêm a.]

³⁵ Menba, si Pol naj Barnabas môrji Antiyôk a. Bay naj ka d'angi kwône gelijf bijné are men, uwôlijf béré Kwôlo Dôri wo Kelma a men.

Si Pol nap Barnabas kariŋji

³⁶ Sem cêgê menba, Pol kôlijf Barnabas iyôŋ ba: «Na hô ô gelé yénêrna ka sa iyére to pôn pôn to na nana uwôlijf béré kwôlo Kelma ya hen. Aŋ na ô gelé na ba, bay yi iyenj pôn ba?»

³⁷ Barnabas gey bi Ja woj Mark hen ré ô nap ci.

³⁸ Nijba, Pol gey bi ôbi ré ô nap ci ré, wôsa ôbi na doji aŋ Pampili a tumô men, na ô nap ci kini jé woji a cêgê ré njn a men.

³⁹ Kwôli Ja bi wo hen li, aŋ narijnare to dami yi perérji a aŋ bay karij aŋ i ba ô nap kwa wori kwa wori. Barnabas ay Mark naj dî ôrij Sipre a men,

⁴⁰ Pol ay Silas nap dî, aŋ kirjna bay ayê bôô uwôl Emen bi ré tô kibri sari a menba, bay ô haji njn.

⁴¹ Bay ô bô emê wo Siri a men, Silisi a a men aŋ dôbijin ibiyare bô bay ayê bôô a tô ayê bôô woji a.

16

Pol gey bi Timoté ré biji bay nan Silas

¹ Pol sa bijn Dêrb a men, Listre a a men. Kirijn bay ka hen na, ôbi ayê bôô wo pôni bay uwôgeri Timoté, yori na Jub to ay bôre men, ibari na Grêk men.

² Kwôli ôm dô perê bay ayê bôô ka Listre a men, ka Ikônîyôm a a men.

³ Pol gey ayêri bi ré ô naj dî. Ôbi wali ken wô Jubjnê ka mô sa iyére hende to hen a, wôsa bay hôñ kêm wo ibari ré na Grêk.

⁴ Sa iyére to si Pol naj Silas ô ya ya hen na, bay dôrijn bijné tôô to bay jé naj surjnê na ay Jérusalêm a, aj bay kôlji bay ré bi kwôlê sara.

⁵ Bay ayê bôô uwôjn nérji tô bê bôô woji a men, kwônérji erê tumô naj wulê wulê a men.

Emen uwôge Pol Maséduwan a

⁶ Tunu tojn hendi bô bôrê jô bi si Pol naj Silas ré uwôl béré Kwôlo Dôri Asi a menba, bay soji si kirijn ka yi perê Priji a naj Galati a hen.

⁷ Kirinja bay baa ña naj Misi a menba, bay woge ciré erê Bitini a, njnba, Tini Jésu jôrji.

⁸ Bay so si Misi a wô erê Trowas a.

⁹ Pelal jô Pol yoyre to pôni a menba, ôbi gel gawra wo Maséduwan wo pôni ñebu ta tumôri a ajn uwôli kôl iyôñ ba: «Era Maséduwan, ju sa li naj ni men.»

¹⁰ Peranj cêgi pelal bi wo hen menba, nini woge geré wô erê Maséduwan a, wôsa nini hôñ wo ré na Emen a ré uwôgêni bi niné ulê béré Kwôlo Dôri bijnê ka Maséduwan a hen.

Iyore to pôni bay uwôgere Lidi ay bôre Pilip a

11 Nini hena Trowas a ay bato ôrij sa iyére to derô cér a to bay uwôgere Samotras hen. Kirijn kirijn wôl cêgê menba, nini sa bij Néyapolis.

12 Menba, nini ô Pilip a to na iyére to Rômêjnê ôm men, na kibi iyére to tumô bô emê wo Maséduwan a men, aji nini wôl gaj ya.

13 Nan *sa merê ta a menba, nini séjn wolé ô kibi cér a kirijn ka nini kôl yan ba niné upé kirijn ka Jubjnê ré uwôlij Emen ya, nini mô tōj iyêl naj yébé ka dajn kirijn bay ka hen.

14 Iyore to pôni perêrji a hen bay uwôgere Lidi, hende na iyore to Tiyatir men, na hendi dé gara bargay ka gararji mêmê hen men, na hendi tibé Emen a men. Kelma bôl bôre aji hende dôbe mare toyij kwôlo Pol dô.

15 Bay lere batêm nap bijné ka bô iyére tore a kêm menba, hende uwôgêni iyôj ba: «Hena kené bôren mega wo ené bi bôn tiri sa Kelma na, erange iyére tjinê a.» Hende masêni aji nini gey naj tu sara.

Bay bu Pol uwôl dañgay a Pilip a

16 Wulê wo pôni nini ô kini uwôlê Emen a menba, môni temale ton hendi jé to pôni era yerni a, tunu to habij yi bôre a aji lere hende kôrbe aji uwôj are damañ bij bay iyéyrere naj kerbê kare bay ka hen.

17 Hende era tôrni a nibay nap Pol pê pê karê gura kôl iyôj ba: «Bijné ka hen, na manê ka Emen wo derômaran a, bay ulênge na béré geré wo a ôrij nap ken kini gelê.»

18 Hende ôm hen iyôj wulê kwône. Deré kibri menba, bô Pol tari menba, ôbi bare cêgeri aji

kôlij tunu hende to bôre a hen iyôŋ ba: «En kôlê naj hini Jésu Krist sép bô iyore hende to hen a.»

Menba, tunu hende to hen sép bôre a kirij bay ka hen a men.

¹⁹ Kirija bay iyérere bô wo tunu to saj naj lari biji hen ré si erêj hen iyôŋ na, bay pô si Pol naj Silas wuréji ôrij tu wolé tumô bay emê iyére a.

²⁰ Bay ôrij naj ci bijn bay jerê kwôlê kaj Rômênjê ajn kôl iyôŋ ba: «Bijné ka hen gusiré bijné derô iyére tona a men, bay na Jubnjê a men.»

²¹ Men, bay gelij bijné hal wo jôrij, wo nabay kaj Rômênjê nana bi bôrna sara ré hen men, nana ay lij ré hen a men.»

²² Bô bijné ka dap hen tarji sarji a men, menba, bay jerê kwôlê bi bay tô bargay yi si Pol naj Silas a ajn bi bay yémnêji naj sera.

²³ Aj cêgi sê wo bay séji a hen menba, bay biji dañgay a ajn kôlij gumja woj ôbi gemé iyéy dañgay hen ré bôrji dô.

²⁴ Na kwôlo bay kôli wô sarji bi wo hen menba, ôbi ôrij naj ci ô bê a bô iyére to gerné aj harê têrji bô kwogelé gurô a.

²⁵ Da nap sa kirij ka jali menba, si Pol naj Silas uwôlji Emen men, kibji kurôn heramiri a men, ajn megérji bay dañgay toy tôrji.

²⁶ Menba, kirij bay ka hen na, terare yebaginj nap nére ajn tô iyéy dañgay a yebaginj kêm. Kibi iyére kêm pôlij, men, musure to bay harij tê dañgaynê hen kôba, beserij kêm a men.

²⁷ Gumpja woj ôbi gemé kibi iyére hen enjiginj tô kum a menba, gel kibi geré kêm pôlij hen iyôŋ

menba, ôbi dô yebere tori dîré derij yiri. Wôsa ôbi kôl yan ba, dângaynê kêm ré si ge ninj.

²⁸ Nijba, Pol jô gura kañ a ta kôl iyônj ba: «Duu yem né nini baa na ya kêm.»

²⁹ Ôbi engere tare ôrijn lew bô ira, ôbi wuré nap harê ajan ô kurijn tê si Pol nap Silas a.

³⁰ Ôbi biji bay so nô ajan ôbi kôlji iyônj ba: «Gawrê, na lê iyenj a ené uwônjn gelê ba?»

³¹ Menba, bay uwôli sara iyônj ba: «Bi bôm sa Kelma Jésu a, ajan já ujnê gelê jôbi najn bijné ka bô iyére tom a.»

³² Ajan bay uwôli béré kwôlo Kelma nap bijné ka bô iyére tori a kêm.

³³ Derô yoyre hende to hen, ôbi ôrijn nap ci ô pelé tu iyare to yirji a hen ajan, menba, kirijn bay ka hen, bay liri batêm nap bijné ka bô iyére tori a kêm.

³⁴ Men, ôbi ôrijn nap si Pol nap Silas ijn tori ô biji emê ajan li yi derê nap bijné ka iyére tori a wô bê wo dîré bi bôri sa Emen a hen.

³⁵ Kiripa kirijn wôl menba, bay jerê kwôlê Rômênjê jé bay tôrji ô kôlijn gumpna na iyônj ba: «Bi gawrê bay ka hen ta.»

³⁶ Menba, gumpna na ô kôlijn Pol kôl iyônj ba: «Bay jerê kwôlê jé kôlen ené bênge ta. Hen iyônj na, ken si ô nap bô jalê hanje njinj.»

³⁷ Nijba, Pol kôlijn bay jé na iyônj ba: «Kwôlê wôni bu sarni ré tô menba, bay bi bay sêni tu wolé nibay kañ Rômênjê, bay bêni dângay a ajan haw hen bay gey ciré bêni ta jegêd iyônj mera. Na iyônj né. Bi bay era nap yirji sa bêni ta.»

38 Bay jé ka bay jerê kwôlê bay ka hen hô ô kôlji kwôlo Pol kelaji hen menba, harê li bay jerê kwôlê bay ka hen wôsa bay toy wo si Pol naj Silas ré na Rômêjê men.

39 Menba, bay era sa uwôlji bô jalê aj biji ta aj kôlji bay ré erêj sa ira.

40 Kirina si Pol naj Silas siji dangay a menba, bay ô ujné Lidi. Aj kirina bay gel bay ayê bôô men, dôbji ibiyare bôrji a a men, menba, ôrji ta.

17

Si Pol naj Silas ôrji Tésalonik a

1 Si Pol naj Silas soji si Ampipolis naj Apoloni aj sa bijn Tésalonik, Jubjnê ôrjij naj *iyéy danare kirijn bay ka hen.

2 Mega wo Pol lérê ganj ganj hen iyônj na, ôbi ô naj *sa merê ta a subu bô iyéy danare a ô iyêlê naj bijné ka mô ya hen gengijn sa kwôlo Emen.

3 Ôbi gelji mega wo kwôlo Emen ré kôl hen, mega kwo Emen né dôri hen ré ma aj Emen ré biri hô gôl hôrjin. Ôbi hô kôlji iyônj ba: «Jésu bi wo en kelênge kwôli hen na, na ôbi a na *Mési kwo Emen dôri hen.»

4 Si Pol naj Silas bôy Jubjnê ka pôni naj kwôlê bi wo hen, aj bay ôrji tôrji a men, bijné ka na Jubjnê ré kaj bay tibé Emen hen kôba, kwône ô tôrji a men, yébé ka damné damné hen kôba, ô tôrji a a men.

5 Nijnba, Jubjnê ka pôni terbéré liji aj bay pera bay galê ka bay uwonji tô geré hen, aj li bay gusuré bijné derô ira. Bay ôrji iyé gawra wo bay uwôgeri Jasôn hen ciré erê wogé si Pol naj Silas

ôrij nap ci tumô danare to kwône bijé a wô jerê kwôlê sarji a.

⁶ Kirijna bay ujnaji ré nijn menba, bay pera si Jasôn nap bay ayê bôô ka pôni eraj nap ci tumô bay emê sa iyére a, bay kôl iyôŋ ba: «Bijé bay ka hen gusuré bijé ka sa terare aji, haw hen bay ná nà nijn

⁷ aji bay yi iyé Jasôn a. Bijé bay ka kêm hen li na aŋga bij nap tôô to kelma *Sésar hen né, wôsa bay kôl iyôŋ ba: <Ciré nap kelma wo dângi ya, bay ré uwôgeri Jésu.»

⁸ Kwôlê woji bi wo hen gusuré kwônê bijé nap bay emê sa iyére.

⁹ Aji bay li Jasôn nap bay ayê bôô têbiji pa dema bay ré biji ta tô.

Si Pol nap Silas ôrji Béré a

¹⁰ Bô yoyre hende to hen bay ayê bôô bij si Pol nap Silas ô Béré. Kirijna bay sa bij menba, bay ô iyéy danare to Jubnjé.

¹¹ Jubnjé ka Béré a na, li dô dîba, bay yi mega ka Tésalonik ré, bay gey Kwôlo Dôri wo si Pol bi wo hen nap bô pôn, aji nap wulê wulê bay dêjse magtubu to Emen ciré gelé na ba, kwôlê wo Pol ré dô hen na, ré na tiri hari bi ba.

¹² Aji ka pôni kwône perêrji a ay bôrji. Men, perê bijé ka sa iyére to dângi a bay ka hen na, yébé ka damné damné hen nap impê kwône a men ayji bôrji men.

¹³ Kirijna Jubnjé ka Tésalonik toy wo si Pol ré uwôl béré kwôlo Emen a Béré a men na, bay saji wô gwôsê kwônê bijé aji sôge tôrji.

14 Kirijn bay ka hen na, bay ayê bôô bijn Pol ô si kibi cér iyônj ajan na si Silas naj Timoté a bajitônj.

15 Bjné ka bi Pol hen na, ôrij naj dñi kwôy Atên a dema ré heraji Béré a tô, ajan Pol kôlji ré heraji sa kôlij si Silas naj Timoté ré eraji upnéri lew Atên a.

Pol na Atên a

16 Kirinja Pol mô gem si Silas naj Timoté Atên a menba, bôri tari wô kamrê ka ôbi gel naj kirijn kirijn perê ira hen.

17 Ôbi iyêl naj Jubjnê men, bijné ka sa iyére to dñangi a ka mô tebe Emen hen men, bô iyéy dapare a men, sa pôn pôn ôbi iyêl tu wolé naj bijné ka ôbi uwojji tô geré hen a men.

18 Bay henê are ka bay uwôgeji épikurijê naj éstoysinê* hen kôba, era sa iyêl naj dñi. Ka pôni engere iyônj ba: «Ôbi heragê bi wo hen kôl na kwôli mi hen ba?» Kirinja ka pôni toy wo Pol dô kwôlo Jésu men, kwôli jê sé wo bijné ka ma a men na, bay kôl iyônj ba: «Ôbi dô na kwôli kamrê ka sa iyére to dñangi a.»

19 Menba, bay biri ô naj ci kini dapare to bay emê sa iyére a to bay uwôgeji *Ayéropaj hen ajan kôli iyônj ba: «Derêni tô angan gelé ka kôrbi ka ju kôl kwôliji hen njna henê.

20 Wôsa ju derêni na kwôlo kôrbi kôrbi ajan nini gey henê tô kwôlê bi wo hen.»

* **17:18 17: 18** Hini bi wo wôô hen na, na bijné ka ô tô ermé wo Grêknê ka bay uwôgeji Epikurus naj Jéno hen.

²¹ Bijné ka Atên a kêm, kergê ré bay iyére ré naj wulê wulê môrji na wô toyé men, kelê men, kwôli aŋga si haw.

²² Menba, Pol hena d̄ebu ta tumôrji a, aŋ kôl iyôŋ ba:

«Bijné ka Atên, tun a ba, ermé wonge yi sa Emen a kêm.

²³ Wôsa kirija en ô derô ira na, en gel iyéy kamrê kaŋge men, en gel kirij uwoyé aŋgaj sarga bijn Emen kwône nijnba, kwo pôni ka bay di are sara kôl iyôŋ ba: <Kini uwoyé gindiriw wo emen wo nini hôni ré.› Iyôŋ ba, na Emen wo ken tibri aŋ ken wôni ré bi a ené era wô ulê béré kwôlê wori hen.»

²⁴ «Emen woj ôbi dé sa terare naj are kêm ka yi ya hen, ôbi woj Kelma wo derômaraŋ naj kwo sa terare a nà, ôbi mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré men,

²⁵ ôbi ôrij doy gawra ré li ani biri ré, wôsa na ôbi a bijn gawrê kêm gelê naj bul naj are kêm a men.

²⁶ Na naj gawra pôn nêŋ a ôbi ré lîŋ tô bijné kêm hen, aŋ d̄iji sa terare a nà kêm men, ôbi genge wulê wo are kêm a lîŋ men, jeŋgê kini merêrji biji a men.

²⁷ Ôbi li hen iyôŋ bi gawrê ré wogeri aŋ kirija bay ré hamnêri wô upnéri, aŋ iyeŋ ba, bay ré uwopni. Tiri wori ba, Emen d̄ebu kelaŋ naj kwôni iyôŋ perêrna na ré.

²⁸ <Wôsa na yiri a a nana uwôŋjîŋ gelê hen men, nana nêm ôrij si na si na hen men, nana yîŋ gawrê hen a men.›

Mega wo bay piyê kurôŋj kanje ka pôni na kôl hen:

<Wôsa nana kwôŋgêri.>

²⁹ Mega wo nana kwôŋgêri hen iyôŋj na, na erménge mega wo ôbi ré gelin môŋ kamrê ka bay li naj lôr men, naj lari men, réba jerew wo jerajnê men, wo na ermé naj kôbi gawra lê hen né njîj.

³⁰ Emen erem sa wulê wo gawrê kêm na na, bay tu tij hen ré njîj, njînba, haw hen ôbi uwôge gawrê kêm naj kirij kêm bi bay ré dî tô têrij lêreji aj.

³¹ Ôbi genge wulê wo ôbi a jôrij kwôlê sa bijné a kêm naj geréri naj kwo ôbi dôri hen. Ôbi biri ji si kamnjê perê bijné ka ma wô gelip bijné kêm mega wo ré na ôbi a dîré dôri ré yi ôbi jerê kwôlê hen.»

³² Kirinja bay toy wo Pol kôl wô jê sé kamnjê wo bijné ka ma menba, ka pôni ayrêri men, ka pôni kôl iyôŋj ba: «Cêgê já hô kelê njîna toyé a.»

³³ Kirij bay hen menba, Pol dîji aj ô ta.

³⁴ Menba, ka pôni dî yirji yiri a menba, ay bôrji, perêrji a na, gawra wo bay uwôgeri Dénis wo na dami perê dajare to bay berê sa iyére hende to hen men, iyore to bay uwôgere Damaris, naj bijné ka dângi a men.

18

Dé tô églis to Kworênt

¹ Cêgê menba, Pol hena Atên a ô Kworênt a.

² Ya hende to hen na, ôbi uwôj Jub wo pôni bay uwôgeri Akilas na kwôni wo bay yêri sa iyé Pônt.

Ôbi hena Itali a sa haw naj tamni Prisil, wôsa kelma wo dami Kulod na ay tôri bi Jubjnê kêm ré ôrji aŋ sa iyé Rôm a. Menba, Pol bu mîlpare naj ci.

³ Mega wo Pol kôba, na ôbi lê tanda môj bay iyôn men hen na, ôbi mô iyére toji a aŋ li jé naj ci.

⁴ Naj *sa merê ta a merê ta a kwôy kwôy na, ôbi dô kwôlê bô *iyéy danare a aŋ woge bi Jubjnê naj Grêkñê ré bi bôrji sa kwôlê wori bi wo hen a.

⁵ Nijba, kirija si Silas naj Timoté henaji Maséduwan a saji menba, ôbi di jé lê tanda ba, aŋ li na jé derê kwôlê yôd kôlij Jubjnê mega wo Jésu ré na *Mési kwo Emen dôri hen.

⁶ Bay kaj kwôli men, bay tiréri a men menba, Pol gage bunu bargay kari aŋ kôlji iyôn ba: «Kwôbreŋge a baa sarnge a, kwôlê wôni naj san a, aŋ haw hen, na erê iyé bijné ka na Jubjnê ré hen.»

⁷ Ôbi hena kirij bay ka hen ô iyé Titus Justus a wo na ôbi tibé Emen wo iyére tori jénij naj iyéy danare hen.

⁸ Krispus ôbi sa iyéy danare hende to hen bi bôrji sa Kelma naj bijné ka bô iyére tori a kêm men, bijné kwône ka Kworênt a ka toy kwôlo Pol hen na, aŋ bôrji aŋ bay liji batêm.

⁹ Bô yoyre to pôni a, Kelma kôlij Pol bô pelal a iyôn ba: «Hare ré dô kwôlê yôd yôd diba ju wôm tôŋ né.

¹⁰ Ena naj ju, kwôni wo a dé kôbri sam a wô gelem gusij ba, naj, wôsa bijné kajê kwône baa derô iyére hende to hen ya tô.»

11 Pol mô Kworênt a li elê pôn naj geserê jii dôrijn bijné kwôlo Emen.

Bay ôrijn naj Pol tumô Galijô a

12 Wulê wo Galijô na na ôbi emê kirij ka Akay a hen na, Jubjnê bijn tôrji aji bîrji Pol ôrijn kini jerê kwôlê a.

13 Aji bay kôl iyônj ba: «Gawra bi wo hen woge bi diré biyê bijné bi bay ré tebe Emen nan geré wo bijn naj tôô ré hen.»

14 Pol ña kelê kwôlê tô menba, Galijô kôlij Jubjnê iyônj ba: «Hena henañ ré na ñagê sa tôô lay, ré na aنجa habijn kani ka dami lay na, ré ené toyé kwôlê wo়ge bi wo hen tiri a men.

15 Nijnba, mega wo na napare tonje to gengijn sa kwôlê wo়j kelê men, sa hini a men, sa tôô tonje a men hen na, na kwôlê wo়ge ñiba, nôbi na janê kwôlo hen iyôngi hen né.»

16 Menba, ôbi dageji kini jerê kwôlê a.

17 Bay kêm bu Sôstêñ ôbi sa iyéy danare sêri kini jerê kwôlê a nijnba, dôlij Galijô ré kwôy.

Pol bulo hera Antiyôk a

18 Pol wôl gan Kworênt a menba, ôbi d'ej yêñêri bay ayê bôô aji d'ay tera naj bato wô erê Siri naj si Prisil naj Akillas. Nijnba, pa dema ôbi ré ña erê tô na, ôbi bi bay dili sari a Sénkré a, wôsa ôbi na ay tôri tumô Emen a.

19 Bay sa bijn Epêñ a menba, Pol ñi si Prisil naj Akillas aji, aji ô iyéy danare a ô dôrijn Jubjnê kwôlê.

20 Bay kôli ôbi ré wôl sem naj ci, nijnba, ôbi kajn.

21 Pa dema ôbi ré ô ta, tô ná, ôbi kôlji iyôŋ ba:
«Hena Emen né gey na, na hô hera.»

Menba, ôbi ay bato ô ta.

22 Kirinja ôbi sa bijn Sésaré an herbe tôŋ menba,
ôbi ô Jérusalêm wô lip bay ayê bôô ka ya hen
dosé pa dema ré ô Antiyôk a.

23 Ôbi wôl ya hende to hen sem menba, bul hô
ô gôr bô emê wo Galati a nap Priji dôbijn ibiyare
bô bay ayê bôô ka ya hen a.

Apolôs ô Epês a men, Kworênt a men

24 Jub wo pôni bay uwôgeri Apolôs ôbi yêŋ na
Aléksandri a, ôbi sa bijn Epês a. Na kwôni wo
kwôlê gwa kibri a men, hôň magtubu to Emen
dô a men.

25 Bay na hali nap geré wo Kelma, menba, ôbi
uwôl béré men, geljn bijné nap geréri kwôlo Jésu
nap yi derê ninba, na batêm to Ja a ôbi ré hôň
méra.

26 Ôbi dô kwôlê nap ibiyare bô *iyéy danare a
ninba, kirinja si Prisil nap Akilas toy kwôlo ôbi
dô hen iyôŋ menba, bay biri ô nap ci an gili geré
wo Emen damaŋ a nap geréri.

27 Menba, ôbi genge diré erê bô emê Akay
a, bay ayê bôô dôbri ibiyare bôri a, an bay li
magtubu bijn bay ayê bôô ka Kworênt a bi bay
ré biri yirji a dô. Kirinja ôbi ô bijn menba, nap bô
derê wo Emen na, ôbi li nap bay ayê bôô damanj.

28 Wôsa ôbi kôl kwôlê nap ibiyare tu wolé
kapnjn kwôlo Jubjnê men, gelji nap magtubu to
Emen mega wo Jésu ré na Mési kwo Emen dôri
hen.

19*Pol sa bij Epês a*

¹ Kirijna Apolôs baa Kworênt a tô na, Pol waya si bô emê wo Asi sa iyére to keram yi ya hen aŋ sa bij Epês a. Ôbi uwônj bay ayê bôô ka pôni kirijn bay ka hen.

² Aŋ ôbi engeriji iyônj ba: «Kirijna na kena bij bôrnge sa Jésu hen na, na ken uwônj Tunu top hendi bô bôrê ba?» Menba, bay uwôli sara iyônj ba: «Kwôli Tunu top hendi bô bôrê kôba, nini toy ré.»

³ Pol engeriji iyônj ba: «Batêm to yôŋ a bay ré lêŋge ba?» Menba, bay uwôli sara iyônj ba: «Na batêm to Ja na uwôl béreré hen.»

⁴ Menba, ôbi kôl iyônj ba: «Ja na liŋ bijné ka *Israyêl batêm to gel wo bay ré déŋ tô têrijn toji aŋ, aŋ ôbi na kôlji bi bay ré bi bôrji sa kwo ré era cégeri a hen, ôbi a na Jésu..»

⁵ Kirijna bay toy kwôlê wori bi wo hen iyônj menba, bay bi bay liji batêm naŋ hini Kelma Jésu.

⁶ Pol uwôl kôbri sarji a menba, bay uwônj Tunu top hendi bô bôrê aŋ bay iyêl kibi yê wo dâŋgi men, bay uwôl béré kwôlo Emen biji hen a men.

⁷ Bijné bay ka hen kêm na môj kibi wôô.

Pol dô kwôlê a Epês a

⁸ Pol ô bô *iyéy dajare a aŋ dô kwôlê kwôy kwôy li geserê subu, ôbi dôrijn bijné kwôli *emê iyére to Emen naŋ ibiyare bi dîré biyêji.

⁹ Ka pôni bôrji deŋgel aŋ kajn kwôli bi wo hen tu bijné aŋ kôlji kwôlo habijn gengjn sa geré wo

Kelma hen, menba, Pol dô yiri yirji a aj dô bay ayê bôô ôrijn wolé, aj nap wulê wulê ôbi dôrji kwôlê bô iyéy gelé are to Tiranôs a.

10 Ôbi gilji are bay ka hen iyônj kwôy li elê wôô aj li wo bijné ka sa iyé Asi a Jubjnê ré, Grêkpê ré kêm toyji kwôlô Kelma.

11 Aj Emen bijn Pol li gjinê wo dê kirij.

12 Aj na hen iyônj a bijné ré pô kibi bargay ka hebe yiri hen ô hebij yi bay ômpare, menba, bay berare men, ka tunu to habij si aj bôrji a men.

13-14 Jubjnê ka pôni dagin tunu to habij bô bay ômpare a ôrijn si na si na. Perê Jubjnê bay ka hen na, na kam *dami wo damné kajn bay bê kwôbe wo Jub wo bay uwôgeri Sébéba ka jurgem hen. Aj bay kôba, gey uwôgê hini Kelma Jésu sa bijné ka ôrijn nap tunu to habij bôrji a hen aj bi hende ré séj, menba, bay kôlijn tunu to habij hende to hen iyônj ba: «En ay tôn bêngé nap hini Jésu wo Pol uwôl béré kwôlê wori hen bi kené si aj.»

15 Menba, tunu to habij hende to hen uwôlji sara iyônj ba: «En hôñ Jésu men, en toy kwôli Pol a men. Ninba, kenbay ba, kena si i men ba?»

16 Menba, gawra wo tunu to habij yi bôri a bi wo hen kurij sarji a aj basirêji gôlijn, aj bay tôrijn kôbri a aj bay séj iyére tori a ge tôrji senge men, nap iyare yirji a men.

17 Bijné ka Epê a kêm Jubjnê ré, Grêkpê ré toy kwôlê bi wo hen, aj bay kêm harê liji aj bay bi kwôlê damañ sa hini Kelma Jésu.

18 Aj kwônê bijné ka ay bôrji hen era sa dô tô jé lêreji wo habij bi wo hen ta tu wolé.

19 Bijné kwône ka na li aŋgaj beli hen na, eraj naj magtubu toji toj beli hende to hen, aj uwoyré aji tu bijné. Magtubu toji hende to hen larirji kêm na, ré erê selé sak tôle bay.

20 Na iyôŋ a, kwôlo Kelma ré ô tumô tumô naj néé wori men, gel néé wori bi wo hen a men.

Kwôlê yi Epês a aj Pol ô ta

21 Cêgi are bay ka kêm hen menba, Tunu toj hendi bô bôrê dô tumô Pol aj ôbi genge dîré sé si Maséduwan naj Akay aj erê Jérusalêm a. Ôbi kôl iyôŋ ba: «Hena ené bij yen na, na erê Rôm a men.»

22 Ôbi jé si Timoté naj Erast megêri bay jé Maséduwan a aj ôbi ba, wôl sem bô emê wo Asi a.

23 Wulê bi wo hen na, kwôlê wo dami yi Epês a wô sa geré wo Kelma.

24 Sa hende to hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Démétriyus, na ôbi igé lari, ôbi ay lari aj ige are gelij naj iyéy kamrê kaj Artémis hen aj bay kel, aj ôbi naj bay jé kari uwônjij are damaŋ kini jé woji bi wo hen a.

25 Ôbi day bay jé kari naj megêri bay igé lari aj kôlji iyôŋ ba: «Megên, ken hôñ, na jé wona bi wo hen a béna derê hen.

26 Ken gel men, toy a men, aŋga gawra woj Pol bi wo hen li hen. Ôbi kôl mega wo emen wo kôbi gawra a ré lê hen na, ré na emen woj tiri ré. Aj ôbi bôy bijné kwône, na Epês a pôn mera ré, ninba, bô emê wo Asi a kêm.

27 Aj kwôlê wori bi wo hen a lê aj jé wona a ménij men, hini emê wo iyéy emen wo dami

woj Artémis hen kôba a ménin a men. Ap emen bi wo bijné ka bô emê wo Asi a nañ sa terare a na kêm tebe hen na, dampiare tori a nañê sari a.»

²⁸ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bôrji tarji ap bay ka gura kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

²⁹ Lê woji bi wo hen ay kirij derô ira ap bay pô si Gayus nañ Aristark ka Maséduwan megê Pol kajn bay biri ôrij kergare hen ôrij nañ ci tu wolé.

³⁰ Pol gey dîré erê upé kwônê bijné tu wolé nijba, bay ayê bôô jôri.

³¹ Milnéri ka damné ka Asi ka pôni kôba, kôli ôbi ré ô tu wolé ré.

³² Heragê wo dami ôm tu wolé ap i i ba ka gura wori wori, li ap kini danare a hen na, kwôni hôna ba, wô mi a bay ré daj ba, ré kwôy.

³³ Perê kwônê bijné bay ka hen na, ka pôni dôrij Alêksander woj Jub wo bay ayri dî tumô hen sa tê kwôlê bi wo hen, ôbi li kôbri bi bay ré wôm tôj ap dîré dôrji kwôlê jôrin sa si Gayus nañ Aristark.

³⁴ Nijba, kirijna bay hôna wo ôbi ré na Jub hen iyôn menba, bay ka gura kibriji pôn kwôy li tare wôô kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami, Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

³⁵ Menba, dami wo pôni woj ôbi emê sa iyére biji bay wôm tôj ap kôlji iyôn ba:

«Gawrê ka Epês, bijné kêm hôna wo sa iyé Epês ré na sa iyére to iyéy emen Artémis nañ anja gelin nañ ci ka kurij ta hen.

³⁶ Kwôni wo a narê ba, naŋ, iyôŋ na, wômêŋge tôŋ diba, ken li are mega kené erem kwôlê ré iyôŋ né.

³⁷ Gawrê ka ken eraŋ naŋ ci nà ná, bay li ani kani ka habij iyéy kamrê a ré men, bay uwôge hini kamrê wo habij wôni ré a men.

³⁸ Hena Démétriyus naŋ bay jé kari ré ôrij naŋ kwôlê wôni naŋ kwôni na, wulê woŋ jerê kwôlê ya men, kilmé nà ya men, bi bay uwôgiŋ yirji tumôrji a.

³⁹ Men, hena kwôlê wôni wo dsaŋgi ré ya ba, naa janê tumô bay jerê kwôlê ka bay törji dî naŋ geréri hen.

⁴⁰ Nana bô dô ré ba, bay a ulêna kwôlê sarna mega wo nana na bay mène kirij wô sa danare tona to kemnêŋ, wôsa ani ka li ana nana daŋ na ba, naŋ, men, naa nêmê derê tô danare hende to hen ré a men.»

Kirija ôbi kôl hen iyôŋ menba, ôbi bijn bijné bur haji njip.

20

Pol bul hô Maséduwan a men, Grês a men

¹ Kirija tô kwôlê bi wo hen jôrij njip menba, Pol day bay ayê bôô aŋ dôbji ibiyare bôrji a. Men liji dosé aŋ bu geré wô erê Maséduwan a.

² Kirija ôbi ô naŋ kirij kirij sa iyé Maséduwan a dôrij bay ayê bôô kwôlê kwône dôbijn ibiyare bôrji a, menba, ôbi ô Grês a.

³ Aŋ ôbi li geserê subu ya. Kirija ôbi ña ayê bato wô erê Siri a menba, ôbi toy wo Jubjnê ré

way kwôli liri habrê hen ya, menba, ôbi genge herê si Maséduwan.

⁴ Bijné ka biri tô kergare tori hende to hen a na: Sopatêr kema Pirus wo Bérê a men, Aristark naj Sékôndus ka Tésalonik men, Gayus wo Dêrb naj Timoté men, Tikik naj Tropim ka bô emê wo Asi a men.

⁵ Bijné bay ka kêm hen na, ôrji tumô ô geméni Trowas a.

⁶ Nibay ba, nini hena Pilip cégi geserê wo mapa wo wubere dîj ya ré hen menba, nini li wulê bay geré dema niné bijn upéji Trowas a tô, aji nini li wulê jurgem ya.

Gerné kergare to Pol ô Trowas a

⁷ Nan sa demas perare menba, nini dajn kibi emê wo Kelma aji Pol kiya da erê ta nij menba, ôbi iyêl nap bay ayê bôô kwôy sa kirij jal.

⁸ Bô iyére to ta to nini dajn ya hen na, lampa kwône berare kirij ya.

⁹ Kema mana wo pôni bay uwôgeri Etik mô da nap tu pinêter menba, yi kum kaj dôre wôsa Pol dô kwôlê cégeri kelañ. Kum ayri aji ôbi kurij ta bô iyére to subi to ta* aji bay ca ayêri ta menba, ôbi ma.

¹⁰ Pol herbo aji era lew sa denje gili aji sa ayri kôbri a aji kôl iyôn ba: «Sunénge ré! ôbi baa gej baa ya.»

¹¹ Menba, Pol hô d'ay hôrin bô ira ta, aji ô merê kibi gwoy emê to Kelma menba, bay hô iyêl kwôy wo tare sijn menba, ôbi ô ta hari nij.

---

* **20:9 20: 9** Na iyére to bay dî sa megare a megare a.

¹² Kema mana bi wo hen, gôl aŋ bay ayri ôrijn iŋ aŋ na yi derê wo dami.

Pol hena Trowas ô Milé

¹³ Nibay nini d̄ay bato ôrijn Asôs a tumô. Na ya hen a Pol ré sa d̄ayê naŋ ni. Na hen iyônj a, ôbi ré genge, wôsa ôbi gey diré erê naŋ têri.

¹⁴ Kirija ôbi sa bijn uŋéni Asôs a menba, bay daŋ naŋ ni aŋ nini ô Mítilén a.

¹⁵ Kirij bay ka hen na, kirija kirij wôl menba, nini ô kwôy d̄a naŋ Kiyo, aŋ d̄aŋ to hen menba, nini sa bijn Samôs a aŋ wulê pôŋ cêgê menba, nini sa bijn Milé.

¹⁶ Pol genge diré d̄ebé tōŋ a Epêš a ré, wôsa ma diré d̄ebé sem bô emê wo Asi. Wôsa ôbi mase hena ré iyen ba, diré bijn Jérusalêm a tumô *Pantékwôt.

Pol lîŋ surjnê ka Epêš a dosé Milé a

¹⁷ Pol jé uwôgê surjnê ka bay ayê bôô ka Epêš a Milé a.

¹⁸ Kirija bay sa bijn uŋéri menba, ôbi kôlji iyônj ba:

«Ken hôñ hal wujê naŋ ken wulê kêm wo na en môrijn perêrnge a kirija na en saj bô emê wo Asi a hen.

¹⁹ En li jé bijn Kelma naŋ uwôyrê yi ré men, naŋ cémé tun a men, perê wayê wo Jubnê way kwôlen wô gelen gusin hen a men.

²⁰ Ani kani ka dôri ka ré lê naŋ ken ka en uwôbe sarji tōŋ ba, naŋ, en uwôl béré are kêm men, en geléngé are tu wolé men, bô iyére tonge a men.

21 Aŋgaj gelé kajê na, na wo Jubnê naj bijné ka iyére to dāŋgi a ré ré bul ujé Emen men, ré bi bôrji sa Kelma wona Jésu a men.

22 Haw hen, Tunu buren eren bi ené ô Jérusalêm a, aŋga a lén ya hen kôba, en hône né tô.

23 Nij̄ba, aŋga pôn ka en hône na, naj sa iyére iyére to en ôrij hen na, Tunu topi hendi bô bôrê gelen wo ené yé dāŋgay men, ené gelip gusip damaŋ a men.

24 Nij̄ba, en bô yen mega ani ré iyôŋ, deréri ba, na wo ené bu iyére derij kibi jé wo Kelma Jésu bén kôben a hen. Ôbi a na ulê béré Kwôlo Dôri wo gengijn sa bô derê wo Emen hen.»

25 «Na en mô perêrnge a na kêm uwôl béré kwôli *emê iyére to Emen aŋ haw hen, en hône kwôni pôn iyôŋ perêrnge a hen a gelé tun né nij̄ yôd.

26 Na ôbi á, ené kelêŋge kemnêŋ waŋ a ta hen, hena kwôni pôn perêrnge a ré ge kay ba, na kwôlê wujê nôbi ré nij̄.

27 Wôsa na en uwôlêŋge béré aŋga Emen na genge hen kêm diba, na en uwôbêŋge sarji tōŋ né.

28 Geméŋge yerŋge dô men, ken gem gamgê kêm ka Tunu topi hendi bô bôrê bénge ken yi bay gemérji hen men, berêŋge sa bay ayê bôô ka Emen uwonji naj kwôbri kemari wori hen a men.

29 En hône wo cêgen wo na ôrij ta hen na, gawrê ka gelip mój hejnê iyôŋ hen, a tôbê yirji perêrnge a aŋ gamgê kôba, bay a díji ré.

30 Perêrnge a hen kôba, bijné ka pôni a kelê

kwôlê woj benare aj wô terê bay ayê bôô bê a tôrji a.

³¹ Déŋge tu melênê sa yerŋge a. Ken hôñ, elê subu wo na en li perérŋge a hen na, yoyre naj tu tare en halêŋge pôn pôn, aj kirij ka pôni a naj cémé tun a.»

³² «Aj haw hen na, en bêŋge kôbi Emen a men, naj kwôlê wori woj bô derê hen. Ôbi ôrij naj néé wo ka dëbijtô ayê bôô wonge a men, kwopj bénge anga dôri kêm ka ôbi gem wô bijn bijné ka na kari hen men.

³³ En li tu bôriyare sa gursu to kwôni a ré men, sa lôr wo kwôni a ré men, sa bargay ka kwôni a ré a men.

³⁴ Kenbay ken hôñ ené li jé naj kôben wupê aja niné uwônjin anga ré li naj ni nibay naj megén.

³⁵ Kirija en li jé damaŋ hen iyôŋ na, en geléŋge na gelé, wôsa na hen iyôŋ a, kené lê naj bay nimré men, ermij sa kwôlo Kelma Jésu naj yiri na kôl kôl iyôŋ ba: «Kwôni wo bi na, li yi derê gôlij kwôni wo uwôŋ.» »

³⁶ Kirija ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôŋ kô nij menba, ôbi cubu gubarji tôŋ naj ci kêm aji uwôl Emen.

³⁷ Bay kêm herijtô Pol a naj sômê men, biri a kabrêrji a a men wô liri dosé ton erê ta.

³⁸ Tirji li ja wô sa kwôlo ôbi kôl iyôŋ ba: «Bay ré gelé tiri ré nij hen.» Aj bay biri kwôy ôrij kibi bato a.

21

Pol ô Jérusalêm a

¹ Kirijna nini diji aŋ nini menba, nini ay bato aŋ hergijn sarni si Kôs a, aŋ nini wôl ya. Kirijna kirij wôl menba, nini ô Rôd a aŋ nini wôl ya. Aŋ nini hena Rôd a ô Patara.

² Kirij bay ka hen na, nini uwôj bato to ta erê Pinisi a menba, nini d'ay ô.

³ Kirijna nini gel sa Sipre ba ña menba, nini d'ere aŋ sa kôbi maa aŋ nini ô si Siri, aŋ nini herbe Tir a, wôsa bay ca terê anga bô bato hen tôŋ.

⁴ Nini li sa jurgem ya hende to hen, wôsa nini uwôj bay ayê bôô ya. Menba, Tunu kôlji bay ré kôlij Pol ré ô Jérusalêm a ré.

⁵ Kirijna wulê woni kô nini menba, nini ô wô d'ayê bato wô erê kergare toni menba, bay kêm bêni naj yébérji men naj kamniji dé kibi kalmê a naj iyére. Kirij bay ka hen na, nini cubu gubarni tôŋ kibi cér a aŋ nini uwôl Emen.

⁶ Aŋ kirijna nini lijn dosé kô nini menba, nini d'ay bô bato a menba, bay hô ij haji nini.

⁷ Kirijna nini hena Tir a sa bij Tolémé menba, nini ô beré kôbi bay ayê bôô ka ya hen aŋ nini wôl naj ci.

⁸ Kirij wôl menba, nini hena ya hen ô Sésaré aŋ nini ô wulê iyé Pilip woŋ ôbi ulê béré wo pôni perê ka jurgem ka bay na tôrji Jérusalêm a hen.

⁹ Kamni kaj kalmê pôrbu na bay kôlij bijé kwôlo Emen yêge sari biji hen men.

¹⁰ Kirijna nini li wulê kwône hen iyôn menba, *ôbi kibi Emen wo bay uwôgeri Agabus hen hena Judé sa.

¹¹ Ôbi era sa upéni aŋ ay arij wo Pol harij tô bôri hen, harij kôbri wori naj têri tori aŋ kôl

iyôŋ ba: «Kwôlo Tunu ton hendi bô bôrê kôl iyôŋ ba: <Ôbi iyéy arîj woŋ harê tô bôô bi wo hen na, gel, na hen iyôŋ a, Jubnê ré biri harê Jérusalêm a aŋ bijné ka sa iyére to daŋgi a.» »

¹² Kirinja nini toy hen iyôŋ menba, nibay naj bay ayê bôô ka Sésaré nini mase Pol ré ô Jérusalêm a ré.

¹³ Nijnba, ôbi ulêni sara iyôŋ ba: «Wô mi a kené sômnê men, wô mi a kené woge wô té deŋgôn men, hen iyôŋ ba? Na yé daŋgay a mera ré nijnba, na temare hende kôba, na ma Jérusalêm a wô sa hini Kelma Jésu.»

¹⁴ Mega wo nini nêm biyêri ré hen iyôŋ menba, nini uwôli dôrij dôrij ré nijn, aŋ nini kôl iyôŋ ba: «Bi Kelma li bô geyé wori.»

¹⁵ Kirinja wulê woni nêm hen iyôŋ menba, nini nan yerni aŋ nini ô wô erê Jérusalêm a,

¹⁶ bay ayê bôô ka Sésaré bêni aŋ bay ôrij naj ni iyé gawra wo bay uwôgeri Nasôn wo njia erê yé iyére tori a hen, ôbi na kwôni wo Sipre hen, ôbi na ôbi ayê bôô ca yen.

Pol ô gelé surjnê ka églis to Jérusalêm

¹⁷ Kirinja nini sa bijn Jérusalêm a na, bay ayê bôô beréni yirji a naj yi derê.

¹⁸ Kirin wôl menba, nini ô naj Pol iyé *Jak a aŋ surjnê ka églis kêm kôba ya men.

¹⁹ Pol liji dosé menba, dôrji kwôli are kêm ka Emen né li naj geré wori sa iyé bijné ka na Jubnê ré a hen.

²⁰ Si Jak naj surjnê toy kwôlo Pol dôrji hen iyôŋ menba, bay heram Emen aŋ kôli iyôŋ ba: «Yénini, ju gel Jubnê kwône ay bôrji men bay

kêm dî yirji damanj baa yi tôô to *Moyis a baa ya tô.

²¹ Men, bay kôlji kwôli aŋgan gelé ka jeré gelij Jubjnê ka mô perê bijné ka sa iyére to dsaŋgi a hen, bi bay ré déj tôô to Moyis men, jeré kôlji bay ré walij kamniji kej ré men, bay ré li hara wo Jubjnê ré a men.

²² Na lêŋge iyeŋ nij ba? Wôsa bay a toyé wo jeré sa hen ya.

²³ Li aŋga njna kôlem hen. Perérni a na bijné pôrbu ka na ay tôrji bij Emen nà ya.

²⁴ Pôrji naj ju, ju ôrij lônij yem naj ci mega wo hara wona gey hen iyôŋ men, ju têbe are kêm ka bay liŋ sarga hen aŋ bi bay dilji sarji. Aŋ kirija bijné gel hen iyôŋ menba, bay a kelê kwôlo bay na ré kôlji gengin sam hen na, ré na kwôlê woj benare déj iyôŋ, wôsa jôbi kôba, jeré li tôô baa ya men.

²⁵ Bijné ka sa iyére to dsaŋgi a ka ay bôrji hen na, nini li magtubu ayiŋ tôô kôlji iyôŋ ba: <Bay ré ôm tanare to bay tibij kamrê hen né men, kwôbe ré men, tanare to kwôbrere bij tôŋ né hen né men, bay ré yin yinare ton têrin ré a men.»

²⁶ Kirij wôl menba, Pol pô bijné bay ka hen ôrij aŋ lônij yiri naj ci men, ôbi ô *iyéy Emen a wô jerê sa to kirija lônê yi ré kô nij ba, dîré bê kwôbe wô sarji pôn pôn.

Bay bu Pol derô haba wo iyéy Emen a

²⁷ Kirija wulê wo jurgem hen da kerê nij menba, Jubjnê ka hena bô emê wo Asi sa hen, gelji Pol iyéy Emen a menba, gwôsiji bijné kêm aŋ bay biri.

28 Aj bay ka gura kôl iyôŋ ba:

«Kam *Israyêl, néninge men, gel gawra woj ôbi erê naj kirij kirij kôlij bijé kêm kwôlo habij gengin sa kam Israyêl men, sa tôô to Moyis men, sa iyéy Emen a men hen. Aj haw hen ôbi hô eraj naj bijé ka na Jubnê ré hen derô haba wo iyéy Emen a wô ménij kirij ka yi naj jençérji bay ka hen sôŋ.»

29 Bay kôl hen iyôŋ, wôsa bay gel Tropim wo Epês a derô ira naj dî menba, bay erem yaŋ ba ôbi ré ôrij naj dî derô haba wo iyéy Emen a.

30 Aj lê woji bi wo hen ay bijé kêm derô ira aj bay dayrij naj kwônérji. Bay bu Pol sijn nô derô haba wo iyéy Emen a aj bay legeré kibi geré ta lew lew.

31 Kirij bay ka hen na, bay gey ciré deréri menba, kwôli era sa kurij ma dami wo asgarnê mega are ré li are bô Jérusalêm a kêm.

32 Menba, ôbi day asgarnê naj bay sarji ôrij lew kwôli bijé bay ka hen, kirija bay gel asgarnê naj damné kaji bay ka hen iyôŋ menba, bay dî sê Pol ba.

33 Dami wo asgarnê bay ka hen era sa bi bay biri aj kôlji bay ré harê kôbri naj gaŋgi musure wôô, aj engere ôbi ré na i ba? Men, ré na mi a ôbi ré li ba a men.

34 Nijba, bijé bay ka kêm hen na, ka pôni kaa gura kôl na iyôŋ men, ka pôni kaa gura kôl na iyôŋ men, aj dami wo asgarnê nêm toyé kwôlê wôni dêrêrê henê ré, menba, ôbi bi bay ôrij naj Pol galay a.

35 Kirija bay eraj naj dî d'a kibi ira menba, asgarnê ayri ta wôsa bô bijé tarji damaŋ.

36 Bijné kêm era tôri a ajn ka gura kôl iyôŋ ba:
«Diiri, diiri.»

Pol dô kwôlê jôrijn sari

37 Kirinja bay ca sijn naj dî bô galay a menba,
Pol kôlijn dami wo asgarpê iyôŋ ba: «En gey
kôlem kwôlê pôn.» Menba, dami wo asgarnê na
engereri iyôŋ ba: «Ju hôñ kelê kibi grêk men ba?

38 Iyôŋ ba, jôbi a na Ejipt, wo na gwôse bijné
ajn na gerijñ naj ka pôni dubu pôrba derô gwôlê
hen ba?»

39 Menba, Pol kôli iyôŋ ba: «Ena ôbi ré. Nôbi
ena Jub wo Tars bô emê wo Silisi a, ena kema
iyére to dami, en uwôlen dén na iyêlijn bijné
kwôlê.»

40 Ôbi dîri ajn Pol hena debu ta ajn lijn bijné
kôbri. Né kirijñ wôm sidiñ menba, ôbi kôlji kwôlê
naj kibi yê Jubjnê kôl iyôŋ ba:

22

1 «Yênenêñ naj balêñ, toyéñge kwôlo na
derêñge wôjôrijn san hen.»

2 Né kirijñ hô wôm sidiñ a kirinja bay toy wo
Pol iyêlji naj kibi yê wo Jubjnê hen.

3 Ôbi kôlji iyôŋ ba: «Ena Jub wo bay yêñ
Tars a bô emê wo Silisi a. Njinba, en li manare
na Jérusalêm a na men, ôbi gelenare are na
Gamaliyêl men. Ôbi gelen are ka gengij sa tôô
to môtêrna kwôy yôd. Na en ay yen bijn Emen
môjñ wo kenbay kêm kemnêj ken lijn hen iyôŋ
men,

4 en gelijñ tu bijné ka ay geré wo Kelma hen,
gusijñ men, ka pôni uwôjñ temare a men, en bi

bay pô impnê ré yébé ré bay harê kôbriji naj
musure aji biji dañgay a men.

⁵ *Dami wo damné kaj bay bê kwôbe naj
surjnê kêm a kelênge mega wo ené kôl na tiri,
wôsa na bay a na lê magtubu ben wô yênerna
Jubjnê ka Damas a, na wô perê bay ayê bôô ka ya
hen heran naj ci Jérusalêm a wô gelji gusijn.»

Pol kôl kwôli ayê bôô wori
(*Jé lê bay jé 9: 1-19, 26: 12-26*)

⁶ «En ô ô, menba, kirijna en baa ña naj Damas
na, tare debu dînne niþ menba, kirij ka perangi
ka dami hena derômaran a sa peranje kirij
kwan a.

⁷ En kurij tôj menba, en toy tôô kwôni kôlen
iyôj ba: <Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusijn hen
iyôj ba?>

⁸ En engere iyôj ba: <Ju na i ba, Kelma?>
Menba, kwôni bi wo hen kôlen iyôj ba: <Ena
Jésu wo Najarêt, na nôbi a jeré gelen gusijn hen.>
»

⁹ «Bijé ka ô naj en hen na, bay gel kirij ka
perangi bay ka hen, ninba, bay toy tôô kwôni bi
wo iyêlen hen né.

¹⁰ En engere iyôj ba: <Kelma, na mi a ené lê
niþ ba?> Menba, Kelma uwôlen sara iyôj ba:
<Hena ta, ju ô Damas a, bay a gelem are kêm ka
Emen ay tôri bem bi jeré li hen.>

¹¹ Ninba, perangê wo kirij ré peranje hen na,
jôren gelé kirij aji na bay bêren hen, a beré
kôben ôrij naj en Damas a.

¹² Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay
uwôgeri Ananiyas na kwôni wo tebe Emen men,

bi kwôlê sa tôô tona a a men, ajn Jubjnê ka Damas a kêm dô kwôli dô.

¹³ Ôbi era sa ujen debu kwan a ajn kôlen iyôn ba: <Yênen Sôl bi ju hô gel kirij hôrijn.› Menba, kirij bay ka hen na, en hô gel kirij hôrijn ajn en gili.

¹⁴ Ôbi kôlen iyôn ba: <Emen wo môjnêrna a dôrem bi jeré hôن bô geyé wori men, jeré gel kwoj ôbi lê angan derôre hen men, jeré toyin kwôlo ôbi ré kôlem naj kibri wori hen a men.

¹⁵ Já yé ôbi kelê kwôli tumô gawrê kêm gengijn sa anja ju gel naj tum hen men, ka ju toy naj mam hen a men.

¹⁶ Wô mi a jeré hô gaanê sônj ba? Hena ta, ô ju ô lê batêm ajn bi têrijn tom ré pilij naj hini.›

Pol dô kwôli jé wo Emen né jéri ligi bijné ka na Jubjnê ré hen

¹⁷ «Kirijna en hera Jérusalêm a na, wulê wo pôni en uwôl Emen bô *iyéy Emen a menba, pelal jôren,

¹⁸ en gel Kelma ajn ôbi kôlen iyôn ba: <Hena lew ju si ô ajn Jérusalêm a, wôsa bay a toyé kwôlê wujê wo ju dôrji hen né.›

¹⁹ En uwôli sara iyôn ba: <Kelma, bay hôô dô wo na ré na nôbi a na ré erê naj bô *iyéy danare iyéy danare perê bijné ka bi bôrji sam a hen biji dançay ajn sêji a men hen.

²⁰ Men, kirijna bay na duu Etiyên woj ôbi derê kwôlem hen na, nôbi kôba, na en ya men, na en bijn naj bay deréri bay ka hen men, na en gem bargay kaji a men.› »

21 «Ninba, Kelma kôlen iyôŋ ba: <Ô, wôsa na jém kelanj ujné bijné ka na Jubnjé ré hen.> »

Pol kôlij dami wo asgarnê wo diré na Rômê

22 Bijné dôbe marji toyin kwôlo Pol bi wo hen kwôy sa bijn sa kwo ôbi kôl wô erê ujné bijné ka sa iyére to daŋgi a hen menba, bay karê gura kôl iyôŋ ba: «Gawra wo hen iyôŋgi hen na, bi ménij sa terare a nà an! Ôbi dé bi ré gôl ré.»

23 Bay karê gura men, tô bargay kaji lérê belgey belgey men, pôrji terare wusiré ta a men.

24 Menba, dami wo asgarnê bi bay ôrij nap Pol bô galay a bi bay ré ô yêmñéri anejrijni kwôlê hôninj tô aŋga ôbi ré li aŋa bijné ré karê gura sari a hen.

25 Ninba, kirijn bay ca harêri an bi ciré yêmñéri menba, Pol kôlij ôbi sa asgarnê wo wulê bi wo hen iyôŋ ba:

«Ken ôrij nap tôtoj sê kwôni wo na Rômê wo kwôlê biri ré tô hen ba?»

26 Kirijn ôbi toy hen iyôŋ menba, ôbi ô kôlij dami woji iyôŋ ba: «Já lê iyeŋ ba? Gawra bi wo hen na Rômê.»

27 Menba, dami wo asgarnê bi wo hen engere Pol iyôŋ ba: «Kôlen, ju na Rômê tiri a men ba?» Menba, Pol uwôli sara iyôŋ ba: «Ew, ena Rômê.»

28 Ôbi hô kôl iyôŋ ba: «Nôbi en têbe damaj dema ené yin Rômê tô.» Menba, Pol kôl iyôŋ ba: «Nôbi en yêŋ Rômê.»

29 Bijné ka ré ca engeriri kwôlê hen na, dô tôrji wolé ligi Pol a men, dami wo asgarnê bi wo hen kôba, harê liri men, kirijn ôbi hôn wo Pol ré na

Rômê aŋ dîré bi bay ré harêri naŋ gaŋgi musure hen.

Bay ôrij nap Pol tumô dapare to surjnê a

³⁰ Dami wo asgarpê bi wo hen gey henê tô kwôlo Jubnê ré dîŋ Pol sari a hen. Aŋ kirijna kirij wôl menba, ôbi bi bay besere musure têri a, aŋ ay tôri bijn bay sa bay bê kwôbe naŋ sanédrêñ kêm bi bay ré daj. Menba, ôbi eraj naŋ Pol sa diji tumôrji a.

23

¹ Pol bô surjnê d'éj a bô tirji a aŋ kôlji iyôŋ ba: «Yênêñ, na naŋ bôô pôn a ené ayin geré wo Emen bi wo hen ca yeŋ kwôy saŋ kemnêŋ hen.»

² Menba, *dami wo damné kaj bay bê kwôbe Ananiyas kôlij bay tôri ka d'ebu ña kwa Pol a hen bay ré sê kibri. Menba, Pol kôli iyôŋ ba:

³ «Na jôbi a Emen ré dêm tumô, gweŋ wo bôri. Ju mô na wô jerê kwôlê naŋ tôô menba, tôô hende to hen ju ñage sare aŋa jeré kôlji bi bay ré sên hen.»

⁴ Bijné ka debu ña kwa Pol a hen kôli iyôŋ ba: «Ju ô kwôy tiiré dami wo damné kaj bay bê kwôbe wo Emen!»

⁵ Menba, Pol uwôlji sara iyôŋ ba: «Yênêñ en hôñ wo ré na dami wo damné kaj bay bê kwôbe ré, wôsa liŋ bô magtubu a kôl iyôŋ ba: <Ja tiiré ôbi sa bijnê kam né. > »

⁶ Pol hôñ wo kwa surjnê ré na *Sadusipêñê men, kwarji ré na *Parisiñêñê men, na ôbi a, ôbi ré hena d'ebu ta tumôrji a aŋ kôl kaj a ta kôl

iyôŋ ba: «Yênêŋ, ena Parisinê, kema Parisinê, na wôsa en hôŋ mega bijné ka ma ré jê sé kamjnê hen, a kené ka jerê kwôlê san a hen.»

⁷ Kirijn Pol kôl hen iyôŋ menba, narijnare kwôlê yi perê Sadusinjêŋê naj Parisinjêŋê menba, dajare karijn kini wôô.

⁸ Wôsa Sadusinjêŋê kôl iyôŋ ba, bijné ka ma ré jê sé kamjnê ré men, *mana wo derômaran a ré naj men, tunu to habij kôba, ré naj a men. Nijba, Parisinjêŋê ba kôl are bay ka kêm hen ré ya men.

⁹ Heragê ôm wuu menba, *bay derê tô tôô to Emen ka pôni perê Parisinjêŋê henaji karji maŋê naj nérji aj bay kôl iyôŋ ba:

«Nini uwôŋ kwôlê wôni woj uwôlijp kwôlê sa gawra wo na a ré. Na tunu tôni réba, na mana wo derômaran a a kôli kwôlê bi wo hen kôba nana hôŋ né.»

¹⁰ Bay narij kwôlê uwoy tumô tumô menba, dami wo asgarpnê hare wô wo bay ma ré yêgerê Pol derôre a menba, kôlijp asgarpnê ré ô perêrji a hen ré dera Pol heraj naj ci bô galay a.

¹¹ Derô yoyre menba, Kelma si sa Pol a aj kôli iyôŋ ba:

«Bu yem ibiyare, ju dera kwôlen Jérusalêm a njn, aj baa wo Rôm a kôba, já derê kwôlen hen iyôŋ men.»

Jubnê ge sa Pol ta ta

¹² Kirijn wôl naj tô kirijn menba, Jubnê gerji sa Pol ta ta aj dusu yirji kôl iyôŋ ba, ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derij Pol.

13 Bijé ka way kwôli Pol hen na, bay dê tôre pôrbu.

14 Bay ô ujé bay sa bay bê kwôbe naj surjê aŋ kôlji iyôŋ ba: «Nini dusu yirni niné emê ani ré kwôy wo niné derij Pol iyôŋ iyôŋ.

15 Kenbay naj surnê kêm ken ô kôlijn dami wo asgarnê ré eraj naj Pol bénge bi kené hô kebê kwôli gelé sôŋ, aŋ nibay ba, nija janê yirni aŋ kirija bay eraj naj dî menba, nija deréri geré.»

16 Menba, kuna Pol woj kema yêri toy kwôlê bi wo hen iyôŋ menba, ô bô galay a ô kôli ta.

17 Menba, Pol jé uwôgê ôbi sa asgarnê wo pôni aŋ kôli iyôŋ ba: «Ôrij naj kema mana wo hen ligi dami wonge a ôbi ôrij naj kwôlê pôn ya da kôli.»

18 Ôbi sa asgarnê bi wo hen ôrij naj dî biji dami woji aŋ kôli iyôŋ ba: «Pol woj dângay hen, a kelê ené eraj naj kema mana wo nà bem wôsa ôbi ré ôrij naj kwôlê pôn ya wô kôlem.»

19 Dami wo asgarnê bi wo hen bu kôbi kema bi wo hen ôrij naj dî wolé engereri iyôŋ ba: «Na kwôli mi a jeré gey kôlen ba?»

20 Menba, ôbi uwôli sara iyôŋ ba: «Jubjnê way bi ciré era sa kôlem jeré bi Pol kiya ré ô tumô sanédrên a mega ciré erê kebê tô kwôli gelé sôŋ iyôŋ.

21 Nijba, ju bi bôm sa kwôlê woji a ré wôsa bijé dê tôre pôrbu perérji a uwôbê tô geré gemni, wôsa bay dusu yirji ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derijni, bay bu sa têrji kô nij aŋ bay gem na toyé kwôlê wom mera.»

²² Dami wo asgarnê bi wo hen dî kema mana bi wo ô aj kôli iyônj ba: «Kwôlo ré kôli hen na, kwo ré kôlijn kwôni wo dañgi ré pa pa.»

*Bay jén naj Pol Sésaré bij ôbi emê sa iyére
Pélis*

²³ Menba, dami wo asgarnê na uwôga bay sa asgarnê wôô aj kôlji iyônj ba: «Berénge sa têrñge naj asgarnê arew wôô men, asgarnê kaj bay yêndê tôre jurgem men, bay jebé tôrñge kaj bay dargaw hen arew wôô a men aj ka erê Sésaré yoyre hende to hen kirinja bijé ô yé tôj tôj hen.

²⁴ Wogéngje yêndê ken bij Pol aj ken ôrij naj dî naj deréri ô bij Pélis ôbi emê sa iyére.»

²⁵ Ôbi li magtubu biji kôbri a kôl iyônj ba:

²⁶ «Klodiyus Lisiyas, a lê magtubu hende to hen biji dami wujê ôbi emê sa iyére Pélis, en lêm dosé!

²⁷ Jubnjê bu gawra wo en jén bem hen aj bay gey diri menba, en ôrij naj asgarnê dema ené derari kôbriji a wôsa en toy wo ôbi ré na Rômê.

²⁸ En gey ené henê tô kwôlo bay diri sari a hen menba, en bi bay ôrij naj dî tumô sanédrêna.

²⁹ Menba, gel mega kwôlo bay diri sari a hen na, gengijn na, sa narinay kwôlo gengijn sa tôô toji aj kwôlê wôni wo nêm deréri lay, yé dañgay lay ba, naj.

³⁰ Kirinja en toy mega wo bay ré bu sa têrji ciré deréri, na ôbi a, ené jén naj dî bem aj na kôlijn bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré ô kañgêri tumôm a.»

³¹ Asgarnê bi kwôlê sa tôô to dami woji ré ay biji hen, aŋ bay ôrijn naj Pol yoyre hende to hen kwôy Antipatris a.

³² Kirija kirijn wôl menba, asgarnê ka naj têrji hen bilji hô galay a aŋ dîji bay yêndê a ôrijn naj Pol.

³³ Kirija bay ô bijn Sésaré a menba, asgarnê kaj bay yêndê bijn kelma Pélis magtubu hende to hen men, bay dôbri Pol kôbri a men.

³⁴ Ôbi dêñse magtubu hende to hen aŋ engerij Pol iyôŋ ba: «Kwo ré na gawra wo bô emê wo yôŋ ba?» Menba, kirija bay kôli ôbi ré na kwôni wo Silisi a,

³⁵ menba, ôbi kôli iyôŋ ba: «Kirija kaman ka dém kwôlê sam a hen a saji pa dema ené engerem kwôlê tô.»

Aŋ ôbi ay tôô bi bay ré ôrijn naj dî ô geméri iyére to *Hérôd na dî hen.

24

Jubnê dîŋ Pol kwôlê sari a

¹ Wulê bay cêgê menba, Ananiyas *dami wo damné kaj bay bê kwôbe naj surjnê ka pôni saji Sésaré naj gawra wo bay uwôgeri Têrtulus woj ôbi iré kwôlê woji, bay ô wô kangê Pol kibi Pélis ôbi emê sa iyére.

² Pélis jé uwôga Pol aŋ Têrtulus uwôli kwôlê sari a kôl iyôŋ ba:

«Dami wujê Pélis, na wô sa kem jôbi aja niné môrijn naj bô jalê hen men, na sa kibi tu melênê wom aja kirijn ré janij wô derê wo sa iyére hende to hen.

³ Na kibi kelanêrem jôbi dami wujê Pélis aja niné uwônjîn are kêm kwôy kwôy naj kirij kirij hen, nini lêm dosé.

⁴ Bi ené jebam ré na, na kelê kwôlê dêj iyôŋ mera, na ôbi a, ené uwôlem dôbê mam ju toyîŋ kwôlo njha kôlem hen.

⁵ Nini bô mega gawra bi wo hen na, ré na ôbi ménê kirij wo habij men, ôbi cube tu Jubjnê ka sa terare a nà kêm men, ôbi a na ôbi sa bijé ka bay uwôgeji *Najarêtjnê hen men.

⁶ Ôbi woge diré ménê *iyéy Emen aja niné biri. [Nini gey niné jerê kwôlê sari a naj tôô toni,

⁷ njnba, dami wo asgarpê Lisiyas era sa dôri kôbrini a naj néé,

⁸ aj kôlin bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré era sa kaŋni tumôm a.] Hena jeré engeriri kwôlê na, kwôlo ôbi a uwôlem sara hen na, já kelê kwôlo niné kôl hen na, ré na tiri mera.»

⁹ Jubjnê kêm kôl iyôŋ ba: «Kwôlo Têrtulus ré kôl hen na, ré na tiri.»

Pol dô kwôlê jôrîn sari

¹⁰ Ôbi emê sa iyére ljn Pol kôbri ré iyêl menba, ôbi uwôli sara kôl iyôŋ ba:

«En hôñ wo jeré na ôbi jerê kwôlê bô iyére tona ca yeŋ elê kwône aŋ na naj bôô pôn a ené iyêlê kwôlê tumôm a jôrîn san hen.

¹¹ Jôbi ju engere ju gel, li wulê môj kibi wôô ré tô wo en ô Jérusalêm a wô tibé Emen.

¹² Aŋ kwôni gelen en iyêl naj kwôni derô haba wo *iyéy Emen a ré men, en gwôse bijé iyéy

dapare a ré men, kirijn ka d'angji a derô ira ré a men.

¹³ Bijné bay ka hen bay nêm derê tô kwôlo bay dén san a haw hen né.

¹⁴ Nijba, aŋga li are a na: En hôñ wo ené na mana wo Emen wo môñérni naj geré wo kôrbi bi wo bay kôl ré na kwo habij hen men, en bi bôn sa kwôlo magtubu to Emen toj tôô a naj to bay kibi Emen kôl a hen a men.

¹⁵ En bi bôn sa Emen a aŋj bay kôba, bi bôrji sara mega wo bijné ka li aŋgan derôre naj kaj bay lê habré hen kôba, ré jéji sé kamjnê.

¹⁶ Na ôbi á, ené mase bi ené yïjn kwôni woj ôbi bôô pôn tu Emen a men, tu gawrê a men hen.»

¹⁷ «Li elê kwône cêgen wo en henaj Jérusalêm a ôrij a menba, en heraj naj gursu to bay ferij baliyare naj balên hen wô biji men, wô lê sarga bij Emen a men.

¹⁸ Na aŋga en li bay ka bay gelen derô haba wo iyéy Emen a bay a hen. En li naj bijné hara woj lôjnê yi hen aŋj kwônené bijné na naj naj en men, kwôni li ani kani kaj majnê ré a men.

¹⁹ Nijba, na Jubjnê ka pôni ka Asi ka ujen hen, aŋj hena kwôlé wôni ré ya kôba, ré na bay a ré sa kanjen tumôm a di.

²⁰ Kwo kamaŋ ka d'ube nà ná, bi bay kôl kwôli aŋga habij ka en li li kirija na en d'ube tumô sanédrêñ a hen.

²¹ Na wô sa kwôlé pôn nêŋ wo na en kôl kaj a ta d'ebij perérji a hen a, bay ré uwôlij kwôlé san a. Na en kôl mega wo bijné ka ma ré jé sé kamjnê, na ôbi a, ené d'ebij tumôrnge a hen, a kené ka jerê kwôlé san a hen.»

22 Pélis hôñ kwôlo gengijn sa ayê bôô hen dô, aŋ ôbi jô kibi sariya na ta aŋ kôl iyôn ba: «Kirijna dami wo asgarnê Lisiyas a sa dema ené jerê kwôlê wonge bi wo hen tô.»

23 Ôbi kôlij ôbi sa asgarnê kaj bay gemé Pol hen ré hôriŋ nãj dî daŋgay a nijnba, bi bay ré li iyêre nãj dî ré men, bay ré dî bi milnêri ka ré gey ba, ré sa gili men, ré li nãj dî a men.

Pol yi daŋgay a

24 Wulê sem cêgê menba, Pélis nãj tamni Drusil saji. Hende na Jub. Menba, ôbi jé uwôga Pol aŋ toy kwôlo ôbi kôl gengijn sa bê bôô sa Jésu Krist a.

25 Mega Pol kôl wô lê aŋgaj derôre men, beré yi nãj jerê kwôlê wo a era hen a men, hen na, denjô Pélis tiri aŋ ôbi kôli iyôn ba: «Hô ham nij aŋ hen na, ené uwôjn tulmô kirij dê ba na hô jé uwôgam tô.»

26 Ôbi kôl yaŋ ba, Pol ma ré biri gursu aŋa ré jé uwôgeri kwôy kwôy wô iyêlê nãj dî hen.

27 Elê wôô cêgê menba, Pôrkiyus Pêstus ay kenare hôlmê Pélis. Mega wo Pélis gey bi yi Jubjnê ré dôrji sari a hen iyôn menba, ôbi dî Pol daŋgay a.

25

Pol gey bi dîré ôrij nãj kwôlê wori tumô kelma wo dami Sésar a

1 Pêstus sa kini ayê kenare tori a, li wulê subu menba, ôbi hena Sésaré ô Jérusalêm a.

² Aj damné kaj bay bê kwôbe Emen, nañ bay sa Jubnê ôrji ô kañgê Pol yiri a aŋ bay maseri damaŋ

³ bi ôbi ré heraj nañ Pol Jérusalêm a. Ermé woji a na: bay way kwôli aŋ bôrji a ba, bay gey uwôbê tô geré wô deréri.

⁴ Nijba, Pêstus kôlji iyôŋ ba: «Pol ré yi daŋgay a Sésaré a aŋ dôbi kôba, dîré ña herê na herê ya haw hen.»

⁵ Ôbi hô kôlji iyôŋ ba: «Bi bay sarnge hô nañ en Sésaré aŋ hena gawra bi wo hen ré li ani ka habij ya ba, bi bay ô kangêri!»

⁶ Pêstus wôl Jérusalêm a wulê marge réba môj mera menba, bul hô Sésaré, aŋ kirijn kirijn wôl menba, ôbi ô kini jerê kwôlê a aŋ bi bay eraŋ nañ Pol.

⁷ Kirijn Pol sa menba, Jubnê ka hena Jérusalêm hen mééri ta aŋ dîri kwôlo dami dami sari a ninba, bay nêm gelé dêrêrê aŋga habij bay ka ôbi li hen né.

⁸ Nijba, Pol iyêl kwôlê jôrjn sari kôl iyôŋ ba: «En li ani kani ka habij gengjn sa tôto Jubnê ré men, gengjn sa *iyéy Emen ré men, gengjn sa ôbi emê sa iyére wo dami *Sésar ré a men.»

⁹ Pêstus gey bi yi Jubnê ré dôrji sari a menba, ôbi kôlij Pol iyôŋ ba: «Ju gey erê Jérusalêm a bi ené panê kwôlê wom yen ba?»

¹⁰ Nijba, Pol uwôli sara iyôŋ ba: «En debu na kini jerê kwôlê wo ôbi emê iyére wo dami Sésar a na aŋ na na hende to hen a kwôlê ré a jôrjn san a. Mega wo ju gel hen iyôŋ na, nôbi en liŋ Jubnê ani kani ka habij ré yôd.

¹¹ Hena kwôlê wôni ré bu san lay, hena ené li ani kani ka habij ka nêm wo bay ré deren ná, na kajê bi bay ré deren né ré, njnba, hena kwôlo bay dén san a hen, ré na kwôlê woj dén iyônj na, kwôni nêm wo a ayen biji ré. En gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê woni bi wo hen.»

¹² Menba, Pêstus engerij bay tôri kwôlê aj toy kwôlê wo bay kôli hen aj kôlij Pol iyônj ba: «Ju gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê wonge bi wo hen njn na, já erê tumôri a.»

*Bay ôrij nap Pol tumô si Agripa nap yéri
Bérénis a*

¹³ Wulê sem iyônj cêgê menba, kelma Agripa nap yéri Bérénis saji Sésaré a wô lij Pêstus dosé.

¹⁴ Mega wo bay wôl nêm kwôlê hen iyônj na, Pêstus dôrij Agripa kwôli Pol kôl iyônj ba:

«Gawra wo pôni wo Pélis na diri dañgay a hen nà ya.

¹⁵ Kirjna na en ô Jérusalêm a menba, damné kaj bay bê kwôbe naji surpjê ka Jubnjê eraji sa kañni aj bay gey bi kwôlê ré biri.

¹⁶ Nijnba, en kôlji iyônj ba: <Tôô to Rômêjnê kôl jeré béré kwôni iyônj mera baa wo ôbi naji ka diri kwôlê sari a hen mörji bem men, baa wo ôbi ré dô kwôlê jôrij sari ré a men.›

¹⁷ Bay saji na naji en, aj kirij wôl, en dô bul ré tô menba, en ô kini jerê kwôlê a aj en bi bay eraji naji gawra bi wo hen.

¹⁸ Bay déri kwôlê sari a bay ka hen saji njnba, kwôli ani kani ka habij ka ôbi li dêrêrê iyônj ba: en gel ré.

19 Bay narij naj dî na kwôli lê kwôlo Emen woji men, kwôlo gengijn sa gawra wo pôni wo bay uwôgeri Jésu wo ma ninj njinba, Pol kôl ôbi ré hô mô gej baa ya hen.

20 Ajn kwôlo na ulê sa kwôlo hen iyôngi a ba, en hôñ né, menba, en engerij Pol kwo ré gey herê Jérusalêm a bi bay ré ô jerê kwôlê sari a yan ba?

21 Njinba, Pol gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê woji bi wo hen ajn en bi bay gemni dangay a kwôy wo na jén naj dî tumô ôbi emê sa iyére wo dami Sésar a.»

22 Menba, Agripa kôlij Pêstus iyông ba: «Nôbi en gey toyé kwôlo gawra bi wo hen men.» Menba, Pêstus uwôli sara iyông ba: «Kiya tôj hen já toyéri mera.»

23 Kirinja kirijn wôl menba, si Agripa naj yêri Bérénis saji naj kwônê bijné men, bay sa asgarpê men, damné ka derô ira a men kini jerê kwôlê a ajn Pêstus bi bay eraj naj Pol.

24 Ajn ôbi kôl iyông ba:

«Kelma, Agripa, men, kenbay kêm ka mô naj ni na, ken gel gawra wo hen wo Jubjnê kêm eraji sa ujen Jérusalêm a men, tôj na men, wô kwôli ajn karêji gura kôlji ciré gey bi ôbi ré ma.

25 Kupê nôbi ba, aنجa ôbi li ka nêm deréri ba, en gel ré, njinba, mega wo ôbi gey ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê wori hen iyông njin na, en genge ené jén naj dî.

26 Ajn kwôlê wôni wo ené lij magtubu bijn ôbi emê sa iyére wô sari ya ba, en gel ré, na ôbi á, ené biri ôbi era tumôrñge a na men, tumôm

jôbi kelma Agripa a men, aji kirijna jeré engeriri kwôlê ba, bi ené uwôj kwôlê wôni ba, ené lij magtubu bijn ôbi emê sa iyére Sésar.

²⁷ A yé mega kwôlê woj galê iyôj, hena ené jén naj kwôni woj dañgay baa lê magtubu kôlij kwôli anja bay diri sari a hen né.»

26

Pol dô kwôlê tumô Agripa a

¹ Agripa kôlij Pol iyôj ba: «Jôbi ju dô kwôlê wom.»

Menba, Pol ay kôbri ta aji dô kwôlê wô jôrij sari aji kôl iyôj ba:

² «Kelma Agripa, kwôlê kêm wo Jubnjê dén san a hen na, yen dôren gan wô derê kwôlê wujê tumôm a kemnêj.

³ Wôsa ju hôñ hal wo Jubnjê men, narinay kwôlê woji a men. En uwôlem uwôl bôm aji ju toyin kwôlo na kelê hen.»

⁴ «Jubnjê kêm hôñ hal wujê naj kampêñ men, hal wujê wo ca yeñ wo na en môrij perê balêñ a Jérusalêm a hen men,

⁵ bay hônen ca yeñ men, hena bay ré gey kôba, bay a derê kwôlen a men mega wo tô lê kwôlo Emen woni a ba, ené na *Parisinjê woj déj kaj bay lê tôô dê tô bijné ka baa hen.

⁶ Aji haw hen bay eraj naj en kini jerê kwôlê a nà wô sa bê wo en bi bôn sa kwôlo Emen na ayin tôri bijn môñêrni hen.

⁷ Aji tô yê woni wo môj kibi wôô hen bi bôrji wô gelé are bay ka Emen na ayin tôri hen, lij. Na ôbi á, bay ré tebri yoyre naj tu tare naj bôô pôn hen, kelma Agripa, na wô sa bê bôô sa are bay

ka Emen na genge hen, aja Jubnjê ré dén kwôlê san a hen.

⁸ Wô mi a kenbay Jubnjê kené bô mega wo Emen né bijn bijné ka ma ré jê sé kamnjê ré ba?»

⁹ «Nôbi naj yen na en erem mega wo ené lê are bay ka kêm hen wô mênij hini Jésu wo Najarêt.

¹⁰ Na hen iyônj a, na ené li Jérusalêm a, en pô bay ayê bôô kwône bi dañgay a naj tôô to bay sa bay bê kwôbe ay ben men, kirinja bay ca dirji kôba, en bijn naj bay derérji bay ka hen a men.

¹¹ En ô naj *iyéy dajare iyéy dajare gelji gusijn damañ aji bi bay ré dén tô ayê bôô woji men, bôn bi wo taren sarji a hen na, en ô wô gelji gusijn sa iyére to dañgi a a men.»

Pol dô kwôli ayê bôô wori

(Jé lê bay jé 9: 1-19, 22: 6-16)

¹² «Na hen iyônj a, ené ô ené erê Damas a naj néé men, tôô to bay sa damné kaj bay bê kwôbe ay dôd ben hen a men.

¹³ Kelma Agripa, kirinja en baa geré tô menba, naj tay ciñne menba, en gel kirijn ka perangi hena derômaran a aji berare dê tare aji aji perangê woji bi wo hen era sa peränge kirijn kwan a naj kamañ ka ô naj en hen men.

¹⁴ Nini herijn tôj terare a kêm menba, en toy tôô kwôni kôlen naj kibi yê wo Jubnjê kôl iyônj ba: <Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusijn hen iyônj ba? Debé wo ju dfeben iyére hen na, ju mène na yem wom déj iyônj.>

¹⁵ En engere iyôŋ ba: <Ju na i ba, Kelma> menba, Kelma uwôlen sara kôl iyôŋ ba: <Ena Jésu, na nôbi a jeré gelen gusin hen.

¹⁶ Nijnba, hena ju debu ta. En si sam a na wô wo jeré yi mana wujê men, ôbi derê kwôlen wô kôlijn bijné kwôli sé wo en si sam a hen men, wô gelé wo ju gelen kemnêŋ hen men, wô ulêji béré anga na gelen hen a men.

¹⁷ Na dôren kôbi Jubnjê men, kôbi bijné ka sa iyére to dangi a ka na jém yirji a hen a men.

¹⁸ En jém bi jeré bi tirji ré jôrjn men, bi jeré deraji bô kirij kaj dilemne a heraj kirij ka perangi a men, jeré deraji bô néé wo Sidan a eraj kwo Emen a aj kirija bay ré bi bôrji sari a ba, bi ôbi ré dîn bôri jal sa têrjn toji a aj bay ré uwônijp kirij perê bijné ka na ka Emen hen men.» »

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁹ «Kelma Agripa, kirij bay ka hen na, en bi kwôlê sa pelal bi wo hena derômaraj a bi wo hen.

²⁰ Menba, en dôrijn bijné ka Damas a naj ka Jérusalêm a kwôlê tumô dema ené dôrijn ka bô emê wo Judé a kêm men, en dôrijn bijné ka sa iyére to dangi a, aj en kôlji bi bay ré dî tô jé lèreji wo cay hen baa, aj bay ré bul upé Emen aj bi jé lèreji ré gel wo coré bul hal woji bi wo hen tiri a men.

²¹ Na tôri bi wo hen a, Jubnjê ré gelen wo en ô derô haba wo *iyéy Emen a menba, bay beren ciré deren ôbi a hen.

²² Na wô ulê wo Emen uwôl kôbri baa ya san a kwôy kemnêŋ aja ené debij dôrijn kwôlê bij

bijé kêm, ka beray men, ka damné men, en kôl na kwôli anja magtubu to bay kibi Emen naj tôô to *Moyis na kôl tumô nij ré sa hen dîba, en kôl kwôli anja dângi kani ré.

²³ Bay na kôl iyôŋ ba, Mési, kwo Emen dôri hen réé gelij gusij men, ôbi ré yé kwo tumô wo ré jê sé kamnjê perê bijé ka ma a men, ôbi ré ulê béré kirij ka perangi kaj gelê bij Jubnjê men, bij bijé ka sa iyére to dângi a a men.»

Pol kôlij Agripa ré bi bôri sa Emen a

²⁴ Mega wo Pol iyêl hen iyôŋ menba, Pêstus ôn tôri kôl iyôŋ ba: «Ju gal Pol, ju dôyrê are gaj, aji lêm aji ju gal.»

²⁵ Nijnba, Pol uwôli sara iyôŋ ba: «En gal ré, Dami wujê Pêstus, na kwôlé woj tiri men, kwoj derôre a men a ené kôl hen.

²⁶ Kwôli are bay ka en dô bij kelma Agripa hen na, ôbi hôñ dô. Iyôŋ ba, na naj ibiyare a ené iyêlê tumôri a hen. En hôñ wo ôbi ré hôñ kwôli are bay ka hen kêm. Wôsa are bay ka kêm hen na, liji na kini uwôbê ré.

²⁷ Kelma Agripa, ju bi bôm sa kwôlo bay kibi Emen a na kôl hen ba? En hôñ wo jeré bi bôm sara.»

²⁸ Agripa kôlij Pol iyôŋ ba: «Sem a menba, já lén na yé ôbi ayê bôô.»

²⁹ Pol uwôli sara iyôŋ ba: «Ré na kemnêj, ré wôl gañ kôba, na kwôlé wôni ré, nijnba, en uwôl Emen bi ré na jôbi penem mera ré nijnba, kenbay kêm ka ken mô toy kwôlo en dô kemnêj hen kené ay bôrnge môñ nôbi iyôŋ, dîba en gey bi kené yi dângay a môñ kujê iyôŋ né.»

³⁰ Kelma men, ôbi emê sa iyére men, Bérénis naj bijné kêm ka mô naj ci hen henaji ta.

³¹ Añ kirija bay dô yirji wolé menba, bay kôlij perêrji a iyôn ba: «Ani ka gawra bi wo hen li ka nêm deréri réba beréri ba, naj.»

³² Menba, Agripa kôlij Pêstus iyôn ba: «Hena gawra bi wo hen henaç ré gey bi Sésar ré jan kwôlê wori ré na, ré jeré uwôli ta mera.»

27

Bay ay Pol ôrij Rôm a

¹ Kirija bay genge wo niné ay bato wô erê Itali a menba, bay bijn gawra wo bay uwôgeri Juliyus hen bi ré gem Pol naj megêri danjay ka dañgi. Juliyus bi wo hen, na ôbi sa asgarnê ka bay uwôgeji ré na ka kelma hen.

² Menba, nini d'ay bô bato to hena sa iyére to bay uwôgere Adramit aña ta erê si tera wo bô emê wo Asi a aña nini ô. Aristark wo Maséduwan wo sa iyére tori na Tésalonik a hen ô naj nini men.

³ Kirija kirij wôl menba, nini sa bijn Sidôn aña nini d'ebé tôj sem menba, Juliyus lîj Pol dô aña ôbi diri herbe ô beré kôbi milnéri men, bi bay ré li nan dî sa anga ôbi ôrij doyriji hen men.

⁴ Nini hô d'ay ô ta aña nini bu si kwonje cér wo si Sipre wôsa kal ge si sarni gan.

⁵ Nini ô si kibi cér wo ô si Silisi naj Pampili hen aña nini sa bijn Mira bô emê wo Lisi a.

⁶ Kirij bay ka hen na, Juliyus dami wo asgarnê bi wo hen uwôjn bato to hena Alêksandri wo ta erê Itali a menba, ôbi bénî nini d'ay.

⁷ Wulê kwône nini ge gaj né aj nini mase gaj dema niné sa bij sa iyé Sinid tô. Mega wo kal jerêni erê ta hen iyôn na, nini si si Salmoné iyére to yi sa iyére to derô a to bay uwôgere Krêt hen aj nini bu kwongé wo Krêt bi wo hen wo kal ge gaj ya ré hen.

⁸ Aj kirijn nini masa dé dé menba, nini sa bij kirijn ka bay uwôgeji ré na kini d'febé bato ka dôri ka ñap sa iyé Lasé hen.

⁹ Kirijn nini wôl gaj hen iyôn menba, jebé bato na iyére wôsa wulê woj jerê bôô kurôñ woj kibi kelanê di jô nij*. Menba, Pol yêge marji kôl iyôn ba:

¹⁰ «Milnén, en bô mega wo kergare tona ré na kergare to iyére, wôsa hena nana ô hen iyôn na, anga bô bato a ñap bato yere kôba, a ménij men, nabay kôba, dô ré ba, na ménij a men.»

¹¹ Nijba, Juliyus ba, bi bôri na sa kwôlo ôbi ayê gôni bato men, sa kwo ôbi iyéy bato a men dî diba, sa kwôlo Pol a ré.

¹² Mega wo kini d'febé bato bay ka hen dé merê ya kibi kelanê a ré hen iyôn menba, bijé kwône ka ñap ni hen ré, gey ciré erê kirijn bay ka hen men. Bay gey hena ré iyeñ ba, ciré erê Pénis kini d'febé bato wo Krêt wo yi si kini kurijnay tare hen aj ciré erê merê ya kwôy derij kibi kelanê.

¹³ Kal wo hena si sa kôbi gusurô wôre dê menba, bay kôl ré kô nij ciré gôl haji nij, aj bay ay musure to néy to bay ré uwôl kam a gerij bato tôñ hen ta, aj ôrji si kwongé cér wo Krêt a ña ña.

---

* ^{27:9 27: 9} Ñap geserê uwoktober na erê sa kam a ñap bato na, iyére gaj.

14 Menba, kal wo bay uwôgeri Erakilôn wo hena si sa keram wo sa iyére to derô cér a hende to hen, aj ge naj néri.

15 Kal bi wo hen dô bato dulôj dulôj tumôri a aj bay nêm burore heraj né, aj nini díri derêni ôrij mera.

16 Kal bi wo hen ayani son si câgi môni iyére to derô cér a to bay uwôgere Klawda hen aj hende têlêni ta dê menba, nini mase gaj dema niné hô buro bato woj gôlinare yi wo harij tô bato hen da.

17 Bay jé ka bô bato a hen ayaji bato bi wo hen bô bato a aj harêji naj gañne tôj wô wo bato ma ré yêgerij. Bay hare wô wo bato ma ré erê hebé haal wo kwongé wo Libi a hen, menba, bay pô kwogelé wo damné wo bay harê kwa bô bato a hen bê kam a bi ré bu bato dê tôj aj diji kal bi ré ôrij naj bato kirij ka bôri gey a.

18 Mega kal lêni damañ hen iyôj na, kirija kirij wôl menba, bay pô anga bô bato hen bêj bô kam a.

19 Kirij hô wôl cêgê menba, bijé ka li jé bô bato hen pô kwa angañ jé kaji ka pôni bô bato a hen naj kôbriji bêj kam a.

20 Wulê kwône wo nini gel tu tare ré men, tu têbêjne ré a men, wôsa kal ge naj néri baa ya aj ermé wo niné erem wo kwôni ré gôlin naj ni ba, naj nij.

21 Bijé bay ka bô bato a hen uwôj angañ emê ré li wulê kwône nij. Pol hena ñebeu ta perêrji a aj kôlji iyôj ba: «Ken gel, milñêñ, henañ kené toy kwôlê wujê ba, henañ nana banje Krêt a aj anga ménij kêm hen na, henañ né yé iyôj né tô.

22 Nijba, haw hen ba, en uwôlênge gerénge kajnenge wôsa kwôni pôn iyôŋ kôba, ani a liri ré, ninba, bato a ménij yôd dî.

23 Derô yoyer to henangoi hen na, *mana wo Emen wo ena kwori aj en li jé biri hen si san a.

24 Aj kôlen iyôŋ ba: <Hare ré Pol, já erê tumô *Sésar a iyôŋ iyôŋ, Emen nan bô derê wori gôlij nap ju men, nap biŋé kêm ka bô bato a nap ju hen a men.>

25 Gerénge kajnenge milnên, en bi bôn sa Emen a, wôsa a yé mega bi wo mana wori kôlen hen iyôŋ.

26 Nijba, kal a derêna ô bê kwoŋgé sa iyére to pôni to derô cér a hen.»

27 Na wulê môj kibi pôrbu nij wo kal layrêni sa cér wo Adriyatik a, sa kirijn ka jali menba, bay lê jé bô bato a hen, bô mega wo terare ré baa dâ,

28 menba, bay uwôl gaŋne to bay ha aŋga néy a kibi a hen, kam a bi ciré gelij dögérji menba, dogé kam na têê tôre subu kibi jurgem, tumô dê menba, bay hô uwôl a menba, bay uwôj têê tôre wô kibi marge.

29 Bay hare wô wo bato ma ré hebij nap keram wôni tô kam a menba, bay pô musure to damné pôrbu bi kam a si tô bato bi ré dsebu kene pôn aj bay gem jeran bi kirijn ré wôl lew.

30 Bay lê jé bô bato a hen gey ciré herbé geré menba, ayji gwosore kôl iyôŋ ba, ciré dayê bô bato woŋ gelê a hen, ô gelé musure to damné to ciré bi tumô bato a hen.

31 Nijba, Pol kôlin Juliyus nan asgarjê iyôŋ ba: «Hena gawrê ka hen ré môrji bô bato ré na, kenbay ka gelê ré.»

32 Menba, asgarpnê jô gaŋgi bato toŋ gelê hende to hen aj, aj dî kal nôgerêri ôrij.

33 Pa dema kirij ré wôl tô na, Pol kôlij bijné kêm ka bô bato a hen bay ré ôm ani dê iyôŋ. Aj kôl iyôŋ ba: «Li wulê môj kibi pôrbu wo ken mô gem baa emê ani kwôy, aj haw hen,

34 en uwôlêŋge emêŋge ani dê réba ka gelê ré. Gusiri sa kwôni pôn nêŋ iyôŋ perêŋge a hen kôba, a kayê ré.»

35 Kirija ôbi kôl hen iyôŋ menba, ay mapâ aj lijn Emen dosé tirji a kêm menba, ôbi bôl aj ôm.

36 Bay kêm ger kaŋniji aj ômji mapâ bi wo hen men.

37 Nibay nina bijné arew wôô naj tôre jurgem kibi jii bô bato a.

38 Kirija bay uyirê nj menba, bay pô kaw ka baa hen bêŋ kam a, aj dîŋ bato gwa dê iyôŋ.

39 Kirija kirij wôl nj menba, bay jé ka bô bato a hen, kay kirij aj bay gel na kwongé naj haal mera. Bay kôl ré na iyen ba, ciré dëbjin naj bato tôŋ kirij bay ka hen.

40 Aj bay ka tô gaŋne to bay na harij musure to damné bê a kam a hen men, bay buser gaŋne to bay na harij gurô woŋ jebé bato hen aj men, bay ay bargay ka dê tumô bato a hen ta bi kal ré nôge bato ôrij aj herŋe sarji si sa haal.

41 Nijba, bato ô jebé kebre gôg haal a kirij ka kam têl sa haal ta hen, aj kini derêre naj, kal usuré tôre dêŋgê dêŋgê aj bô kam a.

42 Asgarpnê gey ciré deré dan̄gaypnê wô wo ka pôni ma ré nélé geré erê.

⁴³ Nijba, Juliyus jôrji wôsa ôbi gey gôlijn naj Pol, ôbi kôl ka ré hôñ nélé ba, herijn kam a nél ô hayê, aj

⁴⁴ tô ka ré baa hen na, ka réé d'ayê sa gurô bato a pa men, sa gerngare a pa men. Na hen iyôñ a bay kêm ré ô bijn kirijn ka hay a naj derêri.

28

Bijné ka Malt a bu si Pol nan megêri yirji a dô

¹ Kirijn nini si gôl kêm hen iyôñ nin, menba, cêgê dema niné sa toy wo iyére to derô cér a hende to hen bay ré uwôgere Malt.

² Bijné ka sa iyére hende to hen na, bay lêni dô damañ. Bay lam tare to dami béni nini iyêbe, wôsa emen uwônge aj kelanê dii damañ.

³ Pol pô kam gurô bi tare a menba, jênêre so bô a wô tare to uwoyre hen aj ger kôbri lêñ pa da da a.

⁴ Kirijn bay iyére gel wo jênêre lêê a kôbi Pol a hen iyôñ menba, bay ñamnij perêrji a kôl iyôñ ba: «Gawra wo hen, na ôbi deré temare, wôsa jerê kwôlo Emen bu sari aj gey bi ôbi ré gôl ré, ôbi gelaj cér sôñ, a jênêre ré gereri hen a hen.»

⁵ Nijba, Pol wusu jênêre hende to hen uwôl tare a aj ani kani iyôñ kôba, liri ré.

⁶ Ka pôn kôl yan ba, ciré geléri ré uwôyrê réba kurijn ma nijba, bay gem d'é d'é aj ani iyôñ liri ré, menba, bay hô kôl iyôñ ba: «Ôbi na emen!»

⁷ Da kwa kirijn ka bay môrijn ya hen na, kirijn ka Pibuyus ôbi emê sa iyére to derô cér a hende to hen kaj yiri yi ya, ôbi béni nini ô yé ya wulê subu aj lêni kergare dô a men.

⁸ Kal di ibari men, bi kan kwôbe damañ a men aj yi ira. Pol ô tôri a ô geléri, ôbi uwôl Emen aj uwôl kôbri sari menba, ôbi berare.

⁹ Cêgeri wori menba, bay ômpnare ka sa iyére to derô cér a hende to hen kêm eraji men, aj ôbi berareji men.

¹⁰ Bay li are gay gay gel wo niné yi gay tirji a men, kirija ninja d'ayê bô bato wô erê ta kôba, bay bénî saade damañ a men.

Si Pol nap megêri henaji Malt wô erê Rôm a

¹¹ Nini li geserê subu Malt a dema niné ay bato to Aleksandri a to bay uwôgere kamrê kap karmê hen wô ôrij Rôm a. Bato hende to hen na, harip tôj Malt a wô kibi kelanê.

¹² Nini sa bijn Sirakus aj nini li wulê subu ya.

¹³ Nini hena ya hen bu kwongé cér ôrij Régiyo. Kirija kirij wôl menba, kal wo hena si cêgerni iyôj nôge tôrni aj nini li wulê wôô menba, nini ô bijn Pujolês.

¹⁴ Nini uwôj bay ayê bôô ya aj bay kelêni niné li wulê jurgem naç ci. Na hen hende to hen a niné ô wô ôrij Rôm.

¹⁵ Kirij bay ka hen na, bay ayê bôô ka Rôm ka toy kwôlini hen na, jeraji kwinini kwôy saj gasugo wo Apiyus a men, ka pôni sa bijn Obêrj to Subu a men, kirija Pol gelji hen iyôj menba, ôbi lij Emen dosé aj uwôj nééri dê.

Pol sa bijn Rôm a

¹⁶ Kirija nini sa bijn Rôm a menba, bay ay tôô ciré bijn Pol iyére tori gay nap asgar pôn bi ré gemni.

¹⁷ Wulê subu cêgê, menba, ôbi uwôge damné ka Jubnê ka Rôm a bi ciré daj. Kirija bay daj menba, Pol kôlji iyôŋ ba:

«Yênêñ, nôbi en lijn balêñ ani ka habij né men, en dage sa hara wo môñêrna ré a men, njnba, bay buren Jérusalêm a aj bij Rômêñê.

¹⁸ Rômêñê pi tô kwôlê wujê bi wo hen menba, bay uwôjñ kwôlê wôni wo nêm derenare ré aj bay gey uwôlen ta.

¹⁹ Nijnba, Jubnê kaj aj lén wo en gey bi *Sésar ré jan kwôlê woni bi wo hen, njnba, kwôlê wôni wo na dé sa sa iyére tinê ba, naj.

²⁰ Na tôri bi wo hen ana ené gey geléñge men, iyêlê naj ken men hen. Wôsa en yi dangay a na wô sa kwo kam *Israyêl dî bôrji sari a hen.»

²¹ Menba, bay uwôli sara iyôŋ ba: «Yênêrni ka Judé li magtubu tôni iyôŋ béni gengin sam né men, kwôni wôni sa aj kelêni kwôlê wôni ré men, kelêni kwôlo habij wôni gengin sam né a men.

²² Nijnba, nini gey bi jôbi jeré derêni njna toyé, wôsa nini hôñ wo bijé ré kaj geré wonge bi wo ken ay hen naj kirij kirij.»

²³ Bay genge wulê naj Pol aj bay era naj kwônêrji uwopjni ira. Kirija Pol dôrji kwôlê hen iyôŋ na, ôbi kôl kwôli *emê iyére to Emen, aj tô kirij kwôy perare na, ôbi kôl kwôli Jésu ayin tôri bô magtubu tôô to *Moyis a naj bay kibi Emen. Ôbi li hen iyôŋ bi diré biyêji.

²⁴ Ôbi bôy ka pôni naj kwôlê wori bi wo hen men, ka pôni kaj bê bôrji sara men.

²⁵ Kwôy wo bay ca usurij hen kôba, bay bij perêrji a ré, menba, Pol hô kôlji iyôŋ ba:

«Kwôlo Tunu ton hendi bô bôrê na kôlij *ôbi
kibi Emen *Esay kôlij môjêrna hen na, na tiri.
Ôbi na kôl iyôn ba:

²⁶ «Ô ju ô kôlij bijné bay ka hen iyôn ba:
Ka toyé derê njnba, ka henê ani bô ré kwôy,
Ka gelé derê njnba, ka gelé ani ré kwôy.

²⁷ Marji surij ta aj bay toy kwôlê wôni ré men,
Bay lugu tirji ta aj bay gel ani ré men,
Wôsa bô bijné bay ka hen denjel wôsa bay gey
    bi ermé woji ré yi sara ré,

Wô wo ma ciré belé unén
Aj ma ené berareji.»

²⁸ Pol hô kôlji iyôn ba: «Bi ken hô mega wo béré
kwôli gelê wo Emen bi wo hen na, uwôlijn bijn
bijné ka na Jubjnê ré hen, wôsa bay baa a toyé.»

[
²⁹ Kirinja Pol kôl kwôlê bi wo hen iyôn menba,
Jubjnê ôrji ta, aj narij kwôlê perérji a damañ.]

³⁰ Pol li elê wôô bô iyére to ôbi têbe naj geserê
geserê hen, aj bijné kêm ka era unéri hen na, ôbi
iyêl naj ci na ya.

³¹ Ôbi uwôl béré *emê iyére to Emen men,
gelij bijné kwôlo gengin sa Kelma Jésu Krist naj
ibiyare aj kwôni iyôn dôyrêri sara ré.

**Kimré
Kimré: Magtubu tôô toj binare to kôrbi New
Testament**

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 May 2025 from source files
dated 7 May 2025

9dfffd176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84